

Nadruk verboden

Prijs voor niet leden f 2,50

MARS
IN
CATHEDRA

15

1972

(15 juli 1972)

KONINKLIJKE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE
KRIJGSWETENSCHAP

ERELEDEN: Z.K.H. de Prins der Nederlanden
Z.E. Luitenant-Generaal b.d. M. R. H. CALMEYER
Z.E. Luitenant-Generaal b.d. D. A. VAN HILTEN
Generaal-Majoor b.d. J. J. DE WOLF
Z.E. Luitenant-Generaal b.d. J. H. COUZY

HET BESTUUR IS ALS VOLGT SAMENGESTELD:

H. J. VAN VEEN	Luitenant-Generaal b.d. <i>Voorzitter</i>
J. H. KNOOP	Generaal-Majoor Klu. Plv Chef Luchtmachtstaf <i>Ondervoorzitter</i>
DRS. J. VAN DER VALK,	Directeur van de Afdeling NAVO- en WEU-zaken van het Ministerie van Buitenlandse Zaken
F. H. Heckman,	Commandeur Kon. Marine
F. TOUBER,	Brigade-Generaal der Infanterie <i>Redacteur</i> p/a Hogere Krijgsschool Frederikkazerne, van Alkemadeaan 774, 's-Gravenhage
A. C. LAMERS,	Kolonel der Mariniers
R. A. HENGSDUK	Luitenant-Kolonel Klu
MR. J.H.P.V. HAITSMA MULIER,	Res. Kolonel tit. der Artillerie b.d. <i>1e Secretaris</i>
J. ALBARDA,	Luitenant-Kolonel der Artillerie b.d. <i>2e Secretaris</i> Laan van Clingendael 121 's-Gravenhage
H. F. ENKELAAR	Luitenant-Kolonel KLu <i>Penningmeester</i> Rembrandtlaan 81 Voorburg postgirorekening: 78828

In Memoriam

PROF. MR. DR. H. H. A. DE GRAAFF

Brigade-Generaal tit. der Artillerie b.d.

Tijdens een verblijf in het buitenland overleed op 6 juli j.l. de bijzonder hoogleraar in het militaire strafrecht prof. de Graaff. Hij bezette de leerstoel gevestigd door onze vereniging in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de universiteit van Amsterdam. Met hem is een bekwaam rechter en een autoriteit op het gebied van het militaire strafrecht heen gegaan. Hij werd 69 jaar oud. Op twintigjarige leeftijd (1923) werd hij beroepsofficier der artillerie, voltooide in 1932 zijn juridische studie en promoveerde in 1957 cum laude tot doctor in de rechtsgeleerdheid. Vele jaren doceerde hij aan de universiteiten van Leiden en Amsterdam. Ook was hij president van de Krijgsraad te Arnhem en raadsheer bij het Militair Gerechtshof.

De Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap verliest in hem een hoog gewaardeerd hoogleraar en een trouw lid.

Het Bestuur

INHOUD

Samenstelling bestuur	802
Personalia	804
Mededelingen van het bestuur	804
Bijeenkomst donderdag 9 maart 1972	805
CHINA'S ONTWIKKELING ALS WERELDMACHT Voordracht door <i>Professor Dr. E. Zürcher</i>	806
Discussie	812
Bijeenkomst donderdag 13 april 1972	821
CONTRA-GUERRILLA Voordracht door Kolonel der Infanterie <i>Drs. B. van Dijken</i>	822
Discussie	841
Bijeenkomst donderdag 18 mei 1972	848
Discussie	851
DE NEDERLANDSE DEFENSIESECTOR: EEN EVALUATIE VAN ZIJN MACRO-ECONOMISCHE INVLOED Artikel door Majoor der Genie <i>H. W. Wenders</i>	865
Boekbespreking	875

Personalia

Aan dit nummer werkten mee:

Prof. dr. E. Zürcher (voordracht „China's ontwikkeling als wereldmacht“) werd geboren te Utrecht, 1928; studeerde 1947-1953 te Leiden Sinologie. Gepromoveerd 1960 te Leiden op een onderwerp uit de geschiedenis van het Chinese Boeddhisme; houdt zich voornamelijk bezig met aanpassings- en reactieverschijnselen in de Chinese maatschappij, waar deze in aanraking kwam met ideeën en instellingen van vreemde herkomst (Boeddhisme, Christendom, Marxisme). Sinds 1962 hoogleraar in de Geschiedenis van Oost-Azië aan de Rijksuniversiteit te Leiden. Bezocht in 1964-1965 gedurende enige maanden de Chinese Volksrepubliek. Sinds 1969 hoofd van het

Documentatiecentrum voor het Huidige China van het Sinologisch Instituut te Leiden.

Kolonel der Infanterie Drs. B. van Dijken (voordracht „Contra-guerrilla“) is verbonden aan de Hogere Krijgsschool en tevens werkzaam ten behoeve van het Nederlands Instituut voor Vredesvraagstukken te 's-Gravenhage.

Majoor der Genie H. W. Wenders (artikel „De Nederlandse Defensiesector: een evaluatie van zijn macro-economische invloed“) is docent aan de Hogere Krijgsschool.

Majoor der Infanterie J. P. Verheijen (boekbespreking) is docent aan de Hogere Krijgsschool.

MEDEDELING

Met ingang van 1 januari 1972 wordt De Militaire Spectator toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap. Teneinde de toezending aan thans nog actief dienende militairen tevens leden van de Koninklijke Vereniging ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de 2e secretaris (p/a Laan van Clingendael 121, 's-Gravenhage) in voorkomend geval ter zake in te lichten.

Mededelingen van het bestuur

- Tijdens de bijeenkomst van 18 mei 1972 te Havelte werd tot Voorzitter benoemd Luitenant-Generaal b.d. H. J. van Veen, tot Bestuurslid/Redacteur Kolonel der Infanterie W. Walthuis.
- Het Bestuur stelt voor in de vacature ontstaan door het aftreden van Drs. J. van der Valk tot lid van het Bestuur te benoemen de Heer C. E. Baron van Asbeck. Tegenkandidaten kunnen worden voorgedragen bij de 1e Secretaris, Botticellestraat 13, Amsterdam.
- Auteurs-medewerkers van Mars in Cathedra wordt verzocht rechtstreeks te corresponderen met de redacteur (p/a Hogere Krijgsschool, 's-Gravenhage), kopij aan te bieden in enkelvoud, in machineschrift, dubbele regelafstand en met een linker marge van 5 cm. Bij aanbieden te vermelden: juiste naam, titel(s), functie of kwaliteit, adres en gironummer of bankrelatie.
- De nummers 13, 14 en 15 van Mars in Cathedra komen in aanmerking te worden opgelegd in een nieuwe verzamelband. Deze kunnen worden besteld bij de 2e secretaris. Prijs f. 6,-.
- Nieuwe leden zijn hartelijk welkom. Opgave aan de 2e secretaris, Laan van Clingendael 121, 's-Gravenhage. Dringend wordt verzocht adres – zowel als rangwijzigingen – door te geven aan vorengenoemd adres.
- Losse nummers van Mars in Cathedra kunnen schriftelijk worden aangevraagd bij de 2e secretaris (zie vorengenoemd adres).

Bijeenkomst donderdag 9 maart 1972

te 's-Gravenhage

Wvd Voorzitter:

Excellenties, dames en heren, hartelijk welkom. Het belooft een zeer belangwekkende avond te worden. De grote opkomst is volkomen gerechtvaardigd. Voordat we overgaan tot het inleiden van onze spreker, wou ik U even wat vertellen over onze voorzitter. Generaal d'Engelbronner heeft zoals U weet een operatie ondergaan. Hij is aan het revalideren thuis, oefent weer in het lopen en verwacht de eerstvolgende bijeen-

komst van onze vereniging weer aanwezig te zijn. Dat zal zijn op 13 april. Ik ga nu over tot het voorstellen van Prof. Zürcher, hoogleraar in de geschiedenis van het Verre Oosten aan de Universiteit van Leiden. China heeft steeds gestaan in de belangstelling, maar nu uiteraard extra. Gezien, wat zich in het wereldgebeuren heeft afgespeeld, geloof ik dat we erg gelukkig zijn dat vanavond Prof. Zürcher tot ons zal spreken over dit belangrijke onderwerp.

China's ontwikkeling als wereldmacht

China moge als „natie” in de moderne zin des woords een vrij recent verschijnsel zijn, als staatkundige eenheid is het zeer oud. Die erfenis van het verleden heeft zijn positieve en negatieve zijden. Aan de positieve kant staan die factoren, die ook nu nog een integrerende werking hebben: een eeuwenoude traditie van zelfstandig staatkundig bestaan, een sterk besef van eigen identiteit, en een diepgeworteld gevoel van cultureel zelfbewustzijn, om niet te zeggen superioriteitsgevoel. Het zijn factoren die, mits goed gekanaliseerd, de modernisering van het land en zijn groei tot moderne natie konden bevorderen. Maar even zwaar wogen de negatieve aspecten, inherent aan de oude orde. Het prae-moderne China was een cellulaire maatschappij, bestaande uit talloze kleine gesloten groepen (families, clans, clubs, belangengroepen), waarmee de individu zich identificeerde, zonder het besef, tot een grotere eenheid tot behoren: een hoop losse knikkers, moeizaam bijeengehouden door het maar zéér zwakke netwerk van de keizerlijke bureaucratie. Een amorfe massa, des te onbeweeglijker omdat zij doortrokken was van de op het verleden gerichte, conservatieve Confucianistische ideologie.

De „eeuw van de Chinese revolutie” (midden 19e – midden 20e eeuw) vormt een lange en moeizame overgangperiode. Ook hierin waren ongetwijfeld positieve factoren werkzaam: het oude Chinese isolement werd verbroken, en China's zwakte leidde niet alleen tot massale infiltratie door het Westen op economisch en politiek gebied, maar ook tot een diepgaande confrontatie met moderne westerse denkbeelden. Toch blijft de balans van die eeuw negatief, omdat zij enerzijds de ondermijning te zien gaf van de positieve aspecten van het „oude” China, en anderzijds de zwakke punten van de oude maatschappij onverminderd deed voortbestaan. Chi-

na's bestaan als zelfstandige staatkundige eenheid werd door de machtsspel van de grote mogendheden vrijwel teniet gedaan, de eigen identiteit werd aangetast, en het gevoel van cultureel zelfbewustzijn werd dermate geschokt, dat wij tot heden toe de gevolgen van dat trauma kunnen waarnemen. En anderzijds: het cellulaire karakter van de maatschappij bleef bestaan; het platteland bleef een oceaan van autarkische, naar binnen gekeerde dorpsgemeenschappen; China bleef, zoals Soen Jat-Sèn klaagde, een „hoop los zand”. Ook in het summiere, verbrokkelde karakter van de staat kwam geen verandering: zelfs het republikeinse (Kwomintang-) bewind van ca. 1930 beheerste in feite maar een klein deel van het land, en moest de rest in handen laten van praktisch autonome regionale generaals („warlords”). En de conservatieve ideologie, de politieke ongeïnteresseerdheid bij de grote massa van de bevolking, de geringe belangstelling voor planmatige economische en sociale opbouw bij de overheid bleven voortduren.

Door dat alles zijn vooral de dertiger jaren een periode van grote spanning geworden, nog versterkt door de oorlogssituatie. In zekere zin kan men het Chinese communisme beschouwen als een uitermate radicale reactie op die spanningen, voortkomend uit de behoefte om via revolutie op alle genoemde punten drastische hervormingen door te voeren: herstel en consolidatie van de staat, versterking van het overheidsapparaat, doorbreking van het cellulaire karakter van de maatschappij, en bovenal massale „beking”, dus omvorming van het conservatieve, op familie en clan gerichte Confucianisme tot een radicale, op de toekomst gerichte ideologie.

Als wij proberen, dit alles te vertalen in termen van buitenlandse politiek, dan krijgen wij glo-

baal het volgende beeld. In *prae-moderne tijd* (dus vóór het midden van de 19e eeuw) was van buitenlandse relaties in de westerse zin van het woord geen sprake. Betrekkingen met de „barbaren” waren volstrekt marginaal, en waren ingepast in een tribuut-systeem, dat door het Westen – hoewel met toenemende tegenzin – geslikt werd wegens de aanzienlijke handelsvoordelen. Eerst in de 19e eeuw bezweek dit traditionele systeem onder de druk van de westerse politieke en economische expansie. In de *periode 1850–1912* (dus tot de val van het keizershuis) werd China blootgesteld aan een in Chinese ogen zeer vernederende infiltratie door de grote mogendheden (ongelijke verdragen, verdrags-havens, concessies, invloedssferen). De Chinese respons bleef voorlopig negatief. De oude conceptie van China's plaats in de wereld, als een eiland van macht en cultuur in een zee van barbarendom, stortte ineen, zonder dat er voorlopig sprake was van een nieuwe visie. In de *republikeinse periode (1912–1949)* zien wij wel een poging tot modernisering van China's relaties met de buitenwereld, maar deze bleef beperkt door zwakte en interne verdeeldheid. Het nationalistische bewind van Nanking, altijd al zeer beperkt in zijn feitelijke macht, werd volledig uitgehold tijdens de tweede wereldoorlog, toen het door de Japanse bezetters naar het verre binnenland was verdreven. Het was dan ook een volgestrekte anomalie dat dit China op aandringen van Roosevelt (en zeer tegen de zin van Churchill en Stalin) door de grote drie werd erkend als een collega-grote mogendheid. In feite ging de grote politiek trouwens toch buiten Tsjoengking om; het accord van Yalta, met verstreckende gevolgen voor China, werd in 1945 gesloten zonder dat Tsjang Kai-sjek erin gemoeid werd. De Chinese buitenlandse politiek was in de jaren kort vóór, tijdens, en na de twee de wereldoorlog zwak en beperkt van opzet. Zij was voornamelijk gericht op een voorzichtige en vrij machteloos streven naar afschaffing van de buitenlandse privileges en het herstel van althans minimale zeggenschap in eigen huis. Zo aanvaardde in 1949 de Chinese Volksrepubliek een weinig benijdenswaardige erfenis, ook op het gebied van de buitenlandse betrekkingen. China was groot en volkrijk, maar politiek onmondig en bovendien verwoest door de oorlog: het was een kolos op lemen voeten. Het nieuwe regime leunde duidelijk aan tegen de Sowjetunie, mede wegens gebrek aan keuze, en werd daardoor vervreemd van het Westen,

met name van de V.S. Het werd geconfronteerd met gigantische problemen, en bovendien nog kort na de machtsovername betrokken bij het door Moskou opgelegde conflict in Korea. China's deelname in die oorlog heeft meer dan enige andere faktor de internationale situatie verscherpt, en geleid tot consequenties die eerst in de meest recente tijd hun werking begonnen te verliezen: uitsluiting uit de V.N., Amerikaanse steun voor Taiwan, nauwe binding tussen de V.S. en Japan, economische blokkade van China. Dit alles vergrootte het Chinese isolement ten opzichte van het Westen – en versterkte daardoor ook de binding van Peking aan Moskou.

Sindsdien zijn twee fasen, en misschien (in het laatste jaar) het begin van een derde fase te onderscheiden in China's relatie tot de buitenwereld – een relatie die zeker niet de essentie vormt van China's status als mogendheid, maar daarvan wel in zekere mate als een graadmeter mag gelden.

1. *De periode 1949–1958*: deze is gekenmerkt door een zeer sterke binding aan de Sowjetunie, zowel politiek als economisch. Het eerste vijfjarenplan (1953–'57) werd uitgevoerd naar Russisch voorbeeld; op internationaal gebied werd de Russische lijn getrouw gevolgd. Achteraf gezien, in het licht van de latere controverse, was dit waarschijnlijk vooral een kwestie van overmacht in de gegeven situatie: zoals de noodzakelijke economische opbouw alleen te verwezenlijken was met Russische steun, zo was politieke zelfstandigheid alleen te garanderen onder de „Russische paraplu”. Het is een vrij frustrerende ervaring geworden, niet alleen wegens de teleurstellende resultaten van het (te weinig op de omstandigheden van een agrarisch, onderontwikkeld gebied afgestemde) vijfjarenplan, maar ook wegens de nasleep van het Koreaanse conflict, de harde Ruswische eisen inzake terubbetaling, en – misschien nog belangrijker – de grote psychologische tegenstellingen tussen de Russische adviseurs en hun Chinese leerlingen.

2. *De periode 1958–1965* geeft een duidelijke heroriëntatie te zien van China t.o.v. de Sowjetunie. Ook hier gaan economisch beleid en politieke koers samen: China keert zich af van het Russische voorbeeld, ontwerpt zijn eigen ontwikkelingsmodel, en werpt zich om die reden steeds duidelijker op als voorbeeld en leider in

de „derde wereld”. Het eerste begin van die gerichtheid op de arme landen ligt al vóór 1958, met name in 1955 (Bandung-conferentie).

De interne economische koerswijziging manifesteert zich al direct (1958) in de uiterst radicale opbouw- en hervormingsbeweging die bekend staat als de „Grote Sprong Voorwaarts”: reorganisatie van het platteland in volkscommunes (grote multi-funktionele eenheden, die grondig afwijken van het Russische type van kolchozen), sterke decentralisatie, stimulering van een gespreide ontwikkeling met primitieve middelen op basisniveau. Een eigen ontwikkelingsmodel, sterk agrarisch gericht en daardoor meer toegesneden op China's specifieke situatie, gesteund door een eigen type van ideologie („het denken van voorzitter Mao”). Zowel in dat model als in die ideologie vinden wij een sterke invloed van ideeën, idealen en praktijken van vóór 1949, uit de primitieve dagen van de „rode bases” en de burgeroorlog. Wat toen bittere noodzaak was, werd nu tot operationeel principe in het Chinese ontwikkelingsmodel verheven; maximaal gebruik van de aanwezige gebrekkige middelen; mobilisering van de massa's aan de basis in het kader van een „spierkracht-economie”; „fusie van functies” (arbeider-boer-soldaat); grote nadruk op spaarzaamheid, „self-reliance”, hard werken en wilskracht; ten slotte ook een sterk egalitaire tendens (een grote beduchtigheid voor elite-vorming op elk gebied) gecombineerd met het gebruik van morele in plaats van materiële stimulansen. Maar juist omdat praktijken en principes uit de (vroegere) Chinese revolutie operationele betekenis krijgen in het ontwikkelingsmodel, krijgt dit model op zichzelf politieke betekenis: de Chinese revolutie van de twintiger jaren tot 1949 wordt daarmee verheven tot leerschool voor de derde wereld. Sinds de late vijftiger jaren is dit thema steeds meer benadrukt in China's relatie tot de derde wereld. Het mondt uit in een nieuwe conceptie van de wereldrevolutie, waarin de voorhoede niet meer wordt gevormd door het proletariaat in het ontwikkelde Westen, maar door de onafzienbare massa paupers in Azië, Afrika en Zuid-Amerika. Hand in hand met die politieke conceptie gaat de progagering van het Chinese ontwikkelingsmodel, gebaseerd op gespreide opbouw aan de basis en zoveel mogelijk „self-reliance”.

China komt daardoor in een concurrentiepositie te staan tegenover Rusland (en, vanzelfsprekend, het Westen) in de derde wereld. Aanvankelijk

leek die positie nogal sterk te zijn, en wel op grond van China's specifieke eigenschappen: een groot Aziatisch gebied, zelf een ontwikkelingsland, in staat om uit eigen ervaring te wijzen op de gevaren van economische afhankelijkheid en exploitatie, en op de resultaten van eigen, op „self-reliance” gebaseerde opbouw. Over het algemeen kan men zeggen, dat de resultaten van deze politiek beneden Peking's verwachtingen zijn gebleven. In vele gevallen heeft zij geleid tot anti-Chinese reacties of afwijzing van de Chinese claims; zelf met revolutionaire leiders elders in de derde wereld (bijvoorbeeld Castro) zijn de relaties aanzienlijk bekoeld. Het is mogelijk dat dit mede heeft geleid tot een nieuwe heroriëntatie in de Chinese buitenlandse politiek, waarvan wij sinds ongeveer een jaar de symptomen steeds duidelijker gaan zien.

3. *Die derde fase (1969)* begint waar de vorige ophoudt: tussen 1965 en 1969 ligt de chaotische episode van de Culturele Revolutie. De tijd ontbreekt om in te gaan op de achtergronden en het grillige verloop van die massabeweging. Wel kan worden opgemerkt, dat in het proces van herstel en consolidatie na de Culturele Revolutie krachten en groepen (mogelijk ook individuele leiders) naar voren zijn gekomen, die streven naar een nieuwe aanpak, niet meer zo exclusief gericht op de derde wereld, zeker niet gericht op de Sowjetunie, maar neigend tot een dialoog met de grote westerse mogendheden. Blijkbaar doet men dit uit tweeërlei motivering. Enerzijds het gevoel, dat China nu zelf als „mogendheid” kan gaan optreden, vanuit een positie van interne kracht en consolidatie. Anderzijds de overtuiging, dat China rekening moet houden met een verdere verslechtering van de relatie met Moskou, en dus een poging moet doen, zich voor een eventueel conflict in te dekken.

Hoe zijn de drie fasen te verklaren, vanuit welke achtergronden? Om daarop een antwoord te geven moeten wij ons wenden tot de Chinese binnenlandse ontwikkeling, die het uitgangspunt moet zijn voor iedere beschouwing over China's externe politiek. Vandaar dat ik, misschien tegen de verwachting, enige tijd zal moeten besteden aan die interne aspecten.

Het is niet overdreven te veronderstellen, dat 95% van de aandacht in Peking gericht is op de binnenlandse problematiek. Dat is natuurlijk ten dele een gevolg van de enorme omvang van

land en bevolking. Iedere gedachte over China gaat mank, die niet geformuleerd wordt tegen de achtergrond van een gebied, zo groot als Europa, met één vijfde van de wereldbevolking binnen zijn grenzen. Daarnaast zijn er andere factoren, zoals de traditionele geïsoleerdheid en het naar binnen gekeerde karakter van de Chinese wereld. Tenslotte is er het aspect van urgentie. De Chinese economie steunt nog voor het overgrote deel op de agrarische produktie, en die heeft nog steeds een vrij smalle „margin of survival”. De interne economische opbouw is dus een kwestie van leven of dood: de volgende rijst oogst is in concreto oneindig veel belangrijker dan China's toelating tot de Verenigde Naties.

Inderdaad zijn er gigantische problemen die alle aandacht vergen. Ik noem er vier.

1. *De ontwikkeling van het platteland*, met als centraal thema: de ontwikkeling van organisatievormen, die enerzijds de voortgang en vergroting van de agrarische produktie waarborgen, en anderzijds kunnen bijdragen tot de diversificatie van de (te eenzijdig-agrarische) economie, tot de opbouw van een infrastructuur voor verdere modernisering, en tot vergroting van de werkgelegenheid op het platteland zelf.

2. *De industrialisatie in de stedelijke sektor*, met als centraal thema: de ontwikkeling van een modern, op massa-produktie gericht industrieel apparaat, dat enerzijds gericht is op de agrarische sektor (landbouwwerktuigen, pompen, kunstmest, tractoren etc.), maar anderzijds zich in nieuwe richtingen kan ontplooiën, dit alles bovendien met een minimum aan kosten en middelen.

3. *De oplossing van de enorme demografische problemen*: overbevolking op het platteland, de bevolkingsgroei, de noodzaak om de werkgelegenheid uit te breiden zonder deze te koppelen aan een fatale „trek naar de steden”.

4. *De vorming van ontwikkeld kader* via onderwijs en praktische training: het enorme gebrek aan leerkrachten, de noodzaak om een aan China's behoeften van dit moment aangepast onderwijssysteem te vinden, de strijd tegen het anal-fabetisme, etc.

Zonder op een van deze probleemgebieden ook maar enigszins voldoende te kunnen ingaan, kunnen wij wel vaststellen dat zij tot dusverre

geen van alle zijn opgelost, maar dat in iedere sektor belangrijke vorderingen zijn gemaakt. Op het platteland is de volkscommune – bestaande uit „produktie-brigades”, deze weer verdeeld in „produktieteams” – het instrument van ontwikkeling bij uitstek geworden. Veel wordt overgelaten aan deze basiseenheden in het kader van plaatselijke „selfsufficiency”, zelf-werkzaamheid, de ontwikkeling van kleine projecten (irrigatie, lichte industrie) ter plaatse etc.; een politiek van verregaande decentralisatie, die scherp afsteekt bij het Russische model, en die goed past bij China's huidige ontwikkelingspeil, waarop een effectief centralisme niet gerealiseerd kan (worden nog daargelaten of dat voor Peking überhaupt een begerenswaardig einddoel zou zijn). De commune is een overkoepelend orgaan; de meeste taken worden verricht op het lagere niveau van de produktiebrigade. Zij is de basiseenheid van planning, produktie, onderwijs, plattelandindustrie en militie, en funktioneert als instrument tot opbouw van een infrastructuur. Alle extra-inkomen kan ter plaatse worden geïnvesteerd, met als gevolg een zeer ongelijke ontwikkeling: er zijn rijke en zeer arme communes – hetgeen op zichzelf een nieuw probleem vormt. Hulp van de overheid voor ook de armste communes blijft tot het uiterste beperkt; in principe moeten ook zij zich „uit eigen kracht” omhoogwerken.

Wat de industriële ontwikkeling betreft, geldt sinds jaren het principe „de landbouw als de basis, de industrie als de leidende faktor”, d.w.z. als de voorhoede van economische ontwikkeling, die tegelijk steun moet geven aan de agrarische sektor. Op dit laatste punt zijn twee beleidslijnen te onderkennen. Enerzijds de gerichtheid van de moderne industrie op de landbouw, zoals eerder gezegd. Anderzijds de interessante poging, om de grote moderne bedrijven te integreren met de kleine, doorgaans zeer primitieve „cottage-industry” op het platteland. Soms hebben die kleine bedrijfjes een dienstverlenende funktie (voorbewerking, levering van onderdelen). Soms ook ziet men het omgekeerde en werken de kleine bedrijven met de afvalprodukten van de grote industrie.

De demografische problematiek probeert men vooral op te lossen door diversificatie van de economie, dus door het scheppen van niet-agrarische werkgelegenheid op het platteland zelf. Dit is een essentieel kenmerk van het Chinese model, en ook hierin speelt de commune een belangrijke rol. De beruchte „trek naar de

steden" – fataal verschijnsel in vrijwel alle ontwikkelingslanden – wordt hierdoor vermeden, en in de laatste jaren is het proces zelfs omgekeerd, en is er een trek van de stad naar het platteland teweeggebracht. Daarnaast probeert men – met name in de steden – de bevolkingsgroei door geboortebepanking af te remmen. Op het gebied van onderwijs en kadervorming heeft men juist in de laatste jaren diepgaande hervormingen ingevoerd. Het onderwijs op het platteland (lager en middelbaar) is sterk uitgebreid, en sinds 1969 geheel in handen gesteld van de plaatselijke eenheden (produktiebrigades en communes), die nu ook alle kosten daarvan voor hun rekening moeten nemen. Veel van die scholen hebben eigen land, bewerkt door leerlingen en leraren, ten dele als educatief element (praktisch landbouwonderwijs), maar ook om uit de opbrengst een deel van de onkosten te bestrijden. Het hoger onderwijs is geheel teruggebracht tot korte opleidingen (2 à 3 jaar maximaal), bedoeld voor "aanmaak" van zeer grote aantallen semi-academici die uit de massa van de bevolking worden gerecruteerd. Ook hier is dus het sleutelwoord „gespreide ontwikkeling op basisniveau", waarbij men de hogere toppen van gespecialiseerde opleiding niet zozeer laat schieten, maar wel beperkt en onderbrengt in gespecialiseerde research-instituten.

Dit moet volstaan als een zéér summiere aanduiding van de interne ontwikkeling. In hoeverre nu projekteert dit beeld zich in de buitenlandse politiek? In hoeverre, en met welke intenti s, wordt het Chinese revolutionaire voorbeeld door Peking in de wereld verbreed?

Hier treft ons een eigenaardige tweeslachtigheid die doorgaans niet voldoende is doorgedrongen tot de commentatoren. Enerzijds constateren wij op ideologisch niveau, in woord en geschrift, een buitengewoon heftige en onverzoenlijke verkondiging van het revolutionaire ideaal (getuige bijvoorbeeld Lin Piau's these over de "omsingeling van de steden".) Maar dit *verbale* geweld gaat in de *praktische* politiek nu juist gepaard met een opmerkelijk voorzichtig en terughoudend beleid, een neiging om daadwerkelijke conflicten zoveel mogelijk te vermijden, en niet zelden een bereidheid tot compromissen en opportunistische oplossingen. Voorbeelden te over: ik noem slechts China's voorzichtige en afwachtende politiek t.a.v. het Vietnamese conflict, zijn hartelijke relaties met sommige uitgesproken conservatieve of zelfs reactio-

naire regeringen (b.v. Pakistan), en de handhaving – uit puur-economisch opportunisme – van de Engelse kolonie Hong Kong op zijn zuidkust.

Dezelfde tegenstelling tussen verbaal geweld en praktische zelfbeperking blijkt op dat punt, dat veelal (en ten onrechte) wordt opgevat als iets dat Peking dag en nacht obsedeert: „global strategy", politieke activiteit over de gehele wereld. Als men Chinese publikaties leest een logische gedachte. Maar in de praktijk van het politieke beleid treedt China primair op als Aziatische natie. De kerngebieden, waarop in Peking de aandacht is gevestigd, liggen in China's direkte periferie: de Sowjetunie, Japan, Taiwan, Indochina, India, Pakistan en Afghanistan. Ieder van die gebieden vertoont zijn specifieke problemen t.o.v. China, en alleen de relatie met Pakistan en Afghanistan is ongestoord. Een korte rondleiding kan dit duidelijk maken. De betrekkingen met de *Sowjetunie* zijn grondig verstoord, door een inderdaad zeer diepgaande ideologische controverse, een concrete rivaliteit in de derde wereld, en (hoewel van minder belang) territoriale kwesties.

Japan is een heet hangijzer, met name de kwestie van de Japanse herbewapening. De diepgewortelde vrees van Peking voor een Japans militair expansionisme ter ondersteuning van de Japanse economische machtsuitbreiding in Oost- en Zuidoost Azië heeft natuurlijk alles te maken met de oorlogservaringen, en vertoont daarom misschien ook wel irrationele trekken. Peking rekent op de pressie vanuit diverse Japanse groeperingen – inclusief het zakenleven – om de betrekkingen te normaliseren, mogelijk met zeer verstrekkende gevolgen. Ook Peking is zich ervan bewust, dat een mogelijke Chinees-Japanse entente een faktor zou kunnen worden, die de wereldsituatie diepgaand zou beïnvloeden.

Taiwan, theoretisch nog steeds gewikkeld in een burgeroorlog met Peking, is een onopgelost en voorlopig onoplosbaar probleem, dat door Peking als een bedreiging wordt gevoeld in verband met de grote rol, die het eiland speelt in de Amerikaanse militaire presentie in Oost-Azië.

Voor *Vietnam* en de overige Indochinese staten (met uitzondering van Burma) geldt natuurlijk hetzelfde in nog hogere mate.

De relatie met *India* is sinds begin zestiger jaren

verstoord. De wederzijdse spanning is sindsdien nog aanmerkelijk verhoogd door Peking's entente met Pakistan, en in recente tijd nogmaals verhevigd door de toenadering tussen India en Rusland, met het gevaar van groeiende Russische invloed in de Golf van Bengalen.

De ongestoorde relatie met *Pakistan* en *Afghanistan* is dan ook van het grootste belang voor Peking. Het is de enige sektor van de enorme, meer dan 15.000 km lange (en daarom met conventionele wapenen niet te verdedigen) landgrens, waar betrekkelijke rust heerst.

Hiermee zijn wij de cirkel rondgegaan. Zoals gezegd: deze periferie vormt China's onmiddellijke sfeer van interesse, belangrijker en vitaler dan een met de mond luidruchtig beleden globale politiek. Het is opmerkelijk hoe weinig Peking pleegt te reageren op belangrijke gebeurtenissen in gebieden, die maar even buiten die periferie liggen. De staatsgreep in Indonesië van 1965, die de nekslag voor de P.K.I. betekende, lokte nauwelijks enige Chinese reactie uit (behalve protesten over de mishandeling van Chinese ingezetenen), en de Filippijnen, al vele jaren het toneel van opstandige bewegingen in het binnenland, krijgt vrijwel geen aandacht. Hetzelfde geldt voor Ceylon en Malakka.

In dit kader kunnen wij nu de nog maar zo recent begonnen derde fase in China's optreden als mogendheid beter plaatsen. Ook hierbij geldt, dat zij een projectie vormt van interne ontwikkelingen in China zelf. Twee aspecten zijn daarbij van belang: de ontspanning en consolidatie.

De ontspanning na de overspannen episode van Culturele Revolutie is onmiskenbaar. Zij uit zich op velerlei wijzen: de terugdringing van de invloed van de legerleiding (eclipsing van Lin Piau, kritiek op het leger); de grote prominentie van Tsjou En-lai; opmerkelijke vermindering van de Mau-cultus; hernieuwde belangstelling voor de Chinese traditie, enzovoort.

De consolidatie heeft vooral het karakter van een voortgaande economische versterking, zowel agrarisch als industrieel. Uit de publikatie van productiecijfers (voor het eerst sinds 1960!) blijkt een zeker zelfvertrouwen, kennelijk voelt Peking zich nu in staat, om vanuit een positie van kracht de dialoog met het Westen, en vooral met de V.S. aan te vangen. Het belang voor China om die dialoog vol te houden en uit te breiden is evident, al was het alleen maar om zijn positie tegenover Moskou te versterken.

Maar ook hierbij geldt, dat China dit doet als Aziatische natie: Japan en Taiwan zijn zonder twijfel de belangrijkste punten in de gesprekken met Nixon geweest; waarschijnlijk ook (hoewel dit officieel ontkend wordt) de kwestie Vietnam. Resteert de vraag – essentieel in ieder betoog over buitenlands beleid – naar de doelstellingen en middelen.

Bij de doelstellingen staat, meen ik, voorop het veiligstellen van de interne ontwikkeling. Het speciale karakter van die ontwikkeling veronderstelt (helaas) in Chinese ogen een grote mate van afgeslotenheid, en de neiging om de relaties met de buitenwereld te beperken tot zuiver formele en officiële contacten. Zeer sterk leeft in het Chinese denken over ontwikkeling het principe van „self-reliance”: ontwikkeling uit eigen kracht en met eigen middelen, zonder enige inmenging van buiten. Men zal dus gekant zijn tegen iedere poging om China te „helpen ontwikkelen” en daarmee op verstorende wijze in te grijpen in de interne processen. Het Chinese principe – vesterking en consolidatie als voorwaarde om op te kunnen treden in internationaal verband – is goed gefundeerd in de Chinese historische ervaring. Peking kent het voorbeeld van Japan, dat zich op zijn manier door arbeid en „self-reliance” heeft omhooggewerkt. En, nog dichter bij huis, het negatieve voorbeeld van het Chinese keizerrijk: zeer groot, zeer volkrijk, maar bij gebrek aan economische kracht en politieke stabiliteit toch een kolos op lemen voeten.

Twee andere belangrijke doelstellingen zijn militaire zekerheid en verhoging van het nationale prestige. Is het laatste een proces van lange duur, waarin „stunts” als het bezoek van Nixon toe kunnen bijdragen, het eerste is een urgente zaak, die vooral speelt in de genoemde perifere gebieden. Uitdrukkelijk mag hierbij worden opgemerkt dat in de officiële ideologie geen sprake is (hetzij in zijn formele expressie, hetzij b.v. in schoolboekjes) van territoriale expansie als „rechtmatige eis”: anders dan in Nazi-Duitsland, het vooroorlogse Japan en het 19e eeuwse Westen vinden wij geen spoor van theorieën omtrent „Lebensraum” of „shite man's burden”. Ook speelt racisme in de officiële leer geen enkele rol – hetgeen niet uitsluit dat op populair niveau dergelijke ideeën niet zouden voortleven.

Wat betreft de middelen, gekoppeld aan de drie genoemde doelstellingen, valt globaal het volgende op te merken. Het Chinese isolement

en de overige voorwaarden voor zelfstandige „self-reliance” ontwikkeling zijn tot dusverre zeer effectief gehandhaafd. De vreemdeling, als diplomaat, technisch adviseur of handelman, blijft volledig „outsider”, en het gehele systeem is erop gericht, dat zich geen storende invloeden van buiten kunnen voordoen. Er is geen reden om aan te nemen, dat hierin spoedig verandering zal komen. Het defensieve aspect wordt gekenmerkt door een voortbouwen op (of bewust in leven houden van) de methoden en technieken van vóór 1949: een mobiele strijdmacht in combinatie met een wijdverbreide guerrilla; het streven naar een defensief onoverwinnelijke positie, desnoods in ruil voor offensieve zwakte. Verder vooral een verregaande politieke mobilisatie van de bevolking met alle middelen. Het „nationale prestige” is, zoals gezegd, een doel op lange termijn. Zelf verwerpt Peking formeel de status van „grote mogendheid” in de klassieke zin des woords. Het blijft de vraag of het in een verdere toekomst niet, ondanks alle ideologische bezwaren, toch die status zal verkrijgen. Maar zover zijn wij nog niet. Hiermee komen wij tot de vraag, die rijst bij lezing van de titel van deze beschouwing. Is China een „grote mogendheid”, of zelfs maar een „mogendheid”? Ik ben geneigd dit voor de naaste toekomst te betwijfelen. China is in wezen nog volop een onderontwikkeld gebied, met een naar verhouding geringe en eenzijdig gerichte industrie, een groot maar primitief georganiseerd leger, een nog ten dele cellulaire maatschappij, sterk gedecentraliseerd, en worstelend met reusachtige economische en sociale problemen. De buitenlandse politiek blijft voor zo'n organisme marginaal, en zal dit waarschijnlijk nog lang blijven.

Voorzitter:

Ik wil degenen die vragen hebben te stellen verzoeken zich op te geven aan onze secretaris, die rechts van mij zit; en dan wou ik U daarna verzoeken twintig minuten pauze te nemen en om tien voor tien hier weer terug te zijn. Degenen, die nog geen lid zijn van onze vereniging hebben in de pauze gelegenheid zich op te geven aan de secretaris.

PAUZE

Voorzitter:

Dames en heren, er hebben zich vijf heren opgegeven om een vraag te stellen, dan wel een opmerking te maken. Prof. Zürcher stelt het op

prijs pas na de laatste vragensteller te antwoorden. Allereerst de heer Cageling.

DISCUSSIE

De heer Cageling:

Mijnheer de voorzitter, in de eerste plaats wil ik m'n grote waardering uitspreken voor de voordracht van Prof. Zürcher, vooral omdat de voorlichting over de landen van de „derde wereld” zo bijzonder defectief is. Met name door de massamedia die met de maatstaven van Europa de verhoudingen in die „derde wereld” meten. Hetgeen ik wilde vragen is dit: hoe interpreteert Prof. Zürcher de Rood-Chinese penetratie in Afrika? Uit eigen waarneming heb ik hier iets van gemerkt. Kan die penetratie het embryo zijn van een Rood-Chinese mondiale machtspolitiek? Er is iets concreets daarvan aanwezig. En in Afrika én in Rood-China zelf; niet alleen in de aanleg van de Tanzam-spoorlijn van Dar-es-Salaam naar Lusaka, die vrijwel uitsluitend strategische betekenis heeft of kan hebben, maar ook in de recentelijk begonnen bouw van een Rood-Chinese onderzeebootbasis in de buurt van Dar-es-Salaam. Het blijft dus niet alleen bij „verbaal” geweld, temeer waar kort geleden naar ik meen bij Dairen, het vroegere Port Arthur, de eerste Rood-Chinese nucleaire onderzeeboot van stapel is gelopen. Op zichzelf wil dat natuurlijk nog niet zeggen, dat dit inderdaad het embryo zou zijn van een mondiale machtspolitiek. Een tweede mogelijkheid is, dat de Rood-Chinezen hun imago in 't algemeen in de wereld willen verbeteren en wellicht in 't bijzonder in de „derde wereld”. Of meent Prof. Zürcher, dat er nog andere interpretatiemogelijkheden zijn? Dank U zeer mijnheer de voorzitter.

Voorzitter:

De volgende vragensteller is de heer Van Eeghen.

De heer Van Eeghen:

Mijnheer de voorzitter, ik zou graag even willen aanhaken bij de geachte inleider op het laatste gedeelte van zijn voortreffelijk betoog. Dat is wanneer hij het militaire gedeelte raakt. Ik heb zelf in november jl. het voorrecht gehad om 3 weken, ik kan wel zeggen nogal vrij, in China rond te reizen. Ik heb het bij een vorige vergadering even mogen aanstippen, – houdt U mij ten goede als ik misschien iets herhaal, – maar het is misschien voor degenen die daar niet bij waren

toch wel nuttig om het even te weten. Ik heb de belangrijkste centra bezocht, althans de grote steden: Canton, Sjanghai, Peking. Ik heb over land mogen reizen en ik heb vooral 's nachts volledige vrijheid gehad. Ik heb vele nachten rond gelopen, geheel in mijn eentje, en ik ben zelfs in Sjanghai bijna zoekgeraakt. Sjanghai is de één na grootste stad in de wereld. De stad kent voornamelijk laagbouw en is daarom zo groot als twee keer de provincie Utrecht. Daar kan je dan wel zoekraken. Ik ben daar ook de rivier de Jangste overgestoken in een bootje en dan kom je in de onverlichte „industrial area” die overigens hard werkt. Dag en nacht gaat dat allemaal door. Het was bijzonder interessant. Ik maakte van mijn nachtelijke escapades ook geen geheim tegenover mijn gastheren; die vonden het best. Ik heb vrij veel mogen vernemen, omdat ik een aantal interessante Chinezen ontmoet heb. De eerste indrukken in China, als je daar rondreist, zijn natuurlijk verbijsterend en bij wat Prof. Zürcher gezegd heeft kan ik me helemaal aansluiten. Ook uit economisch oogpunt sta je te kijken wat in dat land klaargemaakt wordt, vooral als je een beetje op de hoogte bent van wat er in landen als India, Pakistan, Birma, Indonesië, enz. voor ellendes zijn. Dan zie je in China iets anders, dan hoor je een nieuw geluid, dan zie je andere omstandigheden. En dat hebben die kerels sinds 1949 klaargemaakt. Maar daar wil ik het niet verder over hebben; daar heeft U al genoeg over gehoord en valt ook vrij veel over te lezen. Het meest imposante voor mij is geweest Noord-China en dan weer speciaal Sjanghai. Sjanghai is volgens mij de belangrijkste stad in China, waar ook altijd de revoluties beginnen. Verreweg de meest radicale stad, dat merk je aan alles, de meest bruisende stad. Het militaire aspect van die stad is iets daar word je stil van, als je ziet wat er gebeurt. Dan zie je een stad van 11 miljoen inwoners, die zich heel openlijk klaarmaakt voor een nucleaire defensie. D.w.z. onder ieder huis (en dat zijn er daar nogal wat) wordt een schuilkelder gegraven, een meter of drie diep. Daar komen half cirkelvormige gewapend betonnen segmenten in, als afscherming; daar komt een voorraad water in, daar komt een beetje voedsel in en dat tunnelt naar het volgende huis. Met andere woorden: onder Sjanghai heb je een ondergronds net van duizenden kilometers en je hoeft maar drie keer in je handen te klappen en iedereen zit onder de grond. Het ziet er zo simplistisch uit, dat je wel eens denkt: werkt dit nu echt? Ik heb van zeer

bevoegde zijde gehoord: „Het is inderdaad effectief”. Al die aarde, al die grond wordt op de straat gegooid, soms 5 meter hoog. Door sommige straten kan je niet eens meer lopen; er zijn onvoldoende lorries om al dat zand af te voeren. Dat zal later wel gebeuren. In Peking zie je dat minder; in Peking is trouwens al veel meer klaar, is mij verteld. Gaat U naar het Zuiden van China, dan ziet U veel minder militaire voorbereidingen. Canton heeft een vredelievender aanzijn. Daar zijn wel een paar schuilkelders, ook onder de industrieën, maar het is niets vergeleken met Sjanghai. Peking staat er een beetje tussenin. Nanking is weer iets minder dan Sjanghai. Dit alles maakt een fantastische indruk op je, vooral als het gepaard gaat met propaganda over radio en televisie. Tenminste 1 keer in de week ziet U de drie megaton explosie in Lop Nor met een heel verhaal erbij. Ik ken geen Chinees, maar ik heb het laten vertalen en het bleek een militair verhaal te zijn; natuurlijk defensief gericht. Anti-Amerikaanse propaganda heb ik bijna niet gezien. Wat er nog te zien was, was een beetje verbleekt. Je hoort wel veel propaganda over de radio, in de treinen, op de communes, op de velden. Om U iets te laten zien: deze affiches heb ik voor een paar dubbeltjes gekocht in een winkel in Sjanghai.

U ziet Chinezen, altijd in de sneeuw, die aan het vechten zijn . . .

Hier ziet U een gewonde Chinees; hij heeft een schot door z'n hoofd gehad, maar dat hinderde niet, hij vecht door. En hier een hospitaalsoldaat die roept zoets als: „Jongen, wees voorzichtig”. Maar die vent stormt toch naar voren. Deze dingen ziet U op straat, in hotels, spoorwegstations opgeplakt. Ik heb er maar drie meegenomen. Voor degenen die bij mijn verhaal over mijn nachtelijke wandelingen zaten te lachen: de meisjes daar hebben wel wat anders te doen. dan zich met mij te bemoeien. Kijkt U maar, daar ziet U ze, in dit tijdschrift. Die meisjes doen ook militair mee.

Als je daar rondkijkt zie je veel militairen. De best betaalde ambtenaren, – iedereen is een ambtenaar in China, – zijn de generaals. Die verdienen 75 dollar per maand plus vele privileges: vrije auto, vrij huis, enz. Als U weet, dat een directeur van de spoorwegen ongeveer 60 dollar ontvangt en een gewone communewerker ongeveer 25, dan scheelt dit wel niet zo heel veel, maar het gaat natuurlijk voornamelijk ook om alle privileges. Dat is trouwens in iedere communistische staat zo. Nu vraag je je af, waar gaat

dat heen? Dat enorme leger, dat enorme aantal militairen. Ik heb daar ook veel vragen over gesteld en kreeg altijd een duidelijk antwoord. Ik vroeg o.a. in Sjanghai: „jullie besteden hier miljoenen, mogelijk wel miljarden, alleen maar aan schuilplaatsen. Waarom doe je dat als je nog ontwikkelingsland bent?” „Waarop het openlijke antwoord komt: „mijnheer, wij hebben te maken met een zeer agressieve Sovjet-Unie; die heeft al meer dan een miljoen soldaten aan onze grenzen staan; wij moeten ons hier tegen bewapenen”. Dan antwoord je: „Waarom zouden die Russen iets doen?” Zij zeggen dan: „Ze zijn agressief, het zijn neo-kolonialisten”. En dan krijgt je meteen het verhaal, en dat is interessant: „Ze horen eigenlijk helemaal niet in Siberië thuis”. Dat is ook wat prof. Zürcher al gezegd heeft: Rusland is volgens China geen Aziatische mogendheid. Ik heb kaarten gezien waarop Siberië roze gekleurd was, evenals China en Rusland groen. Men zegt eenvoudig: Russische Tsaren hebben gebruik gemaakt van de Chinese oorlogen en burgeroorlogen in vorige eeuwen en hebben steeds een stuk er af geknabbel tot ze in Wladiwostok waren. Er is wel degelijk een sentiment, een territoriaal sentiment, ik zou zeggen: een rassiaal sentiment tegen Russen. Daar maakt men geen geheim van. En dan vraag je je toch wel af (en dan kom ik „to the point”): „waar gaat dat eigenlijk heen?” En dan slaat de angst je om het hart. Ik was er net voor de voorbereidingen inzake Nixon's bezoek en tijdens de kwestie Bangla Desj. Dan zie je toch plotseling het beeld voor je: een China met een groot leger met, ik kan U verzekeren, uitstekende soldaten die weinig nodig hebben. Wel een leger dat weinig modern materieel heeft. U kijkt dan naar Amerika, een land dat op 't ogenblik een leger heeft met een lage moraal; dat durf ik hier wel te zeggen, want ze zeggen het zelf; een leger dat een surplus aan materieel heeft of kan hebben, althans aan infanterie materieel. Amerika, dat hoe langer hoe beducht voor Rusland wordt vanwege het feit dat haar strategisch nucleaire overwicht verdwenen is. Amerika dat hier in Europa zit met 300.000 man, maar in een Europa dat slechts verdedigd kan worden met nucleaire tactische wapens. Misschien later ook met nucleair strategische wapenen. Dan is er ook levensgevaar voor Amerika zelf. Een Europa dat er langzamerhand een gewoonte van gemaakt heeft op Amerika te schelden. U moet eens kijken wat een enorme attractie China moet hebben voor Amerika.

China met haar enorm mensen potentieel. Waar Amerika geen soldaten heen hoeft te sturen, hooguit materieel en waar een conflict kan ontstaan aan 6000 kilometer grens met de Sovjet-Unie; waar Amerika zelf niet rechtstreeks bij betrokken hoeft te worden; hetgeen wel het geval zou zijn in Europa waar het wel eigen troepen heeft. Dit is iets dat niet te verontachtzamen valt en dat ook zal gaan doorwerken. In hoeverre dat invloed zal hebben op Nixon weet ik niet, misschien meer op een democraat als Kennedy of Humphrey. Dit zal echter de tendens zijn die weer tot resultaat zal hebben dat de Sovjet-Unie op haar beurt zal polariseren en wel naar West Europa. En op de wijze die Rusland verkiest. Wij zitten hier in een militaire situatie die U allen maar veel te goed bekend is. Dit grote gevaar zou ik nog eens willen beklemtonen. De toenadering tussen de Verenigde Staten en China kan voor ons in West Europa grote consequenties hebben en zal de hoogste eisen aan onze diplomatie stellen. Hoe denkt Prof. Zürcher hier over?

De heer Henny:

Voorzitter, Prof. Zürcher. U hebt in Uw artikel in het dagblad NRC/Handelsblad van vorige week er op gewezen (n.a.v. een foto die in de NRC heeft gestaan en die ook in de „Times” stond verleden week, waarop je de welgedane Mao Tse Tung ziet zitten met een boekenkast achter zich), dat het U verbaasde dat er geen enkel werk van Lenin of Marx zich in die kast bevond, maar allemaal klassieke Chinese literatuur. Ik wil U dit vragen: U hebt ons een beeld geschilderd van het statische karakter van het Chinese volk; is het waarschijnlijk, dat de communistische filosofie zoals die ons bekend is van Marx en Lenin daar ook een verandering ondergaat? Ik zou zeggen: van een dynamisch karakter een meer statisch karakter krijgt. Dat zou helemaal in tegenspraak zijn met de voorgaande vragensteller, die juist wijst op de geweldige dynamiek in het Chinese volk. Maar dat hoort misschien ook tot die contrasten waarop U gewezen hebt, waardoor dit volk toch altijd een groot raadsel blijft.

Voorzitter:

Dank U zeer mijnheer Henny. De heer Henne-

De heer Henneman:

Mijnheer de voorzitter, ik kan niets over China vertellen uit eigen ervaring; ik kan niet zulke mooie voorbeelden geven als de heer Van Eeghen. Mijnheer Van Eeghen heeft het gehad over het leger. Daarover had ik prof. Zürcher een vraag willen stellen, omdat hij het na het pré-moderne tijdperk maar één keer memoreert in zijn lezing. Ik zal nu een andere vraag stellen, die gaat over de diplomatie. Prof. Zürcher heeft het gehad over de problemen die het China van na de oorlog had met de diplomatie, o.a. dat er geen goede diplomaten voorhanden waren; toch heeft hij tijdens z'n speech verder de nadruk gelegd op het voorzichtige karakter van de Chinese diplomatie. Het lijkt mij dat de Chinezen hier een staaltje van goede diplomatie hebben geleverd; zonder in al te grote conflicten te zijn geraakt. Wat denkt prof. Zürcher van de diplomatie in de naaste toekomst? We hebben gezien dat tijdens de Culturele Revolutie bijna alle diplomaten uit het buitenland zijn terug getrokken; dat nu de posten zijn bemand met nieuwe, onbekende diplomaten. Wat heeft dit voor implicaties voor China's praktische buitenlandse politiek voor de toekomst?

Een andere vraag nog, Mijnheer de voorzitter, lijkt mij het probleem van de wat jongere mensen in de Chinese buitenlandse politiek en in de Chinese politiek in het algemeen. In het pré-moderne tijdperk zou de jeugd weinig gezag zijn toegekend, aldus prof. Zürcher. Ik zie op het ogenblik in de Chinese leiding en ook bij de Chinese diplomaten maar weinig mensen van een leeftijd tussen 40 en 50 jaar. We hebben te maken met mensen die veelal tussen de 60 en 80 jaar zijn. Heeft dit ook z'n gevolgen op de buitenlandse politiek in de nabije toekomst?

Voorzitter:

Kolonel Gijsbers.

Kolonel Gijsbers:

Mijnheer de voorzitter, ik heb een vraag aan de inleider met betrekking tot de verhouding tot Japan. In zijn toespraak heeft prof. Zürcher Japan geschilderd in zijn verhouding tot China. Hij heeft ons laten horen hoe in China wantrouwen bestaat tegen Japan, hetgeen begrijpelijk is na de ervaring van de oorlog tegen Japan en ook gezien de tendens naar herbewapening die zich in Japan op het ogenblik aftekent. Aan de andere

kant is het ook zo, dat in Japan zelf wantrouwen bestaat ten opzichte van China. Niet zo zeer vanwege de conventionele bewapening, – want daarvoor zijn ze echt niet bang in Japan, – maar vanwege de kernwapens, waarover China de beschikking heeft, terwijl Japan in zijn grondwet heeft vastgelegd dat het nimmer zelf over kernwapens zal beschikken. Een tweede aspect is het economische. We hebben gehoord hoe China beschikt over enorme hoeveelheden grondstoffen en mankracht, en dat zijn juist de elementen waar aan het economisch bijzonder sterk uitgegroeide Japan gebrek heeft. Praktisch alle grondstoffen moeten worden ingevoerd. En mankracht: de 100 miljoen waarover Japan de beschikking heeft, zijn vrijwel volledig in het arbeidsproces ingeschakeld. Japan zou ter wille van een verdere economische expansie bijzonder goed gebruik kunnen maken van de grondstoffen en de mankracht van China. Het heeft daarenboven zelf het kapitaal en de „know-how” om deze elementaire economische elementen in China verder uit te bouwen.

Mijn vraag is dan ook of er toch niet een mogelijkheid is, dat het wederzijdse wantrouwen overwonnen gaat worden, ter wille van een gezamenlijke uitbouw van de economie; een bondgenootschap van Aziaten voor Aziaten, dat economisch gezien op den duur een bijzonder sterke positie zou kunnen gaan innemen.

Voorzitter:

Dank U zeer. Er zijn geen verdere vragenstellers meer. Mag ik prof. Zürcher vragen of hij zou kunnen samenvatten?

Prof. Zürcher:

Mijne Heren, mijnheer de voorzitter, ik wil dan graag bij de laatste vraag beginnen. Die verhouding tot Japan. Dat is inderdaad een ongelooflijk boeiend en speculatief maar wel erg interessant thema. Het is niet te verwachten dat China zonder meer genoegen zou nemen met een relatie waarbij China op de bekende manier de grondstoffen en mankracht zou leveren en Japan de know-how, de afgewerkte producten en de machinerieën, omdat dat China natuurlijk te zeer zou herinneren aan weer een soort half koloniale status. Dus wil het op een voor China acceptabele manier geschieden, dan zou zo'n entente in het kader moeten van een soort samenwerking tussen de nog in opbouw verkerende Chinese industrie en de Japanse industrie, eventuele

integratie van die twee. Ik heb in een ander verhaal wel eens een keer gezegd, dat ik persoonlijk een eventueel samengaan van Japan met zijn fantastische know-how en ontwikkeling en China met z'n onafzienbare mensenmassa en enorme natuurlijke hulpbronnen eigenlijk beschouw als de dominante factor die, – als het doorgaat – het volledige ommekeer teweeg brengt in de economische verhoudingen in de hele wereld. Ik stel me voor, dat wanneer dit zou plaats vinden, het niet denkbeeldig is, dat dit zonder meer een soort era van Azië zou betekenen. Een expansie, die we ons op het moment nog niet kunnen voorstellen, maar die van Japan gecombineerd met China zonder twijfel, op langere termijn zeker, de grote economische en misschien ook politieke macht in de wereld zou maken. Of die samenwerking waarschijnlijk is, daar kunnen we op dit moment weinig van zeggen, maar drie dingen wijzen erop. In de eerste plaats natuurlijk die bekende druk, die in Japan wel wordt uitgeoefend op de regering om tot normalisatie en tot uitbreiding van de relaties te komen. In de tweede plaats het feit dat ook de regering zelf blijkbaar in Japan ietwat nattigheid voelt door de Nixon politiek ten opzichte van China, en dus wel grotere bereidheid zou kunnen gaan vertonen om tot een entente te komen. En in de derde plaats, laten we dat vooral niet vergeten, dat van Chinese zijde steeds een bijzondere belangstelling voor Japan aan de dag is gelegd. Op twee niveaus, op twee volkomen verschillende registers. Aan de ene kant natuurlijk steeds een felle aanval op de zittende regering, maar tegelijkertijd een geweldige ontplooiing voorwat men in Peking noemt volksdiplomatie, peoples diplomacy. Dit wil dus zeggen, dat je bij afwezigheid van erkenning door het land, toch zoveel mogelijk contacten legt met informele organisaties, Japanse Rode Kruis, Japanse Academie voor Wetenschappen, Japanse vakbonden, ga maar door, delegaties uitnodigt naar China, enz., en, dat heeft een grote omvang aangenomen. Meer activiteiten worden gericht op Japan vanuit China, wervende activiteiten zou je kunnen zeggen, dan op enig ander land ter wereld. Men zegt zelfs, meer dan op alle andere landen tezamen. Het comité voor het Japanse probleem, dat is een zeer belangrijk lichaam in Peking, waar bijv. tot zijn val ook de president van de Volksrepubliek Lioe Sjau-tji zitting in had, dus dat zijn zeer belangrijke lichamen. Dus m.a.w. aan beide kanten bestaat een bijzondere interesse

voor elkaar, beide partijen komen met het argument van geografische nabijheid, dat ze dus als het ware natuurlijke partners zijn. Mocht die samenwerking grote omvang aannemen, dan zie ik het als een uitermate belangrijke factor in de hele toekomstige ontwikkeling. Maar nu we dus praten over ententes, dan komt het probleem dat de heer v. Eeghen heeft genoemd. Het probleem dus van, als ik het goed begrepen heb, een eventuele Chinees-Amerikaanse entente tegen Rusland gericht, waarbij Rusland genoodzaakt zou zijn op zijn manier stappen te gaan doen. Of dat een gevaar voor de toekomst zou opleveren? Ja, ik kan natuurlijk niet in het koffiedik kijken. Het is wel zo, dat Rusland kennelijk bijzonder geschrokken is van de Chinees-Amerikaanse toenadering. Het enige dat je op 't moment met zekerheid kunt zeggen is, dat Moskou met ongewone heftigheid heeft gereageerd. En ook dat misschien zelfs afgelasten van het bezoek van Nixon aan Moskou is een niet mis te verstane reactie. Of het tot een entente kan komen tussen zo volkomen verschillende volkeren op een zo volkomen verschillend peil van ontwikkeling, dat vraag ik me eigenlijk wel af. Zou het zo zijn, dat er een zekere politieke samenwerking tussen China en de Ver. Staten zou komen, wat ik er persoonlijk dus niet in zie, dan zou internationaal-diplomatiek gezien eigenlijk de voor de hand liggende Russische tegenzet zijn: een toenadering tot hetzij India (die al aan de gang is, maar India is natuurlijk een hele zwakke steen om op te leunen), hetzij Japan. En dat is niet helemaal uit de lucht gegrepen, want behalve een zekere neiging van Japanse zijde om toenadering tot China te zoeken, is er al veel langer, zoals u waarschijnlijk weet, vooral op zakelijk gebied een toenemende interesse van Japan om met name in Oost-Siberië te gaan ontginnen, en daar tot samenwerking met Rusland te komen. Nogmaals, ik weet niet of dit niet teveel toch nog gedacht is in de ouderwetse blokvormingspolitiek, die misschien op zuiver militair gebied nog wel stand houdt, maar die langzamerhand doorkruist begint te worden door zoveel andere factoren. Je kunt eigenlijk moeilijk meer zeggen dat de wereld verdeeld is in twee blokken. Het zijn er misschien al drie, en straks worden het er misschien vier of meer, dus ik persoonlijk zie daar eigenlijk niet zoveel in, maar het is denkbaar, dat een toenemende samenwerking tussen China en Amerika wel de spanning met Rusland aanzienlijk zal vergroten. Ja, de Russen zullen hier bijzonder heftig tegen

ageren, en niet ten onrechte, omdat dan in zekere zin de rol is omgedraaid, en een gecombineerde Amerikaans-Chinese macht de Zuidflank, de immense Zuidflank van de Sovjet-Unie zou kunnen bedreigen. Over het probleem van militaire dreiging enz. gesproken (die kwestie van de heer Cageling): daar durf ik eigenlijk geen goed antwoord op te geven. China-Afrika relatie is een onderwerp waar ik me nooit mee bezig heb gehouden. Het enige dat ik weet, is, dat men merkwaardig genoeg veel meer interesse voor Afrika heeft dan voor Zuid-Amerika. En dat om één of andere reden, als we het aftellen (en ik heb het eens een keer afgeteld), om één of andere reden juist Tanzania een bijzondere voorkeurspositie geniet in de Chinese aandacht. 't Kan zijn, dat het aan de figuur ligt van Nyerere, die nogal ontvankelijk schijnt te zijn voor wat hij, meen ik, het „Afrikaanse socialisme” noemt, en dat dat van Chinese zijde wordt gestimuleerd, maar het is wel opmerkelijk dat de Chinezen vooral Tanzania met grote interesse bekijken. Nu was dat natuurlijk indertijd ook met Ghana het geval, voordat die staatsgreep daar plaats vond. Ja, als we het probleem een beetje algemeen stellen, dan geloof ik dat we dit kunnen zeggen, dat de Chinese politiek, de *concrete* politiek in de „Derde Wereld”, bijzonder onsuccesvol is geweest. Er zijn eigenlijk weinig gebieden te noemen waar de Chinezen niet na een van hen uit gezien hoopvol begin, ernstige setbacks hebben gekregen, of soms zelfs hun hele apparaat weer in duigen hebben zien vallen. Ik noem Ghana, Indonesië. India is volledig vreemd van China. In Zuid-Amerika een toch vrijwel openlijke ruzie met Castro en met andere Zuidamerikaanse revolutionaire bewegingen, na aanvankelijke toenadering. Over het algemeen, maar dan zit ik dus een beetje in het vage psychologische te leuteren, krijg je de indruk dat de Chinezen niet vreselijk goed raad weten met de psychologie van respectievelijk Afrikanen, Zuid-amerikanen enz. Dat kan tot uiting komen in zeer eenvoudige incidenten. Iemand die in Afrika gezeten heeft, heeft me bijv. wel eens gezegd, „ja het is een beetje moeilijk, die samenwerking tussen Chinese kaders en Afrikanen, vanwege het feit dat Afrikanen domweg doorgaans grote lolbroeken zijn, die veel plezier willen maken, feesten enz., terwijl de Chinezen met hun strenge uitgestreken kadergezichten erbij staan en zeggen, nee jullie moeten werken, jullie moeten vroeg opstaan en niet teveel eten, en niet teveel feestvieren. Het kost allemaal maar geld, en als je bij

elkaar telt hoeveel dat nou kost, zo'n groot bierfeest dat veertien dagen moet duren, daarvan kun je toch beter een klein stuwdammetje bouwen, niet waar? En de Afrikanen zeggen, je kunt op het dak gaan zitten, daar gaat ie weer!” en dergelijk soort dingen.

En ook in Zuid-Amerika. Wat ik een heel kenmerkende Chinese uitspraak vind, dat is het spottende woord waarmee zij figuren als Castro en Che Guevara aanduiden: ze hebben het nl. over „drie musketiers-revolutie.” Daarmee bedoelen ze dus de individuele bravour. De man met de grote baard en die mooie patroongordels, die zo uit de bergen komt afdalen, terug naar het dorp. En dat ligt de Chinezen niet, maar het is natuurlijk wele en heel typisch Zuid-Amerikaanse mentaliteit. Die kleurigheid, die bravour van de held, de volksheld, die daar zo met een geweer in elke hand komt afdalen uit de jungle. Dat ligt de Chinezen niet, dit typische warmbloedige pathos van Zuid-Amerika. En zo zou je meer problemen kunnen noemen. Indonesië is bijv. een groot probleem geweest. De samenwerking tussen Chinese kaders en de Indonesische communisten van de PKI. Zij vonden dat niet diciplinair genoeg, dat liep niet goed, enz. Ik hoor zelfs, wat je niet zou verwachten, dat de Chinezen zelfs in Hanoi moeilijkheden hebben, doordat in Hanoi een ander soort geest heerst. Toch meer een beetje de Indonesische gedachte van, nou ja, tijd is niet zo belangrijk en ach, morgen is er weer een dag. En dat is natuurlijk zeer on-Maoïstisch. Mao zegt: „Pluk de dag en pluk het uur.” Dus over het algemeen is de indruk dat dat optreden in de „Derde Wereld” van China, ik heb het „verbaal geweld” genoemd, maar je kunt misschien ook zeggen: een vrij hulpeloze en een vrij machteloze politiek is. Dat is heel merkwaardig. Terwijl voor West-Europa natuurlijk helemaal geldt, dat wat zich hier „Maoïst” noemt, natuurlijk niet eens lijkt op wat in China daarvoor doorgaat.

Dan wilde ik, alweer over het leger pratende, de heer Henneman nog even noemen. Dat waren twee vragen. Een vraag over het leger was er eigenlijk niet bij. Het ging in de eerste plaats over de diplomatie, en over het voorzichtige karakter daarvan, en vooral die diplomatie in de nabije toekomst. En hoe het gebrek aan ervaring op diplomatiek gebied te rijmen is met juist deze subtiliteit. Ik zou dit willen zeggen, subtiliteit is iets wat diep geworteld is in de Chinese levenswijze. De Chinezen – ik weet niet of u wel eens met Chinezen omgaat, maar je merkt het in de

persoonlijke omgang, – zijn voorzichtig in menselijke relaties. Zij zijn daar zéér voorzichtig mee. Zij zeggen uit zichzelf eigenlijk nooit een woord teveel. Zij proberen altijd te peilen hoeveel je weet, en hoe je erover denkt, en zullen niet gauw bruusk met bepaalde dingen de deur binnen vallen. Met andere woorden, normaal gesproken is de Chinees behept met eigenschappen voor diplomatiek verkeer. Hij is geen slecht diplomaat. Zoals nu ook weer blijkt. Wat wel gebeurt, is, dat soms, in tijden van politieke hoogspanning, men niet meer weet wat men doen moet. Omdat bijv. de voorschriften uiterst stringent zijn geworden. Ze krijgen ineens bepaalde opdrachten in de geest van: „je moet, ten koste van alles duidelijk maken dat voorzitter Mao de belangrijkste revolutionaire leider is, en dus moet je je scherp opstellen. Dat kan ook in een Westers diplomatiek verkeer. Dan krijg je een telegram: „stringente houding geboden”, enz.; in Westers diplomatiek jargon weet je dan wat je te doen staat. Dat betekent dat je bijv. niet op een bepaalde receptie komt, of dat je vroeger weggaat of dat je, als je een speech houdt, eigenlijk alleen maar praat over het weer en koetjes en kalfjes, maar je zegt nadrukkelijk niet, dat je „met genoeg constateert dat er zulke oude betrekkingen tussen de landen zijn.” Dat is het Westerse jargon. Als de Chinezen zo'n opdracht krijgen weten ze niet wat ze doen moeten, en vervallen daardoor in zeer onberaden en vreemde toestanden. Ik heb iemand gesproken die bij het hoogtepunt van de culturele revolutie in China is geweest. Hij zei: „de overweldigende indruk is eigenlijk dat niemand weet waar hij zich aan te houden heeft.” Want de vaste regels zijn weggefallen en er is niet duidelijk gemaakt, hoe de mensen zich precies moeten gedragen; dan krijg je dus alle mogelijke excessen. Maar op zichzelf zou ik dus willen zeggen, dat de Chinees van huis uit goed geëquipeerd is voor het diplomatiek verkeer. Hij praat niet veel. Hij kijkt de kat uit de boom, hij weet subtiel te reageren, hij raadt veel en kan veel tussen woorden door lezen. Die jongere mensen: ja, dat is een groot probleem. Hoe dat precies zit, ik zou het niet durven zeggen want je kunt niet kijken in de kring van het centraal comité of van het Polit-bureau. Je krijgt toch onherroepelijk nog steeds de indruk, dat, waar het het allerhoogste niveau betreft, de Chinees nog sterk denkt in die ouderwetse hiërarchieke termen van: „de oudsten weten het het best”. De ouden, de eerwaardige ouden. Want het is geen toeval, dat daar inderdaad

allemaal kerels zitten van 72, 73, 75 er is er één van in de tachtig. Dus toch blijkbaar nog een sterk patriarchaal gevoel aan de top. De rol van die jonge mensen daarentegen is wel bijzonder belangrijk op een iets lager niveau. Dat moeten we nooit vergeten. Dus je vindt helemaal aan de top zeer oude lieden, maar daaronder op het niveau van hoofden van dienst en directeuren van fabrieken, van ondernemingen en van communes, is het zeer opvallend dat dat heel dikwijls mensen zijn van in de twintig of net dertig. Dus blijkbaar is die grote expansie van activiteiten van de jeugd zeer ver doorgedrongen even onder topniveau, want je komt eigenlijk voortdurend (ik weet niet, of het ook de ervaring van de heer Van Eeghen is) in aanraking met jonge lieden op zeer verantwoordelijke functies. Ik weet niet of je 't in het zakenleven ook zo merkt, maar...

Interruptie Van Eeghen:

Bepaald niet tussen de 40 en 50, is mij opgeval- len; en de directeuren van grote coöperaties, die enorme lichamen, die vond ik juist opvallend oud. Die waren boven de 50 jaar, en gaven ook nog vaak een „Mandarijnen"-indruk.

Prof. Zürcher:

Ja, maar dat zijn waarschijnlijk de oudjes, die zijn blijven zitten. Dat zijn dus duidelijk de ouden die mogen dan directeur zijn, maar de wezenlijke macht ligt bij de onderdirecteur, die het dan werkelijk voor het zeggen heeft.

En dan tenslotte die kwestie van de heer Henny, over de boekenkast van Mao. Ik heb natuurlijk ook maar zo'n rasterfoto gezien, dus ik heb niet de titels kunnen lezen van die boeken, maar het was overduidelijk dat het allemaal traditionele Chinese boeken waren, omdat die op een bepaalde manier zijn ingebonden. Traditionele Chinese boeken worden niet zo rechtop in de kast gezet, maar zitten in cassettes, doorgaans van donkerblauwe stof, en die worden horizontaal, dus plat neergelegd en opgestapeld. Die cassettes zijn aan twee kanten open, zodat je daar de deeltjes in ziet zitten, en het is de gewoonte om dan witte papierstrookjes tussen die deeltjes te steken waar de titel opstaat. Dus een soort uitstalkast. Het ziet er het meest uit als dozen die aan de voorkant open zijn, waar allemaal deeltjes in zitten, horizontaal liggend. Het is evident, dat dit traditionele Chinese literatuur was. Marx, Engels, Lenin, en überhaupt alle partijliteratuur en alles wat daarmee samenhangt.

wordt zonder uitzondering uitgegeven op z'n Westers, in harde rechte kaften. Die waren nergens te vinden. En op dergelijke foto's is absoluut niets toevallig. Die foto heeft een bedoeling. En hier is nu weer dat moeilijke probleem van het jargon. De Chinezen hebben duidelijk iets willen zeggen met die foto.

Nu neem ik eerlijk gezegd aan, dat die boodschap in de eerste plaats bestemd is voor de Chinezen zelf. Het heeft nl. in een grote opmaak in het Volksblad van Peking gestaan. En de betekenis daarvan was niet alleen: „kijk Nixon krijgt een voorkeursbehandeling”. Een zeer belangrijk punt: er zijn honderden foto's van Mao, die vreemde staatshoofden ontvangt. Maar altijd in de officiële gastenhal. Zuil op de achtergrond, handje geven. Bij mijn weten, ik meen me te herinneren dat ik een jaar of vier, vijf geleden nog één keer een foto heb gezien van Mao met een gast in zijn bibliotheek, wat in China geldt als een teken van bijzonder vertrouwen. Alleen een vertrouwde vriend ontvangt je in je bibliotheek. Dat is een demonstratie. Maar in de tweede plaats ook voor het Chinese publiek zeer duidelijk: Traditionele boekenkast, d.w.z. „de culturele revolutie is voorbij”. Want het is ondenkbaar dat je tijdens de culturele revolutie ook maar één traditioneel boek liet zien. Die boeken werden geacht niet te bestaan, dat was feodale rotzooi. Daar bemoeide een fatsoenlijke revolutionair zich niet mee. En nu laat Mao zich breeduit fotograferen voor een hele uitstalling van traditionele Chinese literatuur. Maar daar heb je dus het jargon: de Chinezen willen wat zeggen, maar ze doen het op een manier die door iedere Chinees begrepen wordt, alleen is er blijkbaar geen enkele Westerse journalist, die dat jargon kan verstaan en vertalen. En dat is natuurlijk kwalijk. Zo komen ernstige misverstanden in de wereld.

O ja, dat wilde ik nog even noemen, die hervorming van het Marxisme. Ja, zonder enige twijfel. Ik wou niet zeggen „een statisch karakter”. Er is een doorbraak, van een statisch China naar een bewegend China, en dat is een proces dat tientallen jaren duurt. Het is ongetwijfeld zo, dat China in beweging is, net zo als Japan in 1885 in beweging was. De beweging is overal te zien en te bespeuren. Het is wel zo, dat het Marxisme anders werkt, – daar ben ik van overtuigd, – dan in Rusland. Je kunt het op verschillende manieren zeggen. In de eerste plaats: Mao is volgens mij niet bepaald een belangrijk filosoof. De stukken die hij filosofisch heeft geschreven zijn

kort en daarbij volstrekt onleesbaar. Dat doen filosofen meer. Maar ze zijn ook niet zeer origineel. Hij is geen erg origineel denker. Wat Mao daarentegen, afgezien van z'n militaire geschriften, die natuurlijk wel zeer origineel zijn, als geen andere verstaat, dat is de kunst om deze betrekkelijk ingewikkelde leer weer te geven in simpele bewoordingen, in bewoordingen die de Chinese boer wat zeggen. Het te vertalen in zeer simpele beelden. En dat is natuurlijk heel belangrijk. Mao heeft die leer eigenlijk terug gebracht tot een aantal eenvoudige stelregels, zoals in het „Rode Boekje”. Gedragsregels, verhaaltjes over „de domme man die de bergen verzetten”, fabels, en dergelijk soort zaken, waardoor dit dus meer aansluit bij een Aziatisch publiek. Maar door dat te doen, verander je dus wel degelijk iets in die leer. Je kunt niet ongestraft het Marxisme gaan terugbrengen tot een verzameling ethische spreuken en dingen in de geest van „we moeten allemaal vroeg opstaan, en ons goed wassen, en verder ons best doen voor het volk”. Dat is natuurlijk zeer waar dat we dat moeten, maar dat is niet uitgesproken Marxistisch. Vandaar dat ik zelf altijd de grappige ervaring heb met zich noemende „radicale intellectuelen” in Amsterdam, die dan in vertrouwen zeggen: „ja, er staat zo weinig in”. Er staat weinig in. Maar men ziet het in de verkeerde context. Inderdaad, een Westers revolutionair zal weinig nieuws in het „Rode Boekje” vinden. Hij zal daar dingen in vinden die hem verbijstere[n], zoals „we moeten allemaal vroeg opstaan en hard werken voor het volk.” En „we moeten op tijd zijn, op tijd beginnen,” enz. Maar laten we het even in z'n context stellen. Hier mag zoiets vanzelfsprekend zijn, maar in een Aziatisch ontwikkelingsland zijn „op tijd beginnen” en „je best doen en hard werken, en je dingen ontzeggen, geld dat je verdient sparen en opzij leggen”, geen platitudes: dat zijn ongehoorde waarheden, en soms ongehoorde noviteiten. En zo moet je dat „Rode Boekje” zien, het is een handboekje voor een ontwikkelingsmodel, voor een ontwikkelingsland met voor ons gevoel soms zeer platvoerse zaken. En kijk, daar is Mao belangrijk in, nl. dat hij die ingewikkelde leer sterk vereenvoudigt. Een gewone boer op de akker in China heeft niets aan een „model van geïntensiveerde polarisatie van klasstellingen,” dat zegt hem helemaal niks. Dat leert hij ook niet. En als Marx stukken schrijft over kritiek op het Gotha-programma, anti-Dühring, of Louis Bonaparte, dan kan het een

Chinese boer betrekkelijk weinig schelen wie Bonaparte is. Daar heeft hij nog nooit van gehoord, en hij ligt er ook niet wakker van dat hij er nooit van gehoord heeft. Maar die dingen spelen ook geen rol meer. Het Marxisme is op die manier losgesneden van z'n Europese voedingsbodem, en vertaald in Aziatische, in Chinese begrippen. Dat vind ik een erg belangrijk punt. Daardoor ontwikkelt zich ook een soort communisme op lager niveau onder de bevolking die, naar ik stellig meen, over 20, 30, 40 jaar eigenlijk als zodanig niet meer zal zijn te herkennen. Een soort Chinese ethiek- „nieuwe stijl”, met ergens nog Marxistische achtergronden, maar meer niet dan dat, dacht ik.

Dat waren zo'n beetje de antwoorden, voorzitter.

Voorzitter:

Dank U zeer, Prof. Zürcher. Is er nog iemand, die iets zou willen opmerken?

Dan wil ik in de eerste plaats, Prof. Zürcher, U hartelijk danken voor de levendige lezing. Maar ook voor de humor, die U er hier en daar heeft ingebracht. Wat bij mij achtergebleven

is als één van de meest frappante zaken is de geweldige potentie die China bezit. U zei, dat waar we over dertig, veertig jaar zullen zijn verbazing zal wekken. U heeft het over „spierkracht-economie” gehad, die men niet wil loslaten om vooral geen werkeloosheid in het leven te roepen. Aan de andere kant staat die geweldige technische ontwikkeling. Men is toch in staat vele tientallen atoombommen per jaar te laten ontploffen. Wat als die potentie gebundeld wordt en evolueert? Dan nog de vraag van Kolonel Gijsbers: als zij nog eens samen zouden gaan met de Japanners. Dan wordt dat toch een macht waarmee we werkelijk bijzonder rekening hebben te houden. Er zijn natuurlijk nog vele aspecten, die we op deze avond zouden kunnen aanroeren. Het onderwerp is immens. Maar wij zijn U reeds dankbaar voor de wijze waarop U het e.e.a. in korte tijd heeft gebracht. Verschillende aspecten, die we bepaaldelijk niet wisten zijn ons onder de aandacht gebracht. Nogmaals onze dank voor de interessante en ik mag ook zeggen leuke lezing.

Bijeenkomst donderdag 13 april 1972

te 's-Gravenhage

Voorzitter:

Ik open deze vergadering met een woord van welkom aan U allen en aan Kolonel Van Dijken in het bijzonder, de inleider van hedenavond. Het is jammer, dat ons gezelschap zo klein is. U herinnert zich waarschijnlijk, dat eind 1970 en begin 1971 Overste Felix voor onze vereniging enige malen een lezing heeft gehouden, eenmaal in Duitsland, over de guerrilla en dat hij zich toen meteen al gedistantieerd heeft van het vraagstuk: hoe treed je tegen guerrilla op, omdat het onderwerp anders te uitgebreid zou worden. Misschien ook, omdat er zo'n moeilijk antwoord op is. Hij heeft overigens laten zien, dat zijn onderwerp inderdaad zeer uitgebreid was, dus was er alle reden voor te trachten iemand te vinden, die bereid zou zijn, om het „tegen-onderwerp” ter hand te nemen nl. dat van de

„contra-guerrilla”. En daarvoor is dan hier Kolonel Van Dijken aanwezig; wij hebben hem bereid gevonden in deze materie te duiken, voor ons en te trachten ons de weg te wijzen in dat moeilijke en „touchy” onderwerp zoals hij daarnet tegen mij zei. Précair, heeft hij geloof ik gezegd. Het doet mij in dubbel opzicht genoegen dat Kolonel Van Dijken hier voor ons gaat spreken. Hij is een oud-leerling van mij en ik mag dus een zekere mate van trots hebben, dat één van mijn oud-leerlingen hier een lezing zal houden. Er komt bovendien nog bij, dat één van de eerste kapiteins van de Generale Staf met wie ik in mijn luitenantsjaren in aanraking kwam, de toenmalige kapitein Van Dijken was, de vader van deze kolonel. Ik geef nu graag het woord aan Kolonel Van Dijken.

Contra-guerrilla

Inleiding

Meneer de voorzitter, heren,

De contra-guerrilla kan niet bestaan zonder de guerrilla. Tesamen vormen zij de guerrilla-oorlog, een dynamisch proces, waarbij de antagonisten als een Siamese tweeling door de bevolking met elkaar zijn verbonden. Een vorm van oorlogvoering, die steeds meer in de belangstelling komt, waarbij politicologen en sociologen momenteel voorop gaan.

In militaire kringen is de aandacht veelal meer gericht op nucleaire strategieën en conventionele oorlogen dan op guerrilla-aspecten. Wellicht is dit een kwestie van prioriteitstelling of omdat het „ongeregelde” van de guerrilla, de reguliere militair tegen de borst stuit. In elk geval maakt de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap hierop een gunstige uitzondering. Reeds in 1965 werd een inleiding gegeven over de guerrilla en de bestrijding daarvan door de toenmalige majoors Dijkstra en Numan. In het verenigingsjaar 1970/71 gevolgd door een aparte lezing gewijd aan de guerrillazijde van deze oorlogvoering, gehouden door overste Felix en ik heb dan nu de eer en het genoegen de andere kant van de medaille de contra-guerrilla bij U te mogen inleiden.

Het aantal publicaties over de guerrilla-oorlogvoering sedert 1945 is ontstellend groot. Gebaseerd op het uiteraard geringe gedeelte, dat ik hiervan heb gelezen schat ik dat circa 80% op het optreden van guerrillero's slaat. Over de bestrijding wordt betrekkelijk weinig geschreven. Dit zou te wijten kunnen zijn aan onkunde, onwil, geen interesse of omdat ook hiervoor geldt; het alles weten, is alles begrijpen. Ik ben mijn collega Felix dan ook erg dankbaar, dat hij het „alles weten” reeds aan U heeft overgedragen. Omdat dit evenwel reeds langer dan een

jaar geleden heeft plaatsgehad en met het oog op eventuele vreemdelingen in het guerrilla-Jeruzalem onder U, lijkt het mij een goede gedachte om enkele kernpunten uit het betoog van overste Felix in mijn voordracht te verwerken.

De Guerrillakant

Overste Felix gaat in zijn lezing uit van Campbell's begripsomschrijving van de guerrilla, te weten: een vorm van oorlogvoering die wordt toegepast door de strategisch zwakkere, waarbij voor deze de mogelijkheid behouden blijft voor tactisch offensief optreden op de door hem gekozen tijd en plaats.

De contra-guerrilla zal dan zijn de bestrijding van deze strategisch zwakkere partij.

Overste Felix komt tot twee „zuivere” typen van guerrilla: de defensieve, gericht op het behoud van bepaalde waarden en de revolutionaire gericht op het veranderen van waarden. Daartussen zijn mengvormen te vinden. Aangepast aan de militaire vaktaal kunt U zich voor de defensieve guerrilla het schema denken als fig. 1.

De guerrilla vormt een onderdeel van de militaire oorlogvoering en heeft een ondersteunende rol, guerrilla-acties zijn ondergeschikt aan militaire operaties.

De revolutionaire guerrilla zou uit te beelden zijn als in fig. 2.

De guerrilla geeft aan de revolutie de geweldsmiddelen zolang de revolutionaire partij nog geen geregelde militaire eenheden heeft geformeerd. De guerrilla past hierbij in het politiek/psychologische beleid. Tussen de defensieve en de revolutionaire guerrilla zijn er v.w.b. de uitvoering overigens alleen graduele verschillen.

MILITAIRE OORLOGVOERING

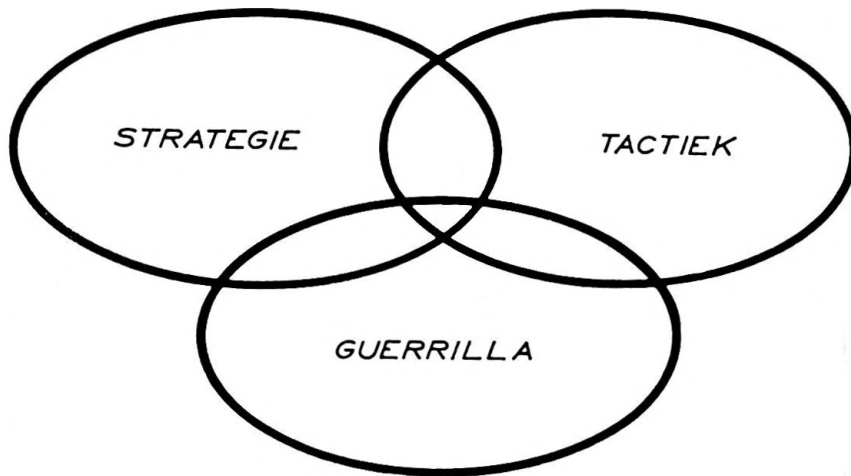

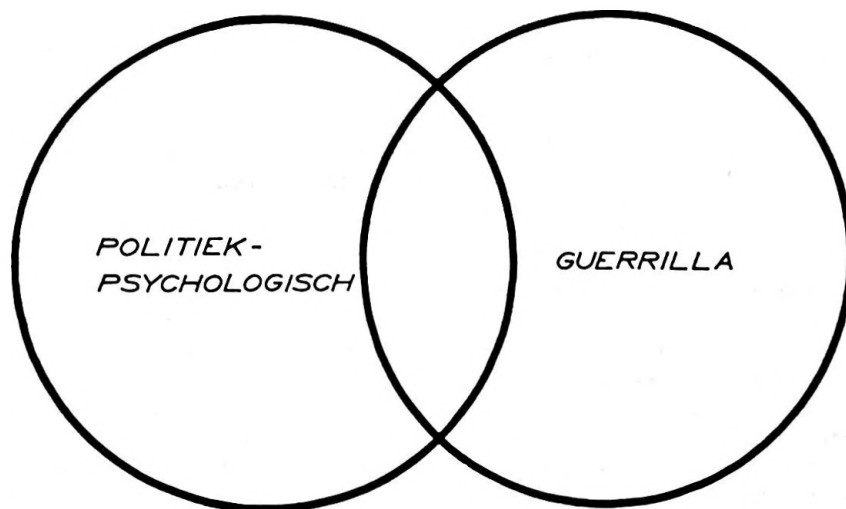
Fig. 1.

Mao zegt, dat de defensieve guerrilla spontaan begint en vervolgens wordt georganiseerd, bij de revolutionaire guerrilla is het juist andersom, eerst organiseren daarna pas vechten. De defensieve guerrilla wordt zelden geheel vernietigd en eindigt wanneer de bezetter is verdreven. De revolutionaire guerrilla eindigt wanneer het de politieke macht heeft over-

genomen of is vernietigd. Hoe hardnekkig deze guerrilla is wordt bewezen door het feit, dat de guerrillero's in Maleisië en op de Philippijnen nog steeds van zich doen horen terwijl deze guerrilla's „officieel" d.w.z. volgens het geschiedenisboekje reeds respectievelijk meer dan 10 en bijna 20 jaar geleden zijn beëindigd. Uit beide schema's mag blijken dat de guerrilla

Fig. 2

REVOLUTIONAIRE OORLOGVOERING

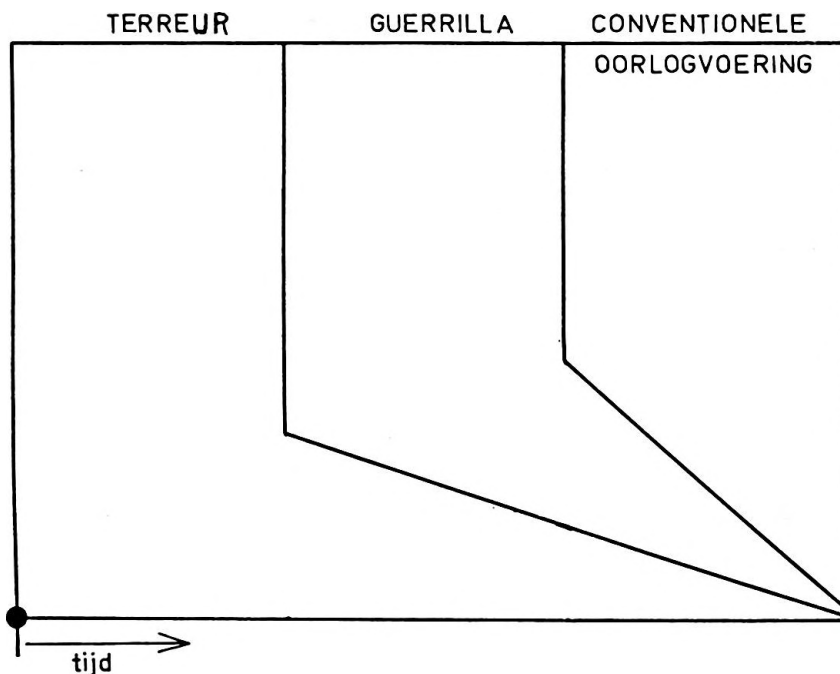
niet een op zich zelf staand verschijnsel is. Het is steeds direct of indirect verbonden aan politieke doelstellingen. Voor een bestrijdingstheorie is dit een belangrijk gegeven.

De revolutionaire oorlog wordt analytisch vaak weergegeven in fasen-modellen waarbij het aantal fasen varieert met een minimum van 3 zoals het model van Mao-tse-toeng, met

- een strategisch defensief: opbouw, organisatie en consolidatie van de guerrilla
- een strategisch evenwicht: de voorbereiding tot het strategisch

- offensief, de geleidelijke uitbouw van de guerrilla-groepen tot conventionele eenheden.
 - een strategisch offensief, waarbij uiteindelijk met conventionele strijdkrachten, die van de regeringspartij worden bevochten;
- òf het model van Crozier die het eenvoudig houdt: terreur, guerrilla, conventionele oorlogvoering. Er is natuurlijk geen scherpe scheiding aan te brengen tussen de fasen. Activiteiten uit voorgaande fasen blijven doorgaan. Dit kan zo worden geïllustreerd:

Fig. 3

De eerste fasen van een revolutionaire oorlog en een guerrilla zullen over het algemeen v.w.b. de uitvoering samenvallen. Er dient rekening mee te worden gehouden, dat er in een bepaalde periode in een zelfde gebied op verschillende manieren òf dat in verschillende gebieden op verschillende wijzen door de guerrilla partij zal worden opgetreden. Hierbij denk ik bv. aan Indo-China waar in wat nu Noord-Vietnam is, van 1951 tot 1954 door Giap tegen de Fransen conventioneel werd opgetreden, terwijl in het huidige Zuid-Vietnam de VietMinh zich tot terreur en guerrilla-activiteiten beperkte. Aangezien elke fase voor de bestrijding specifieke problemen schept, is het belangrijk te weten in welke fase men zich bevindt. Ik zou dit eveneens

een bouwsteen voor een mogelijke bestrijdingstheorie willen noemen.

Factoren van invloed op zowel de guerrilla als de contra-guerrilla

De factoren die van invloed zijn op de guerrilla-oorlogvoering wil ik samenvatten in de punten:

- *de politiek-sociale structuur*. De legitimiteit van de regering; bv. die van een koloniale regering; de sterkte en loyaliteit van de overheidsinstuties met name die van de strijdkrachten en de politie. Een illegitieme regering met een zwak overheidsapparaat speelt een eventuele guerrillabeweging in de kaart, zoals het Cuba van Batista heeft aangetoond.

Zijn er veel ontevreden groepen? Vaak vertegenwoordigd in ethnologische of godsdienstige minderheden of in sociaal opzicht achtergestelden.

Hoe meer ontevreden groeperingen hoe gunstiger voor een guerrillapartij. Hoe is het met het politiek bewustzijn van de bevolking gesteld? Een politiek ongeïnteresseerde bevolking is moeilijk te motiveren tot steun aan guerrilla optreden. Hoe is de politieke „cultuur”, zijn er voldoende waarborgen om op constitutionele wijze veranderingen tot stand te brengen?

- *de geestelijke en fysieke toestand van de bevolking.* In een land met een apathische bevolking òf waar veel ziekten heersen is het moeilijk een guerrilla van de grond te krijgen; temeer omdat het actief deelnemen als guerrillero een grote karakter vastheid en een uitmuntende fysieke toestand vergt.

- *De geografische omstandigheden:* de grootte van het land, de configuratie, de begroeiing, de demografische spreiding, de urbanisatiegraad, de grenzen, zijn deze lang of kort? Is het land toegankelijk van de zee uit? Welke zijn de buurlanden? In dit verband wijs ik op de zg. grensdoctrine, die een bestanddeel vormt van de „Dominotheorie”. De guerrilla-bases zijn dan gelegen in een met de guerrillapartij sympathiserend land aan de andere kant van de grens. De bases zijn meestal veilig, soms niet denkt U bv. aan het optreden van Israël tegen bases van Palestijnse guerrillero's in Libanon. De opleiding, het rusten en het verzorgen van zieken en gewonden kan daar betrekkelijk ongehinderd plaatshebben. Giap kon op deze manier zijn reguliere conventionele eenheden vormen aan de Chinese kant van de Chinees-Tonkinese grens. Iets dergelijks gebeurde tot de breuk tussen Stalin en Tito in 1948, in Yoego-Slavië m.b.t. de Griekse communistische guerrillero's. Een hoge urbanisatiegraad wordt, zoals uit het verhaal van overste Felix is gebleken, over het algemeen ongunstig geacht voor guerrilla optreden. Ik zal hier later nog op terugkomen.

- *de economische situatie.* Een welvarende maatschappij met goede vooruitzichten vormt over het algemeen geen goede voedingsbodem voor serieus guerrilla optreden. In een moderne economie verliest men al gauw te veel, het geen guerrilla-optreden onaantrekke-

lijk maakt. In een primitieve economie zijn de levensomstandigheden vaak nog zo, dat men er t.o.v. die van de guerrillero's relatief weinig op achteruitgaat.

- *buitenlandse steun.* Dit is bijzonder essentieel. Deze steun behoeft niet uitsluitend in het materiële vlak; wapens, munitie, opleiding, geld e.d. te liggen, maar is mogelijk nog waardevoller op moreel gebied door het beïnvloeden van de opinie en de politieke besluitvorming in diverse landen ten gunste van de guerrillabeweging.

- een andere factor is *de leiding.* Hoe sterk is deze? Hoe spreekt zij de mensen aan? Welke politiek/sociaal/economische doelstellingen weet zij te formuleren?

- Tenslotte kom ik op wellicht de belangrijkste factor, nl. *de steun van de bevolking.* Dit heb ik tot het laatst bewaard omdat naar mijn

DE IDEALE SITUATIE VOOR DE
REVOLUTIONAIRE PARTIJ

DE IDEALE SITUATIE VOOR DE
REGERING

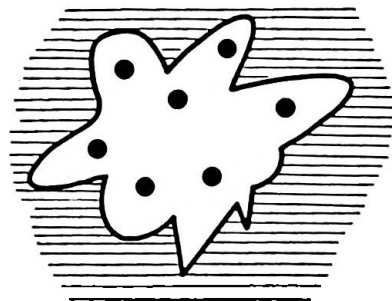

Fig. 4.

mening de genoemde factoren de bevolkingsteun in grote mate bepalen. Het voorgaande kan met enige schetsen worden verlevendigd. Deze schetsen geven situaties weer, die een hoge mate van abstractie hebben. Zij kunnen alleen als mogelijk „denkraam” worden beschouwd.

Een gestyleerde ideale situatie voor de guerrilla partij: (zie fig. 4).

Het land moet door andere – met de guerrilla partij sympathiserende – staten worden omringd. Het heeft lange grenzen gelegen in bergachtig, dicht begroeide gebieden. In de vlakten zijn uitgestrekte moerassen. Het klimaat is aangenaam. De omvangrijke plattelandsbevolking woont verspreid. Het land moet een „traditionele” d.w.z. agrarische economie hebben. De regering moet zwak zijn en niet over een gewapende macht beschikken. De bevolking is ontevreden met het optreden van deze regering. De grond is eigendom van een kleine groep vnl. in het buitenland wonende groot-grondbezitters. Een gestyleerde ideale situatie voor de regering:

Het land wordt gevormd door een klein eiland met de vorm van een ster. De bevolking woont in steden, welke op regelmatige afstanden van elkaar zijn gelegen en waartussen woestijngebied ligt. Het klimaat is tropisch of arctisch. Het land heeft een industriële economie. Er heerst geen ontevredenheid en de regering beschikt over loyale, goed uitgeruste en opgeleide strijdkrachten waaronder een marine.

Vergelijking van enkele guerrillaoorlogen.

Het is wellicht interessant enkele guerrilla's uit de periode 1945–1960 met elkaar te vergelijken, waarvoor ik die in Indo-China, Indonesië, Filippijnen, Maleisië, Algerije, Griekenland, Cyprus en Cuba neem; hiervan zijn er vier tegen een koloniale macht geweest, die allen succesrijk voor de revolutionaire partij verliepen. De overige vier werden tegen eigen overheden gevoerd. Deze werden door de guerrillero's m.u.v. die in Cuba verloren. Van de vier communistisch gesteunde guerrilla-partijen, had alleen die in Indo-China succes, waarbij substantiële steun

Fig. 5.

LAND	DEKOLO - NISATIE	COMMU - NISTISCH	TERREUR	GUERRILLA	CONVEN - TIONEEL	GUERRILLA	
						MILITAIR GESLAAGD	POLITIEK GESLAAGD
INDO - CHINA 1946-1954	X	X	X	X	X	3)	X
INDONESIË 1945-1949	X	X	X	X			X
PHILIPPIJNEN 1948-1954		X	X	X			
MALEISIË 1948-1960	1)	X	X				
ALGERIJE 1954-1962	X		X	X			X
GRIEKENLAND 1946-1949		X	X	X	X		
CYPRUS 1954-1959	X		X				X
CUBA 1956-1959		2)	X	X		X	X

1) Begonnen tegen koloniale macht, geëindigd tegen eigen staat

2) Castro heeft zich eerst in dec 1961 Marxist verklaard

3) Niettegenstaande Dien Bien Phu nog niet militair gewonnen

uit de Volksrepubliek China kwam. De overige vier niet-communistisch geïnspireerde-guerrilla's waaronder ik ook die op Cuba reken, hadden allen succes. Alle acht staten zijn geheel of gedeeltelijk door zee omringd. Macht ter zee kan dus een belangrijke factor zijn voor het verlenen of het beletten van buitenlandse steun. Dit gaat uiteraard mutatis mutandis eveneens op voor de luchtmacht. Alleen in Indo-China en Griekenland bereikte de guerrilla-partij de conventionele fase. In Griekenland met slecht, in Indo-China – na een aanvankelijke mislukking – met goed gevolg. In de overige landen kwam men niet verder dan de guerrilla-fase, waarbij v.w.b. Maleisië en Cyprus wordt geconstateerd, dat niet boven de terreurfase werd uitgekomen, een enkel guerrilla-wapenfeit daargelaten. In Maleisië, de Philippijnen en Griekenland betekende de militaire overwinning van de overheid tegelijkertijd de politieke mislukking voor de revolutionaire partij. In Indonesië en Algerije waar de revolutionaire partijen – athans op het tijdstip van de beëindiging van het conflict – militair verslagen waren, werd toch door hen een politieke overwinning behaald, hetgeen in belangrijke mate een gevolg was van buitenlandse politieke druk op respectievelijk de Nederlandse en Franse regering en van de interne verdeeldheid in Nederland en Frankrijk t.a.v. het verlenen van onafhankelijkheid aan de betreffende koloniale gebieden.

Hetzelfde kan worden gezegd van Cyprus waar reeds in de terreurfase een politieke overwinning werd verkregen door Grivas. Op Cuba stortte het Batista bewind in, voordat Castro voor het dilemma van de overgang naar conventionele oorlogvoering werd geplaatst.

Met de nodige voorzichtigheid zouden de volgende „trends” kunnen worden onderkend:

1. De nationalistische motivatie is van buitengewoon groot belang, belangrijker dan de motivatie verkregen uit Marxistisch/Leninistische bron. In de vier dekolonisatie-oorlogen werd het doel: de bevrijding van het land en de vorming van een zelfstandige staat bereikt, zonder dat de militaire overwinning was behaald. Buitenlandse politieke druk en doordat de offers op personeels, financieel, maar vooral op moreels gebied, te groot werden bracht de koloniale regeringen ertoe zich uit deze gebieden terugtrekken.

2. Bij interne conflicten waarbij dergelijke nationalistische d.w.z. antikolonialistische motieven

niet relevant zijn is de overheid over het algemeen in het voordeel.

Indien zij de juiste maatregelen neemt is de kans zeer groot, dat de revolutionaire partij het loodje legt.

3. Voor de formering van conventionele eenheden, welke ook als zodanig kunnen vechten zullen zware uitrusting, instructorurs e.d. moeten worden verkregen. Hiervoor is het noodzakelijk dat wordt beschikt:

- a. over een „veilig” gebied,
- b. over de benodigde zware wapenen welke indien zij niet op de vijand kunnen worden buitgemaakt en niet over land naar het beveiligde gebied kunnen worden gebracht, via de zee of door de lucht moeten worden aangevoerd. Dit laatste is over het algemeen alleen mogelijk indien geen interventie van de overheidsmarine of –luchtmacht is te duchten.

Een veilige basis zal dan ook bij voorkeur in een aangrenzend land moeten worden gevonden.

4. Het belang voor de revolutionaire partij van het verkrijgen van de aandacht en sympathie van de „wereld publieke opinie”, wat die dan ook mag zijn.

5. Het is voor een revolutionaire partij waarschijnlijk „voordeliger” om het accent te leggen op het bereiken van een politieke overwinning in plaats van op het formeren van conventionele eenheden, vooral indien hiertoe geen faciliteiten aanwezig of op redelijke termijn te verkrijgen zijn. De consequentie hiervan is wel, dat men zich des te meer zal dienen in te stellen op een langdurige strijd.

De Cuba-revolutie past in feite niet in het schema. Batista was via een coup d'état in 1952 voor de tweede maal aan de macht gekomen. De legitimiteit van zijn regering is van het begin af aan in discussie geweest. Zijn régime was corrupt en vermolmd. Hoewel Castro na zijn landing op de Cubaans zuidkust met slechts 12 man de Sierra Maestra wist te bereiken, gelukte het hem met behulp van boeren, studenten en ontevreden uit de stedelijke middenklasse binnen 2½ jaar het Batistabewind omver te werpen. Het vermoeden is gerechtvaardigd, dat zijn succes eerder te danken is geweest aan de slechte kwaliteit van de Batista-strijdkrachten dan aan de goede kwaliteit van zijn guerrillero's. Sir Robert Thompson, contra-guerrilla deskundige

uit Malakka, zegt over de Cuba revolutie; „de best geslaagde, maar meest inefficiënt gevoerde revolutie, die er ooit is geweest”. Uit het resultaat werden door Castro en Che Guevara conclusies getrokken, die Régis Debray aanleiding gaven een nieuwe revolutietheorie op te stellen. Deze theorie bleek later niet juist te zijn zoals menig guerrillaleider in Latijns-Amerika tot zijn schade heeft ondervonden. Met Che Guevara ging het Cuba-guerrillamodel tenslotte in oktober 1967 in Bolivia ten onder.

Inpassing contra-guerrilla in de "Counterinsurgency".

De contra-guerrilla werd tot het begin der vijftiger jaren gezien als een nagenoeg geheel militaire affaire. In guerrilla-gebieden werd gedurende de guerrilla het civiele bestuur vervangen door het militaire gezag en daarmee was de kous af. Franse officieren in Indo-China kwamen na bestudering van de geschriften van Mao en Viet Min documenten en na analyse van hun eigen ervaringen tot de conceptie van de revolutionaire oorlog, die tevens een revolutie in de oorlogvoering betekende. De politieke „infra-structuur” de ondergrondse organisatie van de guerrilla werd onderkend als belangrijkste component, veel belangrijker dan de guerrillero's zelf.

Inmiddels had de nucleaire patstelling in Europa tot gevolg, dat Amerika en de Sovjet-Unie meer belangstelling gingen tonen voor de vele jonge staten in de Derde Wereld. Amerika werd bovendien extra gealarmeerd door de bekende redevoering van Chroestjof in januari 1961, waarbij hij steun toezegde aan nationale bevrijdingsoorlogen tegen koloniale ne „imperialistische” regeringen. Omdat elke niet-communistische regering in de Sovjet terminologie een imperialistische is werd van toen af achter elke opstand in een niet-communistisch land, Moskou of Peking gezien. Geen wonder, dat men zich in Amerika op het tegengaan van opstanden in ontwikkelingslanden ging concentreren.

Het begrip counterinsurgency (COIN) met een daarbij behorende doctrine werd in de Amerikaanse strijdkrachten geïntroduceerd.

Hierbij ging het niet alleen om de militaire contra-guerrilla, maar om het gehele uitgebreide scala van samenhangende maatregelen op politiek sociaal, economisch, psychologisch en militair gebied. De teneur was: er moet worden voorkomen, dat er überhaupt een guerrilla

kan uitbreken een ontwikkelingsland. De beste wijze van contra-guerrilla optreden is ervoor te zorgen dat er geen revolutionaire situatie à la Lenin voor een revolutionaire partij ontstaat. Het *militaire optreden* tegen en guerrilla zoals de contra-guerrilla kan worden opgevat is slechts het zichtbare topje van de ijsberg in het verband van dit totale optreden.

Generaal Maxwell Taylor werd door wijlen President Kennedy benoemd tot hoofd van een Counterinsurgency groep, een onderdeel van de National Security Council; aan Special Warfare en de opleiding van Special Forces, de Amerikaanse groenbaretten, getraind in guerrillaoorlogvoering, werd grote aandacht besteed. Vele buitenlandse militairen, vooral militairen uit Latijns-Amerikaanse landen werden hierin opgeleid in Fort Bragg en Fort Gulick in de Panama-Zone. Wetenschap, techniek en operationele research werden op de bestrijding van de guerrilla „losgelaten”. Aangezien in ontwikkelingslanden de strijdkrachten niet anders dan een dominerende rol zouden kunnen hebben, werden aan hen tevens niet-militaire taken toegedacht onder de verzamelnaam „civic-action”.

Hierbij ging het erom de „harten en de geesten” van de bevolking te winnen en zodoende het vertrouwen in de overheid inbegrepen de strijdkrachten te herstellen of te vergroten door in de dorpen en afgelegen gehuchten praktische ontwikkelingshulp te geven ter ondersteuning van sociaal-economische veranderingen. Gelet op de goede verbanden, het beveiligingspotentieel en de managementcapaciteit waarover krijgsmachten over het algemeen beschikken, zijn zij hiervoor inderdaad bij uitstek geschikt. Deze conceptie, waar de auteur van de „Five stages of economic growth”, Walt W. Rostow, indertijd special adviseur voor Z.O.-Azië, een groot aandeel in heeft gehad, past geheel in de Amerikaanse filosofie m.b.t. het elimineren van onvrede. Te weten door het vergroten van de materiële koek, zodat ieder een groter stukje kan krijgen. Door een uitsluitend economische aanpak evenwel kan meteen een nieuw probleem ontstaan nl. hoe te vernijden, dat door de bevolking te helpen niet tegelijkertijd indirect guerrillero's worden gesteund. Wat kan er nl. gebeuren? Het steunen van de guerrilla bv. met voedsel heeft Timmers een prijs voor de arme bevolking, hetgeen een rem voor deze steun kan zijn. Bij vergroting van de welstand wordt deze prijs lager en kan de rem geheel of gedeeltelijk wegvallen.

Inschakelen wetenschap voor de Counterinsurgency

Het Amerikaanse leger werd intussen belast met de COIN-uitvoering, waarbij men besloot e.e.a. wetenschappelijk aan te pakken waartoe een wereldomvattend research project werd opgezet, dat in 1964 als project „Camelot” van stapel liep.

Dit project, dat een cause célèbre werd en waarvan de gevolgen ook nu nog doorwerken, moest een vier jaar durend interdisciplinair d.w.z. sociologisch/anthropologisch/economisch/politiek onderzoek worden, waarvoor bijna 6 miljoen dollar was uitgetrokken. De doelstellingen waren: een model te ontwikkelen teneinde de mogelijkheden voor het ontstaan van een revolutie in een land te kunnen meten; vervolgens maatregelen aan te bevelen, die regeringen zouden kunnen nemen om de aan de guerrilla ten grondslag liggende omstandigheden zodanig te veranderen, dat de kans hierop zo gering mogelijk wordt; tenslotte variabelen met bijbehorende waarden vast te stellen teneinde toekomstige ontwikkelingen in dit opzicht te kunnen voorspellen of tenminste te kunnen signaleren. Dit niet-geheime project was het grootste geplande sociologische onderzoek tot nog toe. Het eerste land waar het zou plaatshebben was Chili. De bekende Noorse socioloog-polemoloog Galtung die in 1965 in Latijns-Amerika gastcolleges gaf, werd o.m. uitgenodigd aan Camelot deel te nemen. Galtung weigerde; Chileense geleerden die eveneens waren uitgenodigd reageerden fel tegen dit wetenschappelijk kolonialisme zoals Galtung het getypeerd had. Het gevolg was een grote politieke rel in Latijns-Amerika, waarbij enkele regeringen formeel protesteerden tegen wat zij een flagrante inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van een soevereine staat noemden. De reactie werd nog versterkt door de Amerikaanse interventie in de Dominicaanse Republiek die omstreeks dezelfde tijd plaats had. Camelot werd voordat het eigenlijk nog was begonnen eind 1965 afgelast. Het wordt door de tegenstanders nog steeds aangehaald als HET voorbeeld, waar waardevrije wetenschapsbeoefening toe zou kunnen leiden, nl. tot gebruik van de resultaten voor doeleinden die de onderzoeker zeker niet zou hebben goedgekeurd.

Overigens hebben sociologen zoals o.a. Gurr en de Feierabend zich de laatste jaren intensief bezig gehouden met onderzoek van de relatie tussen de ontwikkeling van een land en de politieke stabiliteit. Dit kwantitief-empirisch onder-

zoek, waarbij ik aanteken, dat psychologische factoren nagenoeg niet zijn te kwantificeren, heeft wel vele interessante gegevens opgeleverd maar is toch nog te weinig gevorderd om tot meer dan globale conclusies te komen, zoals: „een land op weg van een traditionele naar een moderne maatschappij is kwetsbaar voor interne „onlusten”.

Er kan dan immers een groot verschil ontstaan tussen de opgewekte verwachtingen en de middelen om aan deze verwachtingen te voldoen. De zg. „revolution of rising expectations”, waarbij de kloof tussen hoop en werkelijkheid de voedingsbodem voor de guerrilla kan zijn.

Inschakelen techniek voor de contra-guerrilla

Behalve de maatschappijwetenschappen werd de techniek gemobiliseerd voor het ontwerpen van speciale contra-guerrilla wapens en uitrusting, voorts werd operations research toegepast om met de bestaande middelen betere resultaten te krijgen tegen een tegenstander, die hoewel, uitgerust met lichte wapens en fietsen toch kans zag het uit te houden tegen qua vuurkracht en mobiliteit zeer goed uitgeruste strijdkrachten. Het middel, dat zijn stempel met kapitale letters heeft gezet op de guerrilla-oorlogvoering is de helicopter. De helicopter werd het eerst voor contra-guerrillaoperaties ingezet in 1954 in Malakka.

De voordelen die de heli met zich bracht, waren: een snelle inzet van troepen, waardoor de behoefte aan mobiele reserves wordt verminderd; dat onherbergzaam terrein moeiteloos toegankelijk werd; dat voor guerrillero's veilige bases wederom onveilig werden; dat verkenningen, logistieke ondersteuning en de psychologische oorlogvoering d.m.v. het uitwerpen van strooibiljetten of het gebruik van de megafon worden vergemakkelijkt. Op het belang van niet over land lopende verbindingen i.v.m. de onkwetsbaarheid voor hinderlagen mag extra worden gewezen, waarbij ik in herinnering breng, dat deze hinderlagen de grootste verliesbron voor de overheidstroepen zijn gebleken. De lawaaiige en kwetsbare helicopter is bij uitstek geschikt voor inzet tegen inferieur uitgeruste tegenstanders. Daarnaast zijn speciale COIN vliegtuigen ontworpen van het STOL type, die langzamer vliegend dan de moderne jachtvliegtuigen een belangrijke bijdrage kunnen leveren m.b.t. verkenning en vuursteun.

Aangezien hiervoor waarnemingsmogelijkheden

JUNGLE "KAP"

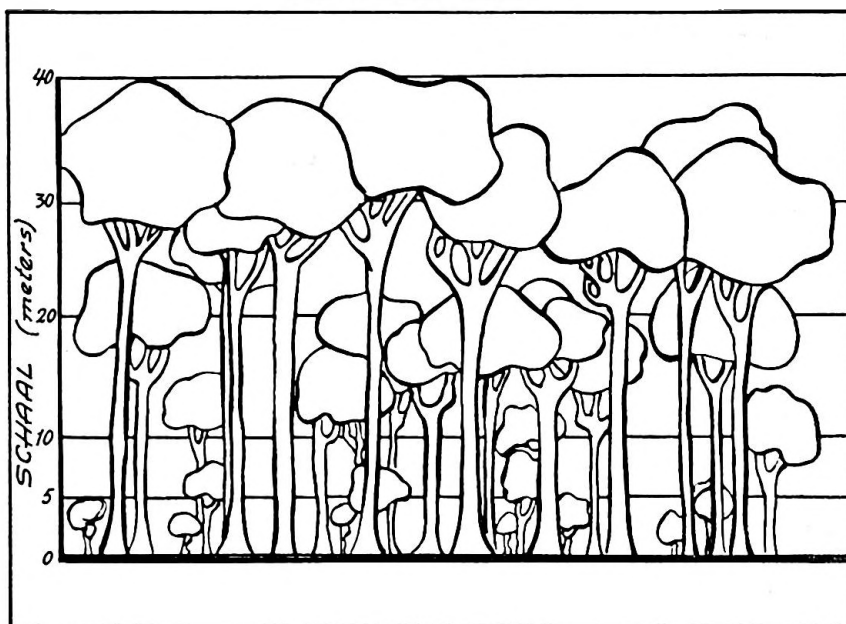
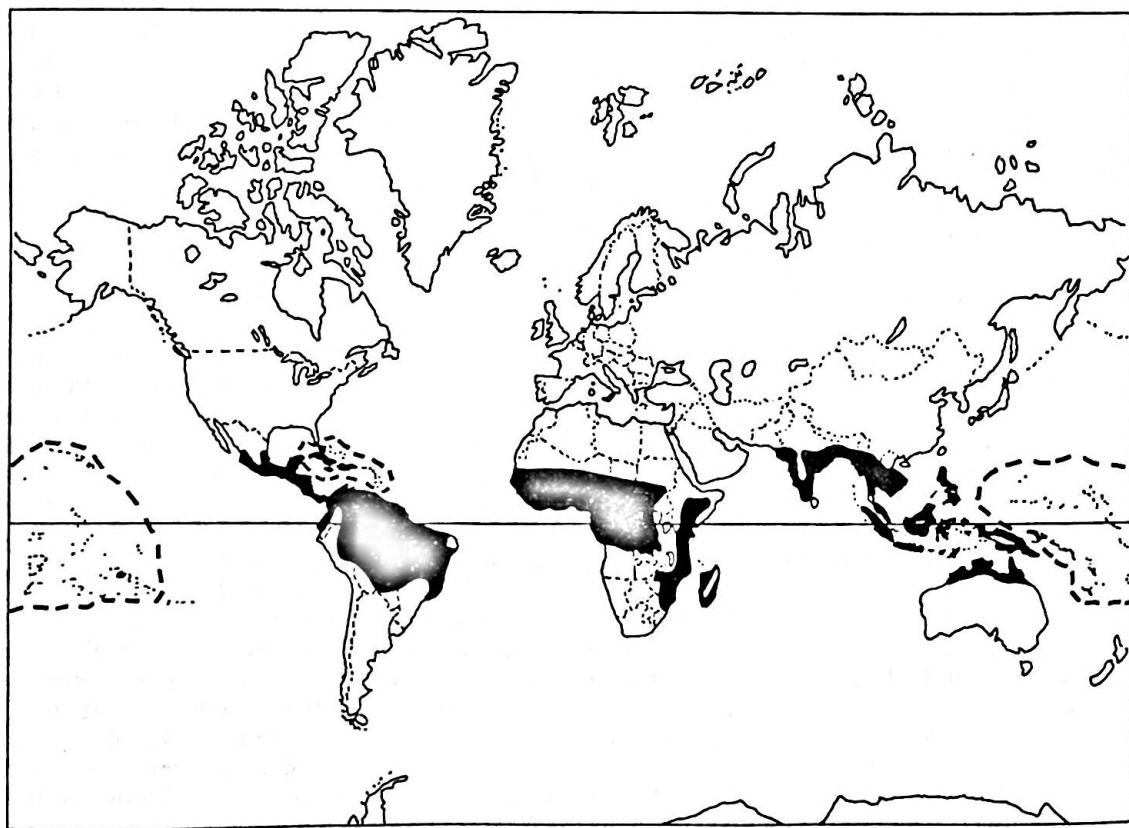

Fig. 6

Fig. 7

JUNGLE GEBIEDEN

moeten zijn en guerrillero's zich vaak in junglegebieden plegen op te houden, werden behalve camouflage-doorkijk foto-apparatuur, ontbladeringsmiddelen e.d. gebruikt, waarvan evenwel de gevolgen voor de voedselproductie en volksgezondheid nog niet te overzien zijn. U ziet hier een schematisch beeld van het visueel ondoordringbare bladerdak in de jungle (fig. 6). En hier een kaart met junglegebieden (fig. 7). Bovendien werden infra-rood, helderheidsverstarkers, chemische People sniffers, radar, acoustische, seismische- en magnetische detectoren op ruime schaal ingezet. Al deze dure middelen hebben evenwel hun beperkingen en kunnen de militair, die ter plaatse is, niet vervangen. Voorts kwamen niet-dodende chemische strijdmiddelen, zg. incapacitantia ter beschikking evenals betere en compactere radio's en computers voor de verwerking van inlichtingen.

Een belangrijke stap was de aanpassing van de handvuurwapens van de infanterist aan de guerrilla-oorlog door de invoering van o.a. de lichtgewicht AR-15 (M-16) met een 5,6 mm kaliber; het Stoner-63 automatische wapen, eveneens met een 5,6 mm kaliber, de M-79 granaatwerper, en de Claymore mijn.

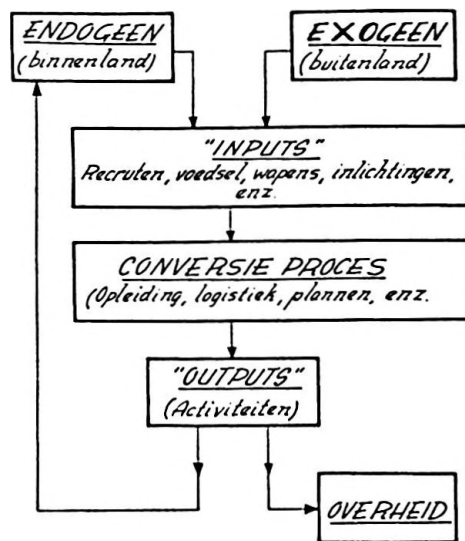
In dit verband mag ik opmerken, dat de guerrillero's eveneens een betere bewapening hebben dan voorheen bv. in Zuid-Vietnam in het AK-47 automatische geweer, mortieren tot 120 mm, terugstootloze vuurmonden tot een kaliber van 105 mm en 122 mm raketten met een draacht van ruim 10 km.

Contra-guerrilla geënt op de guerrilla gezien als systeem

Na U het „klimaat” te hebben geschetst van de guerrilla-oorlogvoering en de ontwikkelingen in dit opzicht tot het midden van de zestiger jaren, zal ik wat dieper ingaan op de guerrilla-bestrijding zelf.

De guerrilla kan met de nodige simplificatie worden gepresenteerd als een systeem. (Fig. 8.)

Zouden alleen de outputs, d.w.z. de guerrilla-activiteiten worden bestreden dan zou dit wel eens sisyphus arbeid kunnen blijken te zijn, aangezien elke uitgeschakelde guerrillero dan t.z.t. wordt vervangen. Worden daarentegen de inputs afgesneden dan kan het aantal guerrillero's alleen maar gelijkblijven of wat waar-

GUERRILLA als een systeem

Fig. 8

schijnlijker is, afnemen, terwijl de activiteiten minder zullen worden, omdat een groot gedeelte van de inspanning dan moet worden gericht op het zelf in leven blijven. In Malakka bv. hadden 3 van de 5 guerrillero's op het eind van de vijftiger jaren een volledige dagtaak in de guerrilla-landbouw, die vanwege de luchtverkenning gecamoufleerd moest plaatshebben. Zoals te verwachten was werden hierdoor de activiteiten naar buiten tot bijna nul gereduceerd. Zonder „infra-structuur” verliest het guerrilla-element zijn betekenis. Het conversieproces kan op vele manieren worden aangetaast door b.v. de guerrillero's in beweging of uit de slaap te houden, door hun voedselproductie te vernietigen bij voorkeur vlak vóór het oogsttijdstip en door desertie onder hen aan te moedigen. Met dit schema is wederom aangetoond, dat „echte” guerrillabestrijding niet de hoogste prioriteit kan hebben. Een absolute prioriteit voor de inputbestrijding lijkt evenmin adequaat, aangezien de guerrilla-activiteiten een „feedback” hebben op de houding van de bevolking en het buitenland. De totale bestrijding zal een „mix” moeten omvatten, waarbij gelijktijdig alle facetten – met verschillende dosering – worden aangegrepen. Het gaat er nu om deze „mix van maatregelen, die dus van politiek/psychologisch/sociaal/eco-

nomisch en militaire aard is zo optimaal mogelijk vast te stellen.

Een eerste voorwaarde is het instellen van een centrale autoriteit verantwoordelijk voor de planning en uitvoering van een centrale autoriteit verantwoordelijk voor de planning en uitvoering van de contra-guerrilla. Dit kan bv. een opperbevelhebber zijn zoals de Fransen hebben gehad of een comité onder een civiele voorzitter zoals de Engelsen voorstaan.

In de tweede plaats zijn betrouwbare gegevens noodzakelijk. Het is derhalve zaak de productie van inlichtingen, waartoe ik in de eerste plaats reken kennis omtrent de oorzaken en achtergronden van de guerrilla, zo te reorganiseren, dat hiervan doeltreffend gebruik kan worden gemaakt.

In de derde plaats zal een goed overall plan moeten worden opgesteld waarbij centraal behoort te staan het verkrijgen van de actieve steun van de bevolking, de derde partij in het conflict. Het gaat er immers om – vrij naar Mao vertaald – de guerrillavissen op het droge te krijgen door hun vijver te laten leeglopen. Met nadruk wijs ik erop, dat het afsnijden van de inputs niet mag geschieden door terreur of contra-terreur. Dit werkt op de lange termijn altijd averechts. Het moet uiteindelijk zo zijn, dat de bevolking vrijwillig de steun aan de guerrilla onthoudt. Op de voorgrond staat hierbij dat de overheid met woord en vooral met daad toont de bevolking tegen de guerrillero's te kunnen beschermen i.h.b. tegen terreurdaden. Daarnaast zal er een opbouwend programma moeten komen, dat de oorzaken voor de guerrilla te niet doet of wat nog beter is de bevolking tot actieve supporters van de overheid maakt. Het is in dit verband van belang te onderkennen wat het sterkste element is van de guerrillapartij: de doelstelling of de organisatie.

Dit sterkste element zal het krachtigst moeten worden aangegrepen. In de Philippijnen was de doelstelling het belangrijkste, nl. het verkrijgen van land in eigendom. Magsaysay nam deze doelstelling over met als resultaat, dat bij het einde van de acties meer dan 50% van de Hukbalahaps zich hadden overgegeven op voorwaarde, dat zij een stuk land met een huis, gereedschappen en een aanvangskapitaaltje zouden krijgen. In Malakka was de organisatie het sterkst en werd die krachtig aangepakt.

Voorts dient bedacht te worden, dat een politiek niet-geïnteresseerde bevolking bij de keuze tussen guerrilla en contra-guerrilla meestal die

partij kiest, van welke zij denkt, dat die zal winnen. Successen van één van beide partijen zijn een aanwijzing hiervoor. Dit is dan ook een belangrijk argument om met het bevechten van de guerrilla's zo vroegtijdig mogelijk aan te vangen en hiermede dus niet te wachten totdat de ondergrondse organisatie is geneutraliseerd. Het plan mag natuurlijk geen tegenstrijdige deelplannen omvatten, aangezien tegenstrijdigheden onmiddellijk door de tegenpartij zullen worden uitgebuit. Ook de tijdfasering mag niet worden verwaarloosd. Gewaakt moet worden tegen het te weinig en te laat doen. Dit zal bijzonder moeilijk zijn aangezien de guerrillapartij het initiatief heeft en de overheid veelal bevreesd zal zijn voor een te sterke reactie harerzijds. Het militair-strategische deelplan zal in het algemeen gericht moeten zijn op het eerst creëren van contra-guerrillabases en pas daarna op het vernietigen van de guerrillabases.

Dit zal op de duur betere resultaten geven dan omgekeerd, want door de eigen potentiële bases te verwaarlozen, geeft men de guerrillapartij de gelegenheid hier de bevolking voor zich te winnen, hetgeen tot latere grotere inspanning van de contra-guerrillakrachten zal leiden. Hierbij kan Mao's leerstuk m.b.t. het vormen van bases in omgekeerde volgorde worden gevolgd, dus:

- het oprollen van de politieke ondergrondse infrastructuur in gebieden waar nog geen guerrilla-activiteiten zijn;
- het verdrijven van guerrillero's uit gebieden waar zij actief zijn;
- het afgrendelen van gebieden waar guerrillero's in kunnen penetreren;
- het vernietigen van de guerrillero's in die gebieden waar zij eerst heer en meester waren.

Met nadruk wordt gesteld, dat ook hierbij geen absolute prioriteit kan gelden.

De realiteit is voorts, dat er altijd gebrek zal zijn aan mankracht voor de actieve bestrijding van de guerrillero's en de passieve bestrijding door het beveiligen van de bevolking en al die objecten die noodzakelijk zijn voor de instandhouding van het maatschappelijk leven. Het praktische probleem is: hoe de beschikbare middelen die altijd te gering zullen zijn, doelmatig te verdelen over de actieve en passieve contra-guerrilla. Te veel het accent leggen op het actieve gedeelte betekent gebieden onbezett

te laten en de bevolking als het ware op een presenteerblaadje „over te geven” aan de guerrilla. Te grote nadruk op het passieve element leidt tot atomisering van krachten, die dan het risico lopen partieel door guerrilla-eenheden in de pan te worden gehakt, hetgeen eveneens de bevolking in de handen van de guerrillero's voert.

Een zelfde soort probleem vindt men bij de luchtverdediging, die in grotere mate is gebaseerd op het aantal te verdedigen objecten dan op het te verwachten aantal vijandelijke vliegtuigen.

Een verkeerde toewijzing van middelen zal kunnen leiden tot grotere steun van de bevolking aan de guerrilla. Hierbij springt weer het belang van goede inlichtingen in het oog, aangezien dan minder troepen voor objektverdediging behoeven te worden ingezet en er officieel meer afbreuk kan worden gedaan aan de guerrilla. Een mogelijk scenario voor het terugdringen van de guerrillapartij zou kunnen zijn de gebieden die het dichtst bij de overheids-machtscentra zijn gelegen en die over het algemeen ook het dichtst zijn bevolkt onder controle te brengen. Hiertoe is het noodzakelijk, dat het gebied zo goed mogelijk wordt afgesloten bv. door militaire eenheden. Politie-eenheden kunnen vervolgens de guerrilla-politieke infrastructuur oprullen; militaire eenheden in het gebied zelf kunnen waar nodig hierbij assistentie verlenen. De overheid zal politiek-sociaal-economische programma's op gang dienen te brengen. Inmiddels zullen para-politionele eenheden worden gevormd voor de beveiliging van de bevolking. De daarna vrij gekomen troepen kunnen vervolgens worden ingezet in aangrenzende gebieden. Langzamerhand wordt zodoende het door de overheid gecontroleerde gebied, uitgebreid, waarbij de guerrillero's zich uit deze gebieden moeten terugtrekken naar onherbergzame dun bevolkte streken. Teneinde de scheiding tussen bevolking en guerrillero's volledig te maken zall eventueel de bevolking uit moeilijk te controleren gebieden moeten worden overgebracht naar reeds onder controle gebrachte gebieden. Een dergelijke verplaatsing waarbij 100.000-den zoals in Malakka en Algerije of miljoenen mensen zoals in Zuid-Vietnam mee kunnen zijn gemoeid is uitermate kostbaar en brengt voor de verplaatsten veel leed teweeg. Een dergelijke maatregel zal dan ook pas na zorgvuldige afweging van voor- en nadelen mogen worden genomen. Het leed zal door de overheid

zoveel mogelijk moeten worden verzacht en gecompenseerd, aangezien anders de guerrilla in de kaart wordt gespeeld. De beveiliging van de bevolking zal in gecontroleerde gebieden eenvoudiger zijn, o.m. met behulp van de reeds genoemde bevolkingszelfverdedigingsorganisatie, terwijl de guerrillero's hun contacten kwijt zijn. Het scheiden van de guerrillero's van de bevolking is uiterst belangrijk. De inputs zullen hierdoor opdrogen, de guerrillaactiviteiten, de outputs zullen afnemen aangezien de guerrillero's nu „zelfverzorgers” zijn geworden en het „advertentie-element” van hun resterende daden verloren gaat. Eerst wanneer de guerrillero's gescheiden zijn van de bevolking, hetgeen doorgaans betekent dat zij hun toevlucht hebben moeten zoeken in onherbergzame gebieden, kan de uitvoering van de contra-guerrilla in engere zin volledig tot haar recht komen. Indien er nl. geen scheiding met de bevolking kan worden verkregen zal de militaire bestrijding tot slachtoffers onder de bevolking aanleiding geven, zoals o.m. in Zuid-Vietnam is gebleken.

Contra-guerrilla in engere zin.

In een conflict waarbij de ene partij vecht met guerrilla-eenheden en de andere partij met conventionele eenheden, doet zich het feit voor dat hoewel beide partijen uitgaan van dezelfde grondbeginselen, nl. de grondbeginselen van de gevechtsvoering b.v. zoals die geformuleerd zijn in de gevechtshandleiding van de Koninklijke Landmacht, deze niet symmetrisch worden toegepast.

De guerrilla beschikt althans in zijn gloriefase over de onontbeerlijke inlichtingen die door de bevolking aan hun tegenstander worden onthouden. Deze grondbeginselen kunnen daarom van de guerrillazijde beter worden toegepast zonder dat hij – buitengewone omstandigheden daar gelaten – over de kracht wordt beschikt om de conventionele troepen beslissend te verslaan. Een ander groot voordeel van de guerrilla is dat zijn regulier optredende tegenstander zich als het ware op een verlicht toneel bevindt waar de guerrillero's in het donker om heen sluipen en naar believen kunnen toeslaan; dus het initiatief hebben.

Het optreden van de guerrillero daarentegen is voor de geregelde strijdkrachten niet of bijna niet voorspelbaar, zoals de socioloog Feitler zeer terecht censtateerde.

Ik wil dit asymmetrisch karakter iets meer verduidelijken.

<i>ASYMMETRISCH KARAKTER</i>	
<i>guerrilla optreden</i>	<i>conventioneel optreden</i>
<i>onzichtbaar</i>	<i>zichtbaar</i>
<i>inferieur in materieel opzicht</i>	<i>superieur in materieel opzicht</i>
<i>vecht voor beheersing bevolking</i>	<i>vecht voor beheersing terrein</i>
<i>meer politiek gericht geen regels</i>	<i>meer militair gericht regels, tactische gevechtsovering</i>
<i>geen front, geen achtergebied</i>	<i>verbindingslijnen, logistische bases</i>
<i>ruimte betekent bewegingsvrijheid</i>	<i>ruimte is een beperkt gebied</i>
<i>vechten zonder verliezen, geen beslissend gevecht</i>	<i>vechten om militair succes te behalen, wel beslissend gevecht</i>
<i>vernietigen wil tot vechten bij de tegenstander</i>	<i>vernietigen guerrilla's</i>
<i>"wielren" zijn symbool voor immobiliteit</i>	<i>"wielren" zijn (burea) symbool voor mobiliteit</i>
<i>grote motivatie</i>	<i>motivatie onbepaald</i>

Fig. 9.

Galtung noemt de guerrilla-oorlog een verticaal conflict in tegenstelling tot de oorlog tussen staten of gelijkwaardige partijen, die onder het horizontale conflict vallen. Zoals de guerrilla zijn sterke kanten uitbuit t.o.v. het conventionele optreden, zal de contra-guerrilla hetzelfde moeten doen m.b.t. de guerrilla. Het gebruik maken van de wetenschappelijke en technische superioriteit heb ik U reeds genoemd. Overigens mag worden opgemerkt, dat juist door de moderne wapens het onderscheid tussen guerrilla en conventioneel optreden is ontstaan. Om het asymmetrische karakter te ontgaan zijn er theoretisch twee mogelijkheden: of de overheid wacht totdat de guerrillero's geregelde eenheden hebben gevormd en het conflict dus een horizontaal karakter heeft gekregen of de overheid bevecht hen met eenheden die eveneens de guerrillatactiek toepassen. Aangezien bij de eerste mogelijkheid de guerrilla zich in de 3e fase bevindt en dus niet of zeer moeilijk is te neutraliseren, lijkt dit niet zo verstandig. De overheid zal er beter aan doen de bestrijding van de guerrillero's zo vroegtijdig mogelijk te laten geschieden door hiervoor speciaal opgeleide eenheden.

Eenheden die de guerrillero's met hun eigen tactiek bevechten zonder daarbij afstand te doen van hun superioriteit in materieel-technisch opzicht. Deze situatie zou als volgt kunnen worden weergegeven.

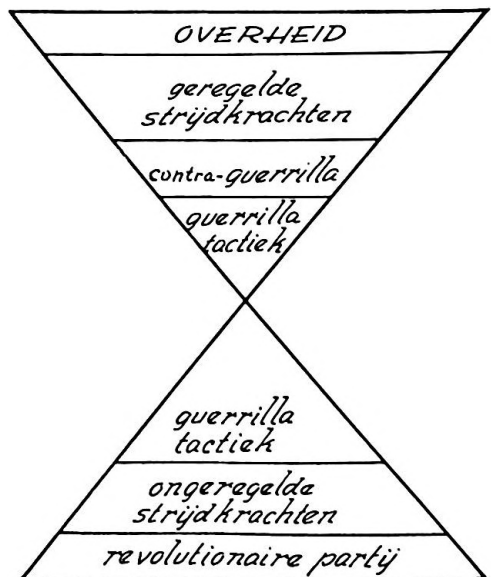
(Zie fig. 10.)

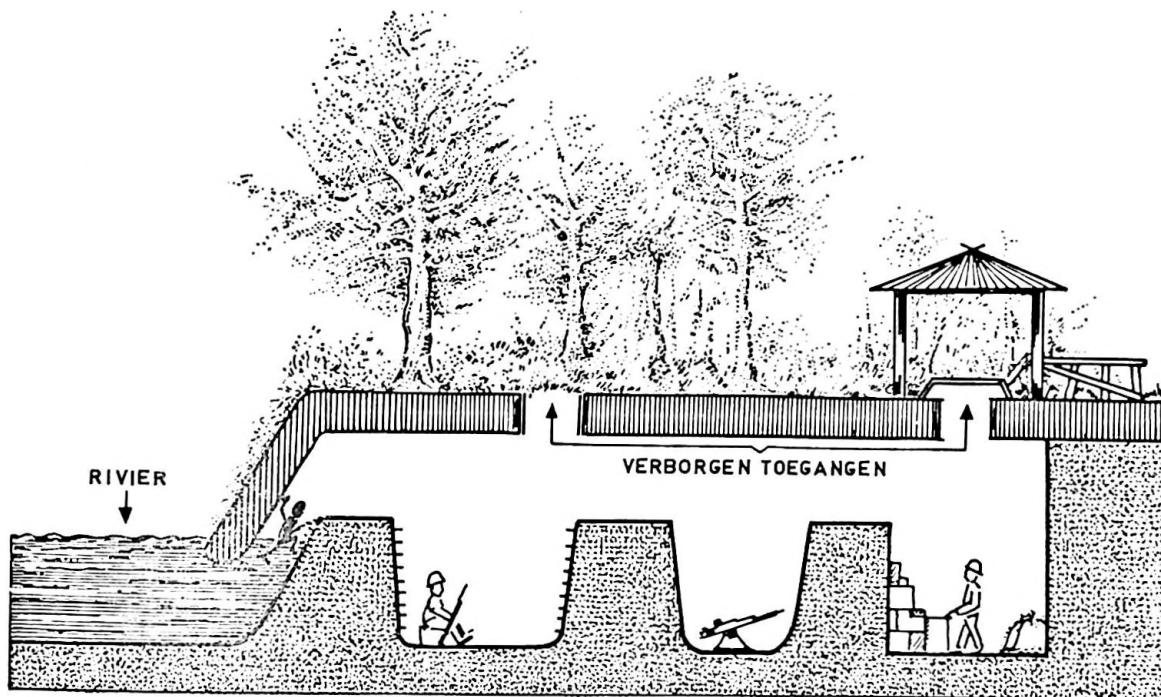
De contra-guerrillero's kunnen voor de toe te passen guerrillatactiek putten uit een keur van handboeken en voorschriften, waarbij ik niet kan nalaten op te merken, dat er met uitzondering van het Voorschrift Politiek-Politieonele Taak Leger, het VPTL van het voormalige KNIL er geen is geweest in de Nederlandse taal. Deze handboeken geven een schat van aanwijzingen, die uiteraard steeds zullen dienen te worden aangepast aan tegenstanders, terrein, klimaat, strijdwijze e.d.

Zoals reeds eerder opgemerkt zijn de beginselen dezelfde als voor de conventionele oorlogvoering. Zij komen slechts op een andere wijze tot uiting. De basis voor het militair contra-guerrilla-optreden wordt gevormd door het geheel van verkregen inlichtingen. Hierop zal initiatiefrijk, snel, verrassend en offensief moeten worden gereageerd. In minder goed begaanbaar terrein, waar de noodzakelijke mobiliteit vaak alleen te bereiken is d.m.v. verplaatsingen te voet en dan meestal bij duisternis, vergt dit een zeer goed fysiek. Vandaar dat fysieke training een grote plaats in de opleiding van de contra-guerrillero's inneemt.

Steeds zullen andere wijzen van optreden, andere listen moeten worden bedacht om de guerrillero's te slim af te zijn, hetgeen hoge eisen stelt aan vindingrijkheid en doorzettingsvermogen, van de militair, die moet leren buiten het boekje

Fig 10.

SCHUILPLAATS

Fig. 11.

oplossingen te vinden zonder buiten zijn boekje te gaan.

Hij zal hierbij in geen geval de fout mogen begaan zijn slecht uitgeruste tegenstander te onderschatten; een fout die reeds vele militairen duur is komen te staan. Degene die zich met contra-guerrilla inlaat, betreedt figuurlijk en vaak letterlijk een jungle waar hij zijn eigen paden moet kappen.

Hoe vindingrijk guerrillero's kunnen zijn, mag ik U wel met een enkel plaatje van een Viet Cong-schuilplaats illustreren. (Fig. 11.)

Ik hoop, dat U het mij niet kwalijk zult nemen, dat ik verder niet inga op de technische details van het gevecht tussen guerrillero's en contra-guerrillero's. Wel zal ik gaarne Uw aandacht vragen voor enkele andere aspecten van de contra-guerrilla.

Geweldsescalatie.

Ik denk hierbij in de eerste plaats aan het geweld en de wreedheid die over het algemeen inherent zijn aan een guerrilla-oorlog. Anders dan in een „externe” oorlog, d.w.z. een oorlog

tussen staten, waarbij meestal onpersoonlijk op afstand elkaar verliezen worden toegebracht en bv. een luchtbombardement kan worden ervaren als een natuurramp, kenmerkt een guerrilla-oorlog zich door het directe lijf aan lijf gevecht, waarbij de zichtbare reguliere troepen vanuit hinderlagen e.d. worden bestookt door onzichtbare guerrillero's. Reguliere troepen zien dit volkomen begrijpelijk als verraderlijk optreden en stemmen hier emotioneel hun reacties op af.

Geweldsexcessen zijn vaak een uiting van frustratie, ontstaan door de onzekerheid omtrent het: wie is vriend, wie is vijand. Daarbij komt, dat voor het verkrijgen van absoluut noodzakelijke inlichtingen in vele gevallen gebruik wordt gemaakt van ongewenste en „primitieve” methodes, waarbij de leugendetector en penthotal nog in de betrekkelijk onschuldige categorie vallen.

Gebruik van geweld doet het snel tot gewoonte worden en een gewoonte wordt zoals het woord reeds aangeeft als vanzelfsprekend aanvaard. De andere partij zal onherroepelijk met contra-geweld reageren, een moeilijk te stoppen geweldsescalatie is dan in gang gezet. In dit verband wil

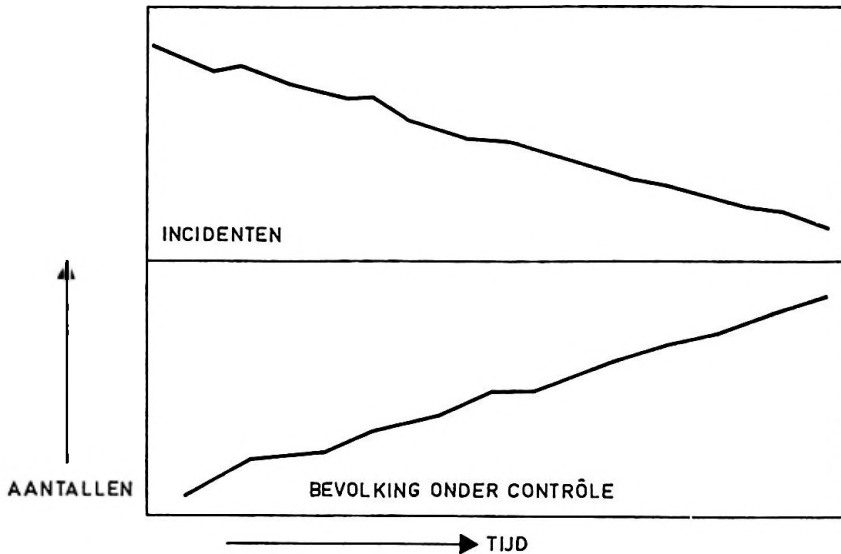

Fig. 12.

ik mede signaleren terreur en contra-terreur tegen de bevolking en het feit dat guerrillastrijders tegen de eigen overheid meestal geen wettelijke bescherming genieten. Een verlaging van de morele normen en waarden is in een guerrillaoorlog dan ook niet te voorkomen. Al dit geweld werd reeds aanschouwelijk gemaakt door Goya in zijn *los Desastres de la Guerra* en indringend op modernere wijze in de recente film *the Battle of Algiers*, terwijl wij dichter bij huis in Ulster een actueel voorbeeld hebben van de escalatie van het geweld en de moeilijke positie van militairen in een dergelijke situatie. Het belanceren op de grens van wat mag en wat niet mag, zoals Lord Carrington dit noemde. Het tragische is dat het er inderdaad vaak op lijkt dat de guerrilla-oorlog een race is waarbij aardige en fatsoenlijke mensen het laatst aankomen.

Indicatoren

Een ander aspect vormen de z.g. „indicatoren” voor het al dan niet success hebben van de contra-guerrilla. Men zal moeten weten of het optreden succes heeft of niet, of men op de goede weg is of dat er andere benaderingen, andere methoden, moeten worden gezocht. Het is betrekkelijk gemakkelijk dit vast te stellen na een guerrilla-oorlogvoering, maar dan heeft men er niets meer aan. Indicatoren zoals gebruikt voor

het conventionele gevecht, bv. verliezen en veroverd gebied, gaan slechts ten dele op bij de contra-guerrilla.

Bernard Fall, analyst van de Indo Chinese guerrilla, legt het accent op het bestuur. Wiens wet geldt in een gebied: die van de overheid of die van de guerrilla? Worden ambtenaren vermoord of ontvoerd? Stijgen de prijzen van levensmiddelen tengevolge van de extra belasting geheven door de guerrillero's? Het is een feit dat vermindering van het aantal incidenten in de vorm van moorden, berovingen e.d. een grotere controle over een bevolking in een bepaald gebied betekent. maar voor wie? (Fig. 12.)

Een goede indicator zou kunnen zijn het aantal leiders van de guerrilla, dat wordt geneutraliseerd, aangezien deze figuren op korte termijn moeilijk te vervangen zijn. Voorts heeft men getracht een vuistregel te vinden voor de verhouding in aantallen tussen guerrilla-bestrijders en guerrillero's, eventueel gekoppeld aan de tijdsduur van de guerrilla-oorlogvoering, en het resultaat.

Ook zijn hierbij wel een betrokken de grootte van de bevolking en de grootte van het gebied. In Algerije was de verhouding eind 1959, militairen: guerrillero's circa 27:1. In Indo-China was deze in 1953, 2:1; in Indonesië in 1947 zelfs 1:3, in Maleisië in 1954 bijna 14:1 en in Griekenland in 1949 ongeveer 8:1. Gelet op de uitkomsten van deze guerrilla-oorlogen

mag blijken, dat uit deze verhoudingen hoogstens een zeer onbetrouwbare regel, dus zonder enige voorspellingswaarde kan voortkomen. Sir Robert Thompson heeft al deze berekeningen afgedaan met: „nonsens, dit is een van de mythen van de counterinsurgency”. De gegevens zijn vaak onjuist. Hoe zijn b.v. de „part-time” guerrillero's; die overdag op het veld werken en 's avonds mijnen leggen en de politie en paramilitaire eenheden van de overheid in deze getallen verwerkt? Bovendien is het voor de overheid van meer belang dat een gunstiger verhouding ontstaat door een daling van het aantal guerrillero's dan door een stijging van de eigen kracht en voor de guerrillero's geldt uiteraard het omgekeerde.

V.w.b. de tijd mag in herinnering worden gebracht, dat de guerrilla's in Indo-China en Algerije 8 jaar duurden; het bedwingen van de Hukbalahaps in de Filippijnen bijna 7 jaar vergde en de met typische Britse understatement genoemde noodtoestand in Maleisië 12 jaar van kracht bleef. Guerrilla-oorlogen zijn zeer kostbaar, gerekend zowel naar mensenlevens als in geld, en niet te vergeten v.w.b. de politiek/psychologische en morele nasleep. Dit geldt ook voor de guerrilla-partij, die aanvankelijk „goedkoop” begint, d.w.z. met niets anders dan een zaak om voor te vechten maar naarmate er succes wordt behaald hiervoor steeds meer moet „betalen”.

Andere indicatoren kunnen zijn de vergelijking tussen de wederzijdse verliezen aan personeel en wapens de aantallen deserteurs, de mate waarin inlichtingen worden verkregen en de guerrilla-activiteiten zelf. Bij al deze indicatoren is de interpretatie zoals Fall reeds aantoonde van wezenlijk belang. Weet men b.v. dat er veel belang wordt gehecht aan verliescijfers dan hebben deze de neiging te inferen, waarvoor ik verwijs naar de z.g. „body-counts”, in Vietnam. Onderzoek ter plaatse heeft uitgewezen, dat deze tenminste 30% te hoog waren. Het komt mij voor dat Bernard Fall de vinger op de gevoelige plek heeft gelegd. Indicatoren moeten primair gezocht worden in de groeisnelheid, positief of negatief van de politieke infra-structuur.

Heeft de guerrilla nog een toekomst?

Zo tegen het eind der zestiger jaren ziet het er op het „guerrillafront,” en dan heb ik het niet zo zeer over de oorlog in Zuid-Vietnam waar alle fasen van de revolutionaire oorlog naast elkaar

voorkomen en door elkaar heen lopen, hetgeen een analyse van de guerrilla/contra-guerrilla als zodanig ondoorzichtig maakt, als volgt uit:

– er zijn m.u.v. de Portugese koloniën en zo u wilt geheel Zuid-Afrika bijna geen koloniale gebieden meer te bevrijden.

Guerrilla-activiteiten zijn in de Portugese koloniën meer dan 12 jaar aan de gang.

– regeringen kunnen beschikken over middelen en methoden om de guerrilla effectief te bestrijden. De contra-guerrilla is door de technische ontwikkelingen in een voordeliger positie gekomen t.a.v. de guerrilla, waarbij de helicopter domineert. Opgemerkt wordt, dat de enorme artillerie en luchtsteun die in Zuid-Vietnam worden gedemonstreerd v.w.b. de contra-guerrilla m.i. in hoofdzaak een psychologisch effect heeft. V.w.b. het conventionele gevecht aldaar heeft deze vuursteun natuurlijk wel grote invloed op de gevechtskrachtverhoudingen.

– de animo van de supermogendheden om zich in guerrilla-oorlogen te mengen, lijkt gelet op de ervaring, dat landen uit de Derde Wereld zich toch niet willen binden en het feit dat ingrijpen buitengewoon kostbaar kan zijn, sterk afgenomen.

Deze factoren zouden aanleiding kunnen geven tot de mening, dat het tijdperk van de grote guerrilla-oorlogen naar het recept van Mao, zoals de wereld die heeft gezien in de periode 1945-1960 voorbij is.

Deze mening wordt versterkt, door de snel toenemende urbanisatiegraad, ook in de ontwikkelingslanden, waarbij het de verwachting is, dat in 1980 ongeveer de helft van de wereldbevolking in steden woont met megalopolis-vorming in de supergeïndustrialiseerde regio. M.a.w. de zee van Mao's guerrillavissen wordt een „dode” zee. Het water stroomt van het platteland naar de steden; in vele landen is het daar al. Dit feit werd v.w.b. Latijns-Amerika reeds enkele jaren geleden onderkend door de Braziliaan Carlos Marighella en de Uruguees Raul Sendic. Na het échec van Che Guevara, dat een anti-climax vormde van een groot aantal plattelandsguerrilla's in Zuid-Amerika waren zij er van overtuigd, dat de toekomst van de guerrilla in hun landen in de grote steden lag en niet op het platteland.

De Stadsguerrilla

Uit de geschiedenis blijkt, dat alle stadsguerrilla's het tegen een ongeschokt militair politieel apparaat hebben moeten afleggen, waarbij de

verliezen van de guerrillapartij vele, vele malen groter zijn geweest dan die van het overheidsapparaat. Ik verwijs hiervoor o.a. naar de Parijse Commune in 1871, de Russische revolutie in 1905, Shanghai in 1927, het ghetto van Warschau in 1943, de opstand van Bor-Komorowsky eveneens in Warschau in 1944 en het zuiveren van de Kasbah in Algiers in 1957. Mao zegt over de steden, dat men die het laatst moet aanpakken omdat juist daar de reactionaire krachten het sterkst zijn. Fidel Castro zegt het kernachtiger: „de stad is het graf van de guerrilla”. Che Guevara vindt, dat de stadsguerrillero mits deze zeer behoedzaam optreedt en geleid wordt vanuit een buiten de stad gelegen bevelscentrum bestaansrecht heeft.

Lenin is de enige grote revolutionair die iets gezien heeft in de stedelijke revolutie. De steden zijn de centra van politiek en bestuur. Onrust in de steden veroorzaakt reacties in het gehele land. Maar Lenin heeft ook als voorwaarde voor succes gesteld, dat dan de revolutionaire situatie moet zijn bereikt, d.w.z. een situatie waarbij bevolking en strijdkrachten tenminste neutraal staan tegenover een omwenteling.

Marighella geeft in zijn minihandboek voor de stadsguerrilla een complete set regels voor de te volgen tactiek voor het scheppen van een dergelijke revolutionaire situatie in de steden. Hoewel zijn volgelingen het meestal niet vermelden, stelt Marighella nadrukkelijk, dat de stedelijke guerrilla een voorbereidende fase, die zeer lang kan duren, is voor een landelijke guerrilla, waarbij de stadsguerrilla dan een ondersteunende rol krijgt. Zijn minihandboek is er één voor terroristen en saboteurs, waarin moord, ontvoering, diefstal, het plaatsen van bommen en het kapen van vliegtuigen boven aan de lijst staan. De stadsterroristen dienen te leven als gewone burgers, een normale werkkring te hebben en vooral zonder strafblad te zijn. De geheimhouding kan niet genoeg worden benadrukt. De opleiding vindt in de praktijk plaats: door het doen wordt de noodzakelijke ervaring verkregen.

Marighella vermeldt niets over de uiteindelijk door hem gewenste maatschappij; hij gaat niet uit van enige maatschappij-theorie. Op hem is Lenin's definitie van een Blanquïst van toepassing: een gewapende samenzweerder met een tactiek i.p.v. een politieke filosofie.

In vele steden over de gehele wereld worden inmiddels Marighella's „lessen” toegepast, terwijl een stroom van tot terreurdaden inspirerende

publicaties zijn verschenen. Terroristen gebruiken moderne gangstermethoden om politieke doeleinden te bereiken of zijn gangsters die hun ware aard achter een politieke façade verbergen teneinde niet op voorhand de sympathie van het publiek te verliezen. Net als gangsters zullen terroristen gebruik maken van de zegeningen van de technische hulpmiddelen op het gebied van wapens, transport, communicatie, chemicaliën e.d. Zaken, die in een moderne maatschappij overvloedig en zonder moeite zijn te verkrijgen. De stadsguerrillero heeft ongeveer dezelfde problemen als zijn voorganger uit de vorige eeuw. Hij bevindt zich in de steden dicht bij de sterke arm van de overheid en is extra kwetsbaar voor verraad. Hij komt voor in soorten, die zich tussen twee uitersten bewegen, nl. de stadsguerrillero die verzekert is van volkssteun zoals o.m. in diverse koloniale situaties: Palestina, Cyprus, Aden en zoals in Ulster en het soort dat voor zich zelf werkt, geen politieke basis heeft, alleen maar tegen de bestaande maatschappij is, tegen het establishment, tegen de overheid en haar instituties, tegen het kapitalisme met zijn internationale concerns en banken.

Het zal voor dit laatste type bijzonder moeilijk zijn zich de gunst van het publiek te verwerven, temeer daar deze categorie geen overkoepelende organisatie heeft hetgeen wel de kwetsbaarheid reduceert maar hen beperkt doet blijven tot apart opererende kleine groepjes.

Een groot probleem voor deze groepjes, waarbij relatief veel intellectuelen, is dat een guerrilla-beweging van enige omvang zonder discipline niet mogelijk is. En discipline is nu juist, datgene waar zij tegen vechten.

In alle gevallen kan worden getracht vergroting van de sympathie voor hun zaak te verkrijgen door acties uit te voeren, die enerzijds demonstreren, dat de overheid de bevolking niet kan beschermen, anderzijds de overheid provoceren tot hard optreden tegen de bevolking, die daardoor mogelijk de zijde van de stadsguerrillero's zal kiezen.

Een bijzonder facet is nog de internationalisering van de terreur, waarbij ik denk aan de vliegtuigkapingen en diplomatenontvoeringen zoals die de laatste jaren aan de lopende band plaatsvinden en natuurlijk niet te vergeten terreur en sabotagedaden gepleegd door guerrillero's in andere landen dan het land van herkomst. Het lijkt erop, dat – met excuses aan von Clauswitz – de stadsguerrilla de voortzetting van de guerrilla is met andere middelen. Hoe kwetsbaar de mo-

derne samenleving met haar vele specialisaties in steden en stadsagglomeraties is, mag als bekend worden verondersteld. Er is vooral in democratische landen waar macht niet wordt opgelegd, maar gezag wordt aanvaard een discrepantie tussen de uiterlijke macht van de overheid en de werkelijke macht bij het niet langer aanvaarden van dat gezag.

De premier van Canada, Trudeau merkte n.a.v. terroristische acties in Quebec op: „It only takes a few fanatics to show us how vulnerable a democratic society can be when democracy is not ready to defend itself”. Michel Tatu de bekende politieke commentator van Le Monde spreekt in dit verband van „l'irresponsabilité des faibles”.

Toch wordt het onwaarschijnlijk geacht, dat stadsguerrillero's, die geen de bevolking aansprekende doelstelling hebben, regeringen zullen doen vallen, maar wel zijn zij in staat het leven van vele mensen minder prettig te maken. Stads-guerrillero's zijn mogelijk niet zo gevaarlijk voor een regering om wat zij doen maar om datgene waartoe zij inspireren nl. tot een polarisatie van politieke partijen.

Maatregelen tegen de Stadsguerrilla

De bestrijding is in de eerste plaats een politieke taak. Gebrek aan mankracht bij de politie zal evenwel spoedig tot militaire bijstand aanleiding geven. Ook de politie zal hierbij gebruik kunnen maken van de modernste hulpmiddelen, waarbij de helikopter wederom een belangrijke plaats kan innemen. Bij het optreden tegen de stadsguerrilla is het welhaast niet te vermijden dat ongemak voor de bevolking ontstaat, dat mogelijk tot resultaat zal hebben een met de guerrillero's sympathiserend gedrag. Het gaat er dan ook om hoe de guerrillero's te neutraliseren zonder de maatschappij te ontwrichten. De beginselen hiervoor zouden moeten zijn: het binnen de wet blijven en het toepassen van minimaal geweld.

Door het terugvallen op methodes van de politiestaat b.v. om inlichtingen te verkrijgen vergeet een overheid, dat het juist optreedt om de democratische vrijheden te verdedigen. Maatregelen zouden b.v. kunnen zijn:

- invoering politiek/sociaal-economische veranderingen
- noodwetgeving
- versterking van de politie

- goede planning van tegen-maatregelen
- goede voorlichting en psychologische „begeleiding” van impopulaire maatregelen. Het publiek moet overtuigd zijn van de noodzaak en de legitimititeit hiervan.
- vergrote activiteit m.b.t. het verzamelen van inlichtingen, bv. door overreding en het uitloven van premie's e.d.
- infiltreren in terroristische organisaties
- het instellen van een avondklok
- het instellen van een distributie- en registratiesysteem voor bepaalde goederen
- beperking van bewegingsvrijheid tussen gebieden
- extra bewaking van objecten en patrouillegang (o.a. per helikopter)
- het isoleren van gebieden
- het doorzoeken van gebieden
- wapenverbod

Hoe effectief dergelijke maatregelen kunnen zijn, is een open vraag. Het antwoord is afhankelijk van o.m. de kracht van het overheidsapparaat en de wil om hiermede „afgepast” op te treden; de omvang van de guerrillabeweging en de houding van de bevolking.

Samenvatting

Tot besluit wil ik stellen, dat ik in mijn betoog enkele ontwikkelingslijnen van de contra-guerrilla en dus ook van datgene, waar dit een reactie op is, de guerrilla heb getracht zichtbaar te maken.

Ik ben daarbij noodgedwongen wellicht te schematisch te werk gegaan. Het is zeker, dat ik niet alle facetten van de contra-guerrilla de revue heb laten passeren. Het zal U overigens niet ontgaan zijn en daar gaat het om, dat er in de guerrillaoorlog geen objectieve wetten zijn. Elke contra-guerrilla geeft zijn eigen problemen, die altijd specifiek en nooit algemeen zijn. Voor de contra-guerrilla betekent dit, dat de enkele beginselen, die een zekere geldigheid hebben zo algemeen zijn, dat zij alleen waarde hebben voor het geven van richting aan het denkproces. De toe te passen contra-guerrilla technieken evenwel zijn geheel afhankelijk van de omstandigheden. Hiervoor zijn geen universeel geldende oplossingen uit de hoge hoed te toveren. „Counter-

guerrilla-techniques like certain wines do not travel well”.

Belangrijk is het onderkennen, dat de contra-guerrilla meer in het politieke dan in het militaire vlak ligt. Hetgeen niet wil zeggen, dat militairen zich niet in deze materie behoeven te verdiepen. Integendeel! De militaire politicoloog Samuel Huntington gaat zelfs zover, te schrijven dat: „de officier aan de ene kant belaagd wordt door de specialist en aan de andere kant door de guerrillero”. Afgezien van deze bewering verdient de guerrilla oorlogvoering om meerdere redenen tenvolle onze aandacht. Een daarvan zou al kunnen zijn om te voorkomen dat de ietwat wrange uitspraak van Sir Robert Tompson algemene geldigheid verkrijgt nl. dat er vwb. de contra-guerrilla twee soorten generaals zijn. Zij die het nog niet hebben geleerd en zij die het nooit zullen leren.

Een andere reden zou kunnen zijn, dat in een wereld waar grote internationale oorlogen, i.h.b. die tussen nucleaire mogendheden steeds onwaarschijnlijker worden, het politieke geweld als begeleidingsverschijnsel van politiek/sociale veranderingen binnen de staten meer op de voorgrond zal treden. De trends hierbij zijn:

- een overgang van de plattelandsguerrilla op grote schaal naar ongeregeldheden in de steden, die gepaard gaan met terrorisme en sabotage;
- een internationalisering van dit geweld door demonstratie-effecten en chantege-technieken.

Voor de bestrijding hiervan zullen maatregelen in het politiek-psychologische vlak belangrijker zijn, dan het gebruik van contra-geweld zonder meer. Een benadering van de politieke instelling uit lijkt hiervoor meer op zijn plaats dan die welke voortkomt uit de militaire. De vraag is dan, of er in dit licht gezien, niet meer aandacht moet worden besteed aan de interne krijgsmachtfunctie dan thans het geval is. De militair zal m.i. tijdens zijn opleiding en studie bewust moeten worden gemaakt van de verschillende dimensies van dit interne geweldsspectrum met zijn vele in elkaar vervloeiende en steeds veranderende verschijningsvormen.

Tot slot nog een „bemoedigend” woord: „guerrillero's winnen nooit een oorlog, hun tegenstanders verliezen er wel vaak één”.

Meneer de Voorzitter, heren, ik dank U voor Uw aandacht.

LITERATUUR

- Huntington, S. P.*, (ed), Changing patterns of military politics, the Free Press of Glenoe inc, 1962.
Mao Tse toeng, Selected military writings of, Foreign Languages Press Peking, 1963.
Thompson, R., Defeating communist insurgency, experiences from Malaya and Vietnam, Chatto and Windus, London, 1966.
Crozier, B., The Rebels: a study of postwar insurrection, Chatto and Windus, London, 1960.
Galula, D., Counterinsurgency warfare, theory and practice, Praeger, New York, 1964.
Mao Tse toeng, on guerrilla warfare, vertaling S. B. Griffith, 2nd printing, Praeger, New York, 1962.
McCuen, J. J., The art of counterrevolutionary war, Faber and Faber, London, 1966.
Tompson, Sir R., Revolutionary War in World Strategy 1945-1969, Secker and Warburg, London, 1970.
Pustay, J. S., Counterinsurgency warfare, The Free Press, New York, 1965.
Paret, P., French revolutionary warfare from Indochina to Algeria, Centre of international studies, Princeton University, Pall Mall Press, London and Dunmore, 1964.
Nasution, A. H., Fundamentals of guerrilla warfare, Pall Mall Press, London, 1965.
Oppenheimer, M., Urban guerrilla, Penguin Books, Ltd, Harmondsworth, Middlesex, England, 1970.
Horowitz, I. L., The rise and fall of project Camelot, the M.I.T. Press, Cambridge, Massachusetts, 1967.
Horlemann, Modelle der Kolonialen Konterrevolution, ed, Suhrkamp, Frankfurt a.M., 1968.
Moss, R., Urban guerrilla warfare, Adelphi papers, no 79, The International Institute for Strategic Studies, London, 1971.
Moss, R., Uruguay, Terrorism versus democracy, conflict studies no 14, The Institute for the study of conflict, London, 1971.
Barber, F. W. en Ronning, C. N., Internal security and military power, counterinsurgency and civic-action in Latin America, Ohio State University Press, 1966.
Hunckle, W., Guerrillaverzet in de VS, een documentaire, Kritische Bibliotheek van Gennep, Amsterdam 1971.
Gann, L. H., Guerrilla's in history, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford, 1971.
Kitson, F., Low intensity operations; subversion, insurgency, peacekeeping, Faber and Faber, London, 1971.
Baljit Singh en Ko-Wang Mei, Theory and practice of modern guerrilla warfare, Asia Publishing house, London, 1971.
University, Stanford, 1971.
Campbell, A., Guerrillas, a history and analysis, Arthur Barker Ltd, London, 1967.
Marighella, C., Pour la libération du Brésil, présentation de Conrad Detrez, La Table ronde, Paris, 1970.
Nunez, C., Die Tupamaros, Stadtguerrilla Neue Strategie, Editions clandestines Toulouse, Belin, 1970.
Rostow, W. W., The stages of economic growth: a non-communist manifesto, Cambridge University Press, New York, 1960.
Thayer, C. W., Guerrilla, Michael Joseph, London, 1964.
Moss, R., Urban guerrillas in Latin America, Conflict studies, oktober 1970, no 8, The institute for the Study of conflict.
Trinquier, R., Guerre, subversion, revolution, Robert Laffont, Paris, 1968.

Human Factors considerations in insurgencies, Special Operation Research Office, Washington D.C., 1965.

Civil violence and the international system, Adelphi Papers no 82 en 83, The international Institute for Strategic Studies, London, 1971.

Dijkstra, C. J., en Numan G. A., Het optreden van guerrilla's en het bestrijden daarvan, orgaan van de Kon. ver. ter beoefening van de krijgswetenschap, 1964-1965, 5e aflevering.

Felix, H. Th. J. F., Guerrilla, Mars in Cathedra, no 10, 15 april 1971.

Teitler, G., Guerrilla en samenleving, Mens en Maatschappij, 44e jaargang, november/december 1969, no. 6.

Dijken, B. van, Het Che Guevara échec, De Militaire Spectator 140e jaargang, oktober 1971, no 10.

Heilbrunn, O., The young officers guide to guerrilla literature, The British Army Review, december 1968 en april 1969.

Fall, B. B., Insurgency indicators, Military Review, april 1966.

Caine, Ph. D., Urban guerrilla warfare, Military Review, vol. 50, februari 1970, no 2.

Simpson, H. R., Counterguerrilla operations, U.S., Naval Institute Proceedings vol 96, juni 1970.

Codo, E. M., The urban guerrilla, Military Review, vol 51, augustus 1972, no. 8.

Mackinlay, J. C. G., Che Guevara is dead - long live Marighella, British Army Review, september 1971.

Hillard, J. L., Countersubversion in Urban areas, Military Review, vol 47, september 1967, no 9.

Jacobs, W. D., Urban guerrilla warfare, scenarios for the 1970's Nato's fifteen nations, vol. 16, aug.-sept. 1971, no 4.

Jacobs, W. D., Brezhnev's new doctrine, Military Review, vol. 50, oktober 1970, no 10.

Vorwerck, E., Tupamaros, Wehrkunde, 20e jaargang, augustus 1971 no 8.

Hutchinson, S., Blinded by theory, a new look at revolutionary war, The British Army Review, april 1971, no 37.

Rolph, H., People's war: vision versus reality, Orbis, vol XIV, Fall 1970, no 13.

Voorzitter:

Heren, enigszins onder de indruk van de eenvoud van de theorie en de moeilijkheden in de eventuele uitvoering, stel ik U voor een kwartier à twintig minuten te pauzeren voor een kopje koffie. En dan weer bij elkaar te komen voor nadere discussie. Ik hoop, dat er onder U zijn die nader met Kolonel Van Dijken willen praten en ik vraag hen gedurende de pauze zich op te geven bij Overste Albarda, hier rechts van mij. Ik schors de vergadering.

PAUZE

Voorzitter:

Er hebben zich drie heren opgegeven voor de discussie. Overste Woerlee, Overste Herweijer en Generaal De Boer. De heer Van Dijken zal de heren één voor één beantwoorden. Ik wou

vragen aan Overste Woerlee het zijne te zeggen. Graag achter de microfoon.

Overste Woerlee:

Mijnheer de voorzitter, ik heb drie vragen. In de Verenigde Staten wordt, vooral in militaire kringen, het standpunt ingenomen dat ieder land in beginsel kwetsbaar is voor insurgency en dat daarom ieder land zich op counter-insurgency, inbegrepen contra-guerrilla, dient (of zou dienen) te prepareren. Ik zou de inleider willen vragen of hij vindt dat ook Nederland door een insurgency zou kunnen worden bedreigd.

De tweede vraag: Zou de inleider iets kunnen zeggen over de wenselijkheid en de mogelijkheden van de heropvoeding van gevangen genomen of overgelopen guerrillastrijders. En de laatste vraag: Zou de inleider willen en kunnen aanduiden, waar de grens zou kunnen liggen tussen guerrillaoptreden en harde buiten-parlementaire acties. Dank U wel.

Inleider:

Mijnheer de voorzitter ik dank Overste Woerlee zeer voor zijn vragen. Zijn eerste vraag betrof: de insurgency, de counter-insurgency en in hoeverre Nederland zich op dit laatste zou moeten prepareren. Nu geloof ik, dat we dan het scala eigenlijk een beetje moeten gaan inkrimpen. De guerrilla, die ik in het eerste gedeelte van mijn lezing heb behandeld, verwacht ik niet hier in Nederland. Ik mag de vraag daarom wel toespitsen op datgene wat ik in het laatste gedeelte heb behandeld nl. het stadsterrorisme, tegenwoordig euphemistisch vaak stads-guerrilla genoemd. Ik heb eigenlijk meer aan de term: „stadsterrorisme” en daarvoor zou ik me kunnen voorstellen, dat als dat hier zou gebeuren, er op een zeker moment militaire bijstand zou moeten worden verleend. Want als, wat ik reeds aanstipte, het gezag niet meer zou worden aanvaard dan blijkt er een groot gat te zijn tussen de werkelijke macht van de Overheid en de macht die er op papier bestaat. Het is hierbij net als met een bank; als niemand z'n geld van de bank haalt dan gelooft iedereen in de waarde van het geld en het blijft rollen, maar zodra er geruchten komen, bv. dat er iets met die bank aan de hand is, vraagt iedereen zijn geld op en gaat de bank failliet. Een dergelijke situatie kan altijd en overal ontstaan. Aan de andere kant geloof ik niet dat wij in Nederland nu direct met het ergste rekening moeten houden.

Ik heb ook aangestipt, dat de steden en de stadsagglomeraties in een moderne maatschappij bijzonder kwetsbaar zijn voor sabotage. Hebt U zich wel eens afgevraagd waarom dit dan niet vaker voorkomt bij waterleiding, licht-centrales e.d. Die aan de aardgas-pompstations zijn vermoedelijk en ik zeg dit dan met de nodige reserves, door buitenlanders gepleegd, maar gelukkig hebben wij tot nog toe geen grote sabotagedaden gehad. Dit komt, omdat naar mijn mening en ik geef die mening graag prijs voor een betere, een guerrilla-stadsterrorist die zich populair wil maken bij de bevolking, die een achterban wil opbouwen, natuurlijk moet uitkijken, welke mensen hij gaat treffen. Door zulke maatregelen, waarbij hij een maatschappij eigenlijk ontwricht, treft hij zowel de mensen waar het hem om te doen is, dus behorend tot het establishment om het zo maar eens te zeggen, maar ook de mensen die hij straks tot z'n achterban wil maken. En dat zou een reden kunnen zijn, dat hij dat niet doet. Ik denk dus bijna, dat hier in Nederland zolang de zaken, economisch redelijk goed blijven gaan, wij heel weinig te maken zullen krijgen met deze extreme vormen van terreur. Wat anders is als de vooruitzichten van de economie, die nu aan de matige kant zijn, scherp omlaag zouden gaan, dan zou ik het niet meer weten, dan zou ik m'n hand er niet voor in het vuur durven steken, dat we niet op grotere schaal te maken zullen krijgen met dergelijke vormen van guerrilla.

Samenvattend zou ik dan willen zeggen dat ik er van overtuigd ben dat wij meer moeten gaan doen in de krijgsmacht aan de interne krijgsmachtfunctie. Wij besteden momenteel al onze aandacht eigenlijk aan de externe functie, maar hoe we moeten optreden tegen een buitenlandse vijand in NATO verband enz., aan die interne functie van de krijgsmacht, zullen we toch wel meer aan moeten gaan doen, dacht ik, dan we momenteel doen tijdens onze opleiding en tijdens onze cursussen in diverse instituten. Afgezien van de mogelijkheid, dat we inderdaad van deze kennis gebruik zullen moeten maken, ben ik van overtuigd, dat het goed is, al was het alleen maar uit trainings-overwegingen om bij te blijven met de stromingen in de wereld, dat we ons op deze materie gaan toeleggen. Ik kan me voorstellen dat een land als West-Duitsland veel meer te maken zal hebben met deze zaken. Omdat ook in Oost-Duitsland de gedachte leeft om Duitsland te herenigen; enkele jaren geleden waren de berichten omtrent infiltraties bijzonder talrijk.

Het is wel opvallend dat de laatste tijden bijna geen publicaties meer verschijnen, die aantonen hoe Oost-Duitsland infiltreert in West-Duitsland. Misschien dat dit samenhangt met de Ostpolitiek. Ik zou dit eigenlijk als afsluiting van de eerste vraag willen beschouwen, Mijnheer de Voorzitter.

Dan wat betreft de heropvoeding van gevangen genomen guerrillastrijders. Dit is dacht ik voor een regering een hamvraag. Beschouwt men ze als gewone misdadigers, dan loopt men kans om bepaalde elementen uit de samenleving te stoten en dat kan op een gegeven moment oplopen tot grote aantallen. Aan de andere kant blijkt – en dit is dus de ervaring die men opgedaan heeft in Malakka o.a., in de Philippijnen en in iets mindere mate in Vietnam – dat krijgsgevangenen die men opvangt en vervolgens een nieuwe politieke doctrine begiftigt, dat die mensen toch weer waardevolle elementen in de maatschappij kunnen worden. Ik ben dus geneigd om te zeggen laten we deze mensen weer heropvoeden en terugvoeren in de maatschappij, want we kunnen ze niet missen. Ik wil het hierbij laten.

Dan wat betreft de derde vraag mijnheer de voorzitter. De grens tussen guerrilla-activiteiten en de harde buiten-parlementaire acties. De harde buiten-parlementaire acties kunnen niet als – laat ik zeggen – als geweldsexcessen zonder meer worden beschouwd. Ik bedoel, je kan niet zeggen dit is het feit en hoe moet je daar tegen optreden of wat, of hoever behoort het tot de guerrilla-activiteit. Het gaat om de doeleinden die achter dit geweld, achter het harde buiten-parlementaire optreden zitten. Is dat een politiek doel dan kunt u het inderdaad al vrij gauw in het guerrillavlak trekken, of in het stads-terroristische vlak.

Maar om zonder meer te zeggen: harde buiten-parlementaire actie is guerrilla optreden, zou ik niet voor mijn rekening willen nemen. Als de doelstelling inderdaad is om stadsterrorisme daarmee uit te lokken, of te bedrijven, dan ben ik met u eens, want dat is geloof ik wel de achtergrond van uw vraag, dan ben ik met u eens dat dit gerekend moet worden tot een zekere vorm van guerrilla-optreden. Mag ik het hierbij laten, Mijnheer de voorzitter.

Voorzitter:

U bent tevreden gesteld? De overste Herweijer.

Overste Herweijer:

Mijnheer de voorzitter, allereerst ben ik erken-

telijk dat ik deze interessante lezing vanavond van de Kol. Van Dijken mocht bijwonen. Toen ik de convocatie doornam, was ik enigmatisch verbaasd. Want ik las daarin dat de guerrilla-partij begint met niets dan een „zaak” en de contra-guerrilla-partij heeft alles behalve een „zaak”. Voorzitter, ik geloof eenvoudig niet dat in deze moderne tijd je een krijgsmacht kunt inzetten zonder een behoorlijke motivatie, zonder een ideaal, zonder een „zaak”.

Verder heeft de inleider betoogd, dat een guerrilla-activiteit uitsluitend mogelijk is in een sympathiserende omgeving; in een omgeving die de guerrilla's welgezind is. Ik geloof, dat propaganda voor hen van doorslaggevende betekenis is, hetzij om weerstand op te wekken, hetzij om de sympathie te verwerven. Wanneer derhalve in een streek een bepaalde propaganda-activiteit culmineert, of de terreur toeneemt dan geloof ik dat het de hoogste tijd is om een tegenpropaganda in te zetten. Voor de contra-guerrilla partij moet dat een vrij eenvoudige zaak zijn, want zij zijn immers zelf behoorlijk gemotiveerd, om dat met de geëigende middelen op touw te zetten. En dan kom ik eigenlijk aan het tweede deel van het betoog. Wereldoorlog II heeft met z'n diepstotende pantserformaties en lange verbindingslijnen aan guerrilla's en partizanen opnieuw grote kansen geboden. Ik geloof, dat een leger, dat zich niet voldoende bewust is van de mogelijkheid van een guerrilla-oorlog, zeker behoorlijke klappen te verduren heeft. Vermoedelijk zijn onze militaire instructie en onze voorschriften daarop niet voldoende afgestemd. En ik meen, dat daardoor de contra-guerrilla-partij althans aanvankelijk in het defensief is en het ook zwaar te verduren heeft. En dan, voorzitter, de inleider heeft het ook al gezegd, in Nederland kennen we eigenlijk maar één voorschrift, dat de contra-guerrilla bespreekt en dat was het VPTL van het voormalig KNIL. Het bezwaar van dit voorschrift heb ik altijd gevonden, dat het uitsluitend de remedie aangaf, zonder ook de kwaal te bespreken. Misschien krijgen we nog eens in de toekomst een ietwat moderner voorschrift, dat beide zijden van de medaille belicht en voorzitter dit zou ik dan graag als suggestie naar voren willen brengen. Dank u zeer.

Inleider:

M.d.V. Mijn dank aan de heer Herweijer voor zijn vragen; wat betreft de motivatie van de overheidspartij geloof ik wel dat die motivatie

in eerste instantie een groot vraagteken is. Want in vele ontwikkelingslanden is de motivatie, zoals wij het gezien hebben en ik mag wel weer terugvallen op Cuba – het Cuba van Batista dan – is die motivatie daar beslist niet aanwezig. Maar laten we aannemen dat die motivatie er is, dan is het meestal nog zo, dat men niet brandt van verlangen en van eerzucht om de guerrilla de kop in te drukken. Het is een gewone zaak geworden en de motivatie moet dus eigenlijk weer nieuw leven worden in geblazen. Ik geloof wel, dat de stelling, de guerrilla begint met niets dan een zaak en de contra-guerrilla met alles behalve een zaak, dat die inderdaad te zwart-wit is. Dat ben ik direct met de heer Herweijer eens, maar aan de andere kant geloof ik dat van een motivatie niet zonder meer vast staat, dat die aanwezig is bij de overheidstroepen. Ik dacht dat het geen kwaad kon om dat toch nog even te benadrukken.

Dan mijnheer de voorzitter, wat betreft vraag 1a, of 1b eigenlijk. De guerrilla moet in een sympathiserende omgeving leven. Dat heb ik gesteld en dat wordt min of meer bestreden door de heer Herweijer. In de guerrilla „oude stijl” om maar zo te noemen, de guerrilla zoals ik die in het eerste gedeelte behandeld heb, is de volkssteun inderdaad op den duur essentieel. Ik kan me voorstellen dat een partij begint zonder die volkssteun, maar dan zal die zorgen, dat hij die krijgt. Dat is nl. die eerste fase van Mao Tse Tung. De opbouw van de organisatie. In Zuid-Vietnam is de opbouw van deze organisatie door de Vietcong zelfs geforceerd door middel van terreuracties, waarbij – ik weet de aantallen niet exact – maar pakweg in vijf of zes jaar toch zeker een 30.000 dorpsnotabelen, hoofden en onderwijzers, politieagenten op een afgrijzelijke manier werden vermoord. Om maar niet te spreken van vrouwen en kinderen, die dan voor de naaste familieleden werden onthoofd of op andere wijze werden vermoord. Dus in die guerrillavorm is geloof ik de volkssteun essentieel. Ik ben het direct met u eens wanneer u zegt dat in de beginfase die steun nog niet altijd aanwezig hoeft te zijn.

Dan wat betreft die motivatie, ik heb een aantekening gemaakt „gemotiveerd” met een vraagteken, ik weet eigenlijk niet goed meer waar het op slaat, maar ik heb erbij gezet, dat de regering meestal op een grote afstand zit van het centrum waar de guerrilla begint. Dat is nl. één van de punten dat men een guerrilla basis sticht op zo'n groot mogelijke afstand van de partij die men

een „klap” wil geven. Dat is één van de principes. En in deze verre streken, weet ik niet of de gemotiveerdheid van regeringstroepen die overgebracht worden naar zo'n verre streek, of die inderdaad wel weer 100% zal zijn. Dan wat betreft de lange verbindingslijn M.d.V. dat is natuurlijk volkomen waar; de partizanen hebben daar grote kansen mee. En de vraag is eigenlijk of het leger wel voldoende bewust is van de gevaren van deze guerrilla-oorlog tegen de eigen verbindingslijnen. Ja, in z'n algemeenheid ben ik het daar natuurlijk mee eens, maar in ons speciale geval weet ik het nog zo net niet, want wij zijn een verdedigende organisatie en ik ben er niet helemaal van overtuigd, dat wij erg veel last zullen krijgen van guerrilla's in ons eigen gebied. Ik weet niet of ik het gras ga wegsnijden voor de voeten van de Gen. de Boer, maar laten we proberen om een beeld op te bouwen van een eventuele invasie uit het Oosten. In de eerste plaats zal die natuurlijk verrassend moeten zijn op de een of andere manier, afgezien van concentratietijd, enz. en bij het verrassende hoort beslist niet het inschakelen van vijfde colonne, van guerrilla's aan de andere kant die dus deze verrassing kunnen prijsgeven. In de tweede plaats ben ik er niet zo van overtuigd, of de nationalistische motieven bij mensen die nu communist genoemd worden, of die inderdaad zo laag zouden zijn dat men zijn land zonder meer zal „verkopen”. Die zullen er ongetwijfeld bij zijn; misschien ben ik te goed van vertrouwen, maar ik geloof er niet aan. In de derde plaats zullen guerrilla's die in ons gebied komen om onze verbindingslijnen te verstoren, hoe dan ook, bijzonder moeten uitkijken dat ze niet de opmarswegen van de eigen partij verzieken. Ik geloof dat dit factoren zijn die mogelijk optreden tegen onze verbindingslijnen toch wel in een enigszins ander daglicht doen stellen. Tenslotte de contra-guerrilla heeft aanvankelijk niet het initiatief, dat is natuurlijk volkomen duidelijk; overste Herweijer stelt dus eigenlijk min of meer, dat het een hele tijd duurt, voordat het initiatief over kan gaan op de contra-guerrilla, omdat de contra-guerrilla niet beschikt over de juiste voorschriften. Dat zou een reden kunnen zijn maar het hoeft het natuurlijk niet te zijn. Het initiatief zit hem niet zo in die voorschriften want de contra-guerrilla is in feite helemaal gericht op het niet aanwezig zijn van voorschriften. Je moet eigenlijk zelf iets opbouwen. Alleen de bijzondere mentale instelling hiervoor die moet aanwezig zijn en dat is een instelling die wij in ons

militaire patroon natuurlijk eigenlijk niet hebben, want wij zijn meer gericht op strakke lijnen, of afgeronde taken. Terwijl juist hierbij een mentale instelling nodig is waar fantasie, listen en de meest rare dingen doorheen moeten kunnen spelen. Dus het niet bestaan van voorschriften, dat is natuurlijk in onze militaire gedachting volkomen fout, maar ik geloof dat het iets te maken heeft met het herwinnen van het initiatief. In aansluiting op deze vraag M.d.V. werd gesteld dat het VPTL enige vernieuwing behoeft – het VPTL bestaat in feite helemaal niet meer – maar wat betreft het VPTL van na 1945, dit stamt inderdaad nog uit de tijd van de Atjeh-oorlog.

Voorzitter:

Kent iedereen de afskorting? Misschien vindt U het niet erg, als ik even vertel wat het betekent. Het „Voorschrift Politieke Politie Taak van het Leger”; dat was een KNIL-voorschrift, ontstaan, geloof ik in het begin van de dertiger jaren. In de tijd dat ik tweede luitenant was begon het te komen. Met een dik voorbeeldenboek erbij en later, toen veel Nederlandse troepen naar Indië gingen in '45, is daar een soort uittreksel van gemaakt. Maar dat heb ik zelf nooit gezien, behalve daarnet eventjes. Voor de Nederlandse troepen, de KL, die in Indië in onbekend terrein en in onbekende omstandigheden kwamen te vechten.

Inleider:

Dit voorschrift is als je het nu bekijkt totaal verouderd. Maar direct na 1945, een periode met betrekkelijk weinig moderne wapens, had het toch een zekere geldigheid. De versie met plaatjes werd gretig gelezen, ik geloof zelfs dat het in de plaats kwam van de toen nog sporadisch voorkomende stripverhalen. Daar komt nog iets anders bij. De guerrilla die we toen kenden hield eigenlijk nog geen rekening met een grote mate van volkssteun. Voor 1945 was nl. de guerrilla in Indonesië meer een persoonlijke zaak, maar de bevolking als zodanig deed over het algemeen niet actief mee en dat is dan ook de achtergrond geweest van dit voorschrift. Later ná 1945 heeft de bevolking wel degelijk op grote schaal meegedaan en in dat opzicht geef ik direct toe, mijnheer de voorzitter, dat dit voorschrift toen ook al aan het verouderen was, ook al door de automatische wapens die toen gebruikt werden tijdens hinderlagen, e.d.

Wat betreft het moderne voorschrift moet ik U zeggen, dat dit niet door mij kan worden afgedaan, maar mogelijk dat de huidige Directeur Hogere Krijgsschool, voordat hij weggaat een briefje wil achterlaten voor zijn opvolger met het verzoek een voorschrift contra-guerrilla te doen ontwerpen. Dank U wel mijnheer de voorzitter. Ik wil het hierbij laten.

Voorzitter:

Is de heer Herweijer tevreden gesteld?
Generaal de Boer.

Generaal-Majoor b.d. M. de Boer:

Mijnheer de voorzitter, de voordracht van de heer Van Dijken heeft mijn bijzondere belangstelling getrokken omdat zij mij deed herinneren aan zekere persoonlijke ervaringen: enerzijds uit het verzet in ons land tegen de Duitse bezetter en anderzijds – aan de contra-guerrillakant – uit een verblijf in Algiers, waar ik in 1959 een paar weken heb doorgebracht bij de Franse strijdkrachten tijdens hun strijd tegen de Algerijnse opstandelingen.

Wanneer ik nu de voordracht volg, zou ik daar enkele punten uit willen benadrukken omdat ik ze van zo'n uitzonderlijk belang acht. Het eerste betreft de grote betekenis die moet worden toegekend aan de politieke en maatschappelijke beïnvloeding van de bevolking, het winnen van de bevolking voor de overheid. Het is m.i. wel het allerbelangrijkste facet, waar haast nooit genoeg aan kan worden gedaan omdat hiermede de guerrilla veelal in de bron wordt aangetast. Ik kom er straks nog op terug.

Het tweede punt betreft de zorg voor een geperfectioneerde inlichtingendienst. Veelal zullen de strijdkrachten op zich niet over een inlichtingenapparaat beschikken, dat aan de bijzondere eisen van de contra-guerrilla voldoet. Het zal dan nodig zijn de militaire inlichtingendienst belangrijk uit te bouwen, vooral met hulp van de bevolking. Bij dit laatste denk ik speciaal aan een zeer nauwe samenwerking met politie, plaatselijke besturen, politieke groeperingen die de overheid welgezind zijn en andere mogelijkheden die – zoals reeds in de voordracht tot uiting kwam – afhankelijk zijn van de situatie in het land waar de guerrilla heerst.

In de derde plaats zou ik in het bijzonder willen waarschuwen tegen het treffen van harde maatregelen door de overheid en door de contra-

guerrillatroepen. Zonder te willen ontkennen dat harde maatregelen onder bepaalde omstandigheden noodzakelijk zijn, pleit ik toch voor een uiterste beperking op dit gebied. Daarbij besef ik, dat het gemakkelijker is op een studiebijeenkomst als deze zo'n beperking te propageren dan haar na te komen temidden van veelal emotionele gebeurtenissen in het guerrilla-gewoel. Harde maatregelen voeren echter zó licht tot onrechtvaardigheid of tot het onnodig kwetsen of doen lijden van bepaalde delen van de bevolking, dat het verzet tegen de overheid eerder door wordt aangewakkerd dan onderdrukt; m.a.w. het middel zal gemakkelijk averechts kunnen werken. Ik behoef in dit verband slechts te herinneren aan het verzet in ons eigen land tussen 1940 en '45, dat toenam naarmate de Duitse terreur heviger werd.

Op een enkel punt heb ik enig commentaar op de voordracht, n.l. waar gesproken is over de sterkteverhouding tussen contra-guerrilla's en guerrilla's. Het is m.i. zo dat de sterkte van het contra-guerrilla-apparaat vrij nauwkeurig is te bepalen, maar wie telt de guerrilla's en wát zijn guerrilla's? Immers, bij de guerrilla's zijn 100% strijders, doch er zijn ook velen die het voor een kwart, een tiende of nog minder zijn en hoe moeten deze lieden in de sterkte worden meegeteld? Denk bv. aan het verzet in ons eigen land, waar naast de 100% verzetstrijders talloze lieden allerlei verzetshulp boden op zeer gevarieerd gebied, veelal slechts voor een deel van hun tijd. Zij vervulden niettemin een heel belangrijke taak en moesten evenzeer oppassen dat zij niet bij hun activiteiten werden betrap.

Als ik nu op het lichtbeeld zie, dat bv voor Algerije de verhouding van contra-guerrilla's tot guerrilla's was als 27:1, dan neem ik graag aan dat de contra-guerrillasterkte op vrij betrouwbare gegevens berust, maar die guerrillasterkte... daar moet m.i. een groot vraagteken achter. Ten aanzien van de contra-guerrillasterkte merk ik voorts op, dat een niet onbelangrijk deel hiervan belast was met taken, die nauwelijks of niet met de eigenlijke bestrijding van de guerrilla's te maken hadden. Immers, na 1945 en vooral in de periode waarin de opstand in Algerije zich aftekende hebben de Fransen zich veel moeite gegeven om de bevolking van Algerije economisch op een hoger peil te brengen. Zij die met deze taken waren belast, waren vanwege de situatie in het land veelal gemilitariseerd, zowel mannen als vrouwen. Zo heb ik verschillende Franse militairen gezien, die bij het onderwijs

werkzaam waren, zowel in gewone scholen als in technische scholen; anderen bemoeiden zich met een betere huisvesting van de plattelandsbevolking, met de geneeskundige diensten, enz: vrouwelijke militairen waren veelal werkzaam in de sociale sector. Met dit alles kom ik in feite terug op het eerste punt van mijn betoog toen ik sprak over de politieke en maatschappelijke beïnvloeding van de bevolking. Ten aanzien van de sterkteverhouding tussen contra-guerrilla's en guerrilla's is mijn conclusie dan ook, dat men de hierbij te noemen getallen heel voorzichtig moet bezien en dat tellingen gemakkelijk vertekende beelden kunnen geven.

Tenslotte nog iets n.a.v. een der eerder gestelde vragen: moet in Nederland iets worden gedaan aan de voorbereiding van contra-guerrilla. Na 1918 heeft men onder de indruk van de dreigende revolutie in dat jaar de Bijzondere Vrijwillige Landstorm opgericht. De BVL vormde een gewapende macht van vrijwilligers, bestemd om in geval van binnenlandse onrust op te treden. Ook leidden de gebeurtenissen uit dat jaar tot een herleving van de Burgerwachten, die tot taak hadden in voorkomend geval oproerige bewegingen binnen de eigen gemeenten tegen te gaan. Beide instellingen zijn tijdens de Duitse bezetting opgeheven en na 1945 niet teruggekeerd. In 1948 werd de Nationale Reserve opgericht, eveneens een vrijwilligersinstituut, dat voornamelijk bestemd was in geval van oorlog of buitengewone omstandigheden bewakings- en patrouillediensten te verrichten. Gezien de beperkte taak van de Nationale Reserve kan geconstateerd worden dat de aanwezigheid van dit soort instellingen niet erg belangrijk wordt geacht. In zekere zin kan in dit verband nog wel de BVD worden genoemd.

Mijnheer de voorzitter, dit waren mijn opmerkingen; dank U wel.

Voorzitter:

Wilt U hier nog verder op ingaan?

Inleider:

Ik ben het geheel eens met Generaal de Boer.

Voorzitter:

De heer Van Dijken is het eens met Uw opmerking over de verhoudingen. Ik mag daar nog aan toevoegen dat ik, niet in Nederland aanwezig geweest zijnde tijdens de oorlog, na de oorlog heb begrepen dat bijna alle Nederlanders aan het ver-

zet hebben deelgenomen. Terwijl het in werkelijkheid waarschijnlijk maar een klein percentage is geweest. Ik neem aan dat de heer Van Dijken niets meer verder wil opmerken en wil deze avond besluiten. Ik zal het kort doen. Ik geloof, dat alle belangrijke facetten van dit moeilijke en précaire onderwerp wel tevoorschijn zijn gekomen en geloof, dat het erg jammer is dat zo weinig mensen hier aanwezig zijn geweest. Gelukkig kunnen we ons troosten met de gedachte, dat men het later in ons tijdschrift nog eens rustig kan nalezen. Ik heb nog een paar kanttekeningen. In de eerste plaats over titulatuur. Het onderwerp van de lezing was: „Contra-guerrilla” en ook is gebruikt de Amerikaanse term „Counter insurgency”. Ik geloof dat die twee elkaar niet geheel dekken, dat insurgency, en dus ook counter-insurgency, een ruimer begrip is dan contra-guerrilla. Want bestrijding van terrorisme is iets wat zeker onder country-insurgency zou moeten vallen. We hebben er in de pauze al even over gepraat. Ik zei tegen de heer Van Dijken: ik ben het niet zo helemaal eens met de stelling, dat de guerrilla alleen maar buiten de grote steden, of bij voorkeur niet in de grote steden kan plaatsvinden. Kijk maar naar Ierland; dat is volgens mij een guerrilla. Hij zei: nee, dat is geen guerrilla, dat is terrorisme. Ik zou zeggen, de „insurgency” zit er zeker in. Ik geloof, dat we verstandig doen de grens niet te nauw te trekken. Omdat je van kleine dingen af – en dan denk ik aan terrorisme door individuen – tot terrorisme door grotere groepen tot een formele guerrilla zou kunnen komen. Dat soort zaken zijn zelfs in ons eigen land ook wel mogelijk en dan gaan strakke regels, die we van tevoren gemaakt hebben voor het beschrijven van wat guerrilla is, niet meer helemaal op. Het is daarom ook van belang dat de eerste vraag die de heer Woerlee gesteld heeft of niet alleen in Amerika, maar ook in andere landen men over dit soort dingen moet denken zeer positief „ja” als antwoord moet hebben. Ik geloof dat het verstandig is, dat we er in ieder geval over denken. Daarbij is al tot uitdrukking gekomen in de lezing van de heer Van Dijken, dat het heel moeilijk is of zo niet onmogelijk, allerlei regels te stellen. Hij heeft zelf gezegd: je moet in dat soort zaken handelen, niet volgens het boekje, maar zonder dat je buiten je boekje gaat. Dat betekent, dat je er eigenlijk geen voorschriften voor kunt maken; maar het betekent ook, en dat is een les van deze avond, dat ook wij militairen erover moeten denken. Waarbij ik niet wil zeggen, dat het hier altijd in

de eerste plaats een militaire taak is. Wij zijn bereid dat steeds vanuit de militaire hoek te bekijken. Maar ik geloof dat hier misschien in de eerste plaats bestuurlijke aspecten komen – Generaal De Boer heeft in die richting al gewezen; – het is ook een politieke taak; heel dikwijls in de eerste plaats. En langzamerhand komt het ook wel eens in militaire handen. Als je de maatschappij niet kent en je, zoals wij militairen misschien gedaan hebben in de loop van de geschiedenis, je in een soort isolement terug trekt en die maatschappij niet kent, dan kun je ook niet goed optreden. Mijn mening is dat het van belang is om die maatschappij te kennen, te weten wat er zich kan voordoen en je in ieder geval in denk-oefeningen, met elkaar moet praten. En dan liefst met „bestuurlijke” mensen en met politiemensen. Want de grenzen zijn niet scherp te trekken. Dat is wat ik vanavond hier uit gehaald heb. Dan nog één woordje over dat voorschrift „Politiek Politieke Taak”. De heer Herweijer heeft gezegd: er ontbrak eigenlijk in een beschrijving van het „waarom” van het verzet. Je moet niet vergeten, het was een voorschrift uit het begin van de dertiger jaren, of misschien van het eind van de twintiger jaren. En het was een kind van z’n tijd. Er waren „verzetlieden”. En waarom die er waren, dat was voor het leger helemaal geen puzzle. We leven nu, enige decennia later, in een tijd, waarin je dat niet meer zo simpel kunt stellen. Nu zou je, als je ooit weer zo’n voorschrift zou maken, wat ik zeer betwijfel, je niet kunnen beperken tot

bepaalde technieken. Ik denk niet, dat dat verstandig zou zijn. Want je weet niet hoe de omstandigheden zijn, je weet van tevoren niet welke technieken je kunt toepassen. Het omsingelen van een huis en al dat soort dingen, ach, dat moet elk behoorlijk krijgsmacht-onderdeel eigenlijk vanzelf al kunnen. Het is veel meer, dacht ik, dat men zich in moet denken in de mogelijkheden die er zijn, de onmogelijkheden ook; en in de beperkingen en zwakheden van het eigen optreden ook. Iets dat we dagelijks in ons nieuws horen is, dat een grote macht soms volkomen machteloos is, omdat er gechanteerd wordt door enkelingen. De zwakte is dus aanwezig en ik geloof dat het heel goed is, dat we ons daarin verdiepen. Het is niet meer het denken in divisies en zelfs niet in bataljons maar meer in voorkomen waar mogelijk en heel voorzichtig en tactvol optreden. Ik hoop dat deze avond onze geesten enigszins heeft losgemaakt voor dit onderwerp. De bedoeling is – en de heer Van Dijken heeft er al mee ingestemd – dat deze lezing nog een keer herhaald wordt elders in het land. Ik kan nog niet met zekerheid zeggen waar. Ik dank degenen, die aan de discussie hebben willen deelnemen, U allen voor Uw aanwezigheid en de heer Van Dijken zeer in het bijzonder voor al het werk dat hij aan het bestuderen van dit onderwerp heeft moeten besteden en aan de wijze waarop hij de avond hier voor ons belangrijk heeft gemaakt.

Dank U zeer. (Applaus).

Bijeenkomst donderdag 18 mei 1972

te Havelte

Voorzitter:

Voordat onze lezing vanavond begint is een huishoudelijk punt aan de orde, n.l. het verkiezen van twee nieuwe bestuursleden. Uit de convocatie kan het u bekend zijn dat de redacteur, Generaal Touber in verband met zijn dienstverlating en het vaarwel zeggen van de functie van directeur van de Hogere Krijgsschool, wenst af te treden. En dat ook ondergetekende als voorzitter wenst af te treden. Nu laat ons huishoudelijk reglement toe om midden in een verenigingsjaar ontstane vacatures aan te vullen bij de eerste vergadering van het nieuwe verenigingsjaar, mits het totaal aantal bestuursleden niet daalt beneden de zeven. We zitten boven de zeven, ook nadat Generaal Touber en ik zullen zijn afgetreden; maar het bestuur heeft toch gemeend om, waar het hier twee functies betreft die van een bijzondere soort zijn: het bestuurslid in de eerste plaats dat de redactie voert van „Krijgswetenschap” en de voorzitter, dat die meteen vervangen moeten worden. Daarom heeft het bestuur kandidaat gesteld voor de functie van voorzitter – een verkiezing die rechtstreeks door de leden gebeurt – Lt. Gen. Van Veen, hier aanwezig. En als nieuw bestuurslid, met de bedoeling van het bestuur hem te benoemen tot redacteur Kolonel Walthuis, de nieuwe directeur van de Hogere Krijgsschool; jammer genoeg hier vanavond niet aanwezig. We hebben tijdig aan de leden kond gedaan van onze kandidaatstelling en er zijn geen andere kandidaten naar voren geschoven. Ik meen dus te mogen aannemen, als deze vergadering daarmee instemt, dat Generaal Van Veen nu tot voorzitter van de Vereniging is gekozen en dat Kolonel Walthuis wordt gekozen tot bestuurslid, waarna het bestuur hem zal aanwijzen tot redacteur van de Vereniging. Is dit een juiste veronderstelling? (Applaus). Ik dank u wel. Ik had niet anders verwacht overigens, want bij onze Vereniging gaan deze dingen gelukkig altijd heel gemakkelijk en ik kan mij, met mijn lange

ervaring bij de Vereniging, niet herinneren dat het ooit anders is gelopen.

Ik wens Generaal Van Veen geluk met zijn benoeming tot voorzitter van de Vereniging. Ik zal hem zo dadelijk – na nog enige woorden gezegd te hebben – de voorzittershamer overhandigen en ik wens ook Kolonel Walthuis geluk met zijn benoeming tot redacteur van Krijgswetenschap. Waarbij ik nog wil vermelden dat hij, doordat onze vereniging sedert 1 januari niet één maar twee tijdschriften er op na houdt n.l. naast „Mars in Cathedra” ook De Militaire Spectator, inmiddels al benoemd is tot hoofdredacteur van De Militaire Spectator. Ik kan in den vervolge praten van „onze bladen”. Alvorens nu mijn functie neer te leggen, wil ik nog even een kleine terugblik wagen. Ik geloof niet, dat het op mijn terrein ligt om verder vooruit te schouwen, dat moet mijn opvolger maar doen. Maar ik wil terug kijken. En ik werd in verband daarmee getroffen door een woord van een Duitse schrijver, die in februari 1940 schreef: „Während des Krieges”. De oorlog was toen net begonnen. De schrijver, Hermann Hesse, schreef dat er wel mooiere dingen bestonden (ik zal niet letterlijk citeren). Nu een letterlijk citaat: „Het blijkt immers, dat het zogenaamde werkelijke der technici, generaals en bankdirecteuren, steeds onwettelijker, minder belangrijk, steeds onwaarschijnlijker wordt. Zelfs de oorlog heeft sedert z'n liefde tot het totale bijna al z'n aantrekkingskracht en majesteit verloren. Het zijn reusachtige schimmen die elkaar in de slagen bestrijden”. Nu heet onze Vereniging, opgericht 6 mei 1865 en sedert het 100-jarig bestaan het predicaat „Koninklijke” dragend, Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap. Wij hebben enige jaren geleden al eens gezegd dat we eigenlijk dat woord te eng vonden, te technisch waarschijnlijk, en dat het misschien verstandiger was om te praten over Krijgswetenschappen”, meervoud. Gezien de relatie met vele andere wetenschappen misschien zelfs liever nog van

„defensie-wetenschappen”. En ik meen ook te hebben mogen constateren, dat gedurende de laatste jaren, we steeds verder zijn afgestapt van zuiver technische, technisch-militaire, technisch-krijgswetenschappelijke onderwerpen naar terreinen die daar aangeschakeld zitten, er verband mee hebben.

Maar die ook verband dragen met allerlei andere wetenschappen. O.a. zijn tevoorschijn gekomen in ons tijdschrift, bij onze lezingen, psychologische en sociale onderwerpen, sociologische onderwerpen, de plaats van de krijgsmacht in de maatschappij, de mens in de krijgsmacht. Ik heb me verstout, „Mars in Cathedra” nog eens doorbladerend, het tijdschrift dat nu ruim drie jaar bestaat, een aantal van de titels van de lezingen, de artikelen die in dat tijdschrift verschenen zijn, eens op te rakelen en ik wil er een paar hier eens herhalen.

„De militair en de vredesbeweging, een schijnbare tegenstelling”; „De militaire veiligheidsaspecten in wapenbeheersing”; „Wapenbeperking en ontwapening”; „Motivatie en moreel met het oog op militair leiderschap”; „Krijgsmacht en democratie”; „Afschrikking en Ontspanning”; „De krijgsmacht in economisch perspectief”; „Het dilemma van de wetenschappelijke onderzoeker”; „Soldaat en Krijger” (dat was de bespreking van een Frans boek over de betekenis van de krijgsmacht in de democratische samenleving).

We hebben een prijsvraag gehad: „Beroepsmilitair of dienstplichtige”. „Het leven na de bom”; „Maatschappelijke gevolgen van een nucleaire oorlog”; „Geweldloze weerbaarheid”; „Psychologische oorlogvoering”; „Rijpheid, bereidheid en moed bij het dragen van democratische verantwoordelijkheid”; „De Sovjet Unie eens 's werelds eerste zeemogendheid”; „Onze huidige strategie”, n.l. de NATO-strategie die met name gericht is op het voorkomen van oorlog: „Ergonomie”, dat was weliswaar technisch, maar dan toch „technische menskunde”; „Gedachten over militaire weerbaarheid”; „Guerrilla”; „De zeemijnoorlog”, een bij uitstek technische uitzondering op de regel, maar hoe actueel op dit ogenblik. „De mens in de strijdkrachten in de 70'er jaren”; „Doel en plaats van militaire belangenverenigingen”; „De tegenstelling tussen „Fach- und Führungsdenken”, een bespreking van een artikel uit het Duitse blad „Wehrkunde”; „Ondermijnende activiteiten t.a.v. de krijgsmacht”; een verslag van de

conferentie van „Volk en Verdediging”, „Politiek en Krijgsmacht” geheten.

En dan een artikel, of liever gezegd een beschrijving van het proefschrift van nu Prof. F. C. Spits: „De metamorfose van de oorlog in de 18e en 19e eeuw”. Een boekbespreking getiteld: „De vlooioorlog”; „Guerrilla-oorlogvoering in theorie en praktijk”; „Mutual and balanced force reductions”, hoewel technisch, toch ook veel meer dan dat, een onderwerp van algemeen maatschappelijk belang.

„De betekenis van militaire middelen in het internationale politieke verkeer”; „De wereld van de civiele verdediging”; „De ontwikkeling van China tot wereldmacht”, en dan het onderwerp van vandaag om daar maar mee te besluiten: „De contra-guerrilla”. Ik geloof, – het is moeilijk om voorspellingen te doen – maar ik zie aankomen dat in de toekomst de Vereniging op die weg voort zal gaan. Met alle moeilijke punten van dien. N.l. hoe meer wij ons met de maatschappij bezig houden, hoe meer ook de maatschappij zich met ons denken bezig zal houden. En het is voor ons militairen daarom ook veel moeilijker om in ons wereldje „apart” te blijven. De zuivere techniek die in vroegere jaren meestal behandeld werd, was veel gemakkelijker af te grenzen. Daar bemoeiden anderen zich ook bijna niet mee. Nu wil ik niet zeggen, dat ik zou menen dat de techniek buiten ons gezichtsveld zou moeten geraken. Ik geloof het tegendeel; dat ook zal moeten blijven gebeuren.

Ik heb daarnet even genoemd de „Zeemijnoorlog”.

Als U ziet de techniek van de zeemijnoorlog op het ogenblik toegepast in de baai bij Haiphong hoe die mijnen reguleerbaar zijn om ze hanteerbaar te laten voor de staatslieden, dan zeg je: die techniek mogen we niet vergeten. Die moeten we heel goed kennen, maar zorgen dat die zodanig wordt, dat niemand er een slaaf van hoeft te worden. Nu geloof ik dat het een bijzonder gelukkige omstandigheid is, dat onze Vereniging naast „Mars in Cathedra”, dat zich kan bewegen op terreinen die ik eerst heb aangeduid, die meer in de maatschappij liggen en daarmee verwant zijn, ook „De Militaire Spectator” heeft, die zich meer kan richten op de technieken die we bepaald niet mogen vergeten. Het naast elkaar bestaan van beide bladen (het trekken van een scherpe grens is natuurlijk niet gewenst en ook niet mogelijk) is op zichzelf een bijzonder gunstige zaak. Temeer nu de redacteur van de Vereniging tevens hoofdredacteur is van de

Spectator. Ik wens de nieuwe bestuursleden: Generaal van Veen en Kolonel Walthuis sterkte toe en ik zou willen eindigen met met name Generaal Touber bijzonder te bedanken voor al het werk dat hij als redacteur naast z'n toch al drukke werkzaamheden als Directeur van de Hogere Krijgsschool en als hoofdredacteur van De Militaire Spectator, voor onze Vereniging heeft gedaan. Want in al die titels die ik net genoemd heb, daar klinkt op de achtergrond toch heel dikwijls de naam van Generaal Touber.

Dan is voor mij nu het ogenblik gekomen, Generaal van Veen, om de voorzittershamer aan U over te dragen. Het is een zeer antiek stuk. Ik heb het zelf gelukkig nooit anders hoeven te gebruiken dan om een vergadering te openen en een vergadering te sluiten. Ik wens U wat dat betreft hetzelfde toe. Ik heb het volste vertrouwen, dat U die zich op de terreinen waar ik net over sprak veel bewogen hebt, de leiding van deze Vereniging bijzonder goed en vooruitstrevend zult weten te voeren.

(Applaus)

Generaal Van Veen:

Mag ik de vergadering bedanken voor het vertrouwen. En Generaal d'Engelbronner hartelijk danken voor de vriendelijke woorden en het vertrouwen, dat hij in mij heeft geuit. Alvorens verder te gaan wil ik U graag vragen aan te horen Generaal Touber, die hier het woord wenst te voeren.

Generaal Touber:

Mijnheer de Voorzitter, het is op Uw verzoek en ik wil U niet verhehlen, dat dat verzoek mij aangenaam is, dat ik mij, namens het bestuur, mag richten tot Generaal d'Engelbronner.

Generaal d'Engelbronner (mijnheer de Voorzitter, mijne Heren) heeft in 1967 het voorzitterschap van onze Koninklijke Vereniging op zich genomen. Ik heb het voorrecht gehad om onder de auspiciën van Generaal d'Engelbronner mede-bestuurslid te zijn en redacteur van „Mars in Cathedra”.

Generaal, staat U mij toe dat ik een enkel woord zeg over uw periode als voorzitter. In de vijf jaren, bijna vijf jaren, dat hij voorzitter is geweest, heeft hij een drietal belangrijke zaken gerealiseerd. En ik dacht, dat dit het vermelden waard is. In de eerste plaats tijdens zijn voorzitterschap en ook als gevolg van zijn activiteiten – ik denk nog terug aan de besprekingen die met

de defensieleiding in deze geweest zijn – heeft de Vereniging verworven een bijzondere leerstoel in het Militair Recht aan de Universiteit van Amsterdam. Ik dacht, dat dit èn voor defensie, maar ook voor onze Vereniging belangrijk was en dit wou ik als eerste belangrijke zaak, gerealiseerd tijdens Uw voorzitterschap Generaal, en als gevolg van Uw bemoeiingen, vermelden. De tweede zaak die gerealiseerd is tijdens het voorzitterschap van Generaal d'Engelbronner is het doen overlijden van ons sinds jaar en dag bestaande jaarlijks uitkomende wetenschappelijke jaarbericht. Dit is geen overlijden zonder meer geweest, want het werd vervangen door de kwartaaluitgave van de Vereniging: „Mars in Cathedra”. Ik mag „Mars in Cathedra” niet al te zeer prijzen, aangezien ik zelf de laatste 3½ jaar het redacteurschap heb gevoerd, maar ik mag toch niet onvermeld laten het feit dat de inhoud van dit jonge tijdschrift reeds enige malen, ik mag zeggen vele malen in de korte tijd dat het bestaat, de dagbladpers heeft gehaald; en het heeft altijd die dagbladpers gehaald in positieve zin.

Dit is het tweede belangrijke punt, dat onder voorzitterschap van Generaal d'Engelbronner heeft gespeeld.

Het derde is het feit, dat de Koninklijke Vereniging zich heeft belast met het uitgeverschap van de Militaire Spectator; dit is gebeurd met ingang van de 141ste jaargang, per 1 januari j.l. op verzoek van de minister. Er is, en dat wil ik U niet verhehlen, een uitgebreide discussie in ons bestuur geweest en ik mag zeggen dat ik persoonlijk van begin af aan in die discussie aan de zijde, maar dan ook voor 100% aan de zijde van onze voorzitter Generaal d'Engelbronner heb gestaan, die slechts één doel voor ogen had, voor wat betreft onze Vereniging, n.l. het waar maken van datgene wat de Vereniging in z'n devies voert en dat is: „het uitdragen van heldere begrippen omtrent krijgsgzaken”. En de Generaal was en is van mening, dat de Vereniging dit temeer waar zou kunnen maken als zij „de nek uitstak” en zich met de uitgave zou gaan belasten. Om een lang verhaal kort te maken: er zijn met aftredende uitgever en met de verzoeker (defensie), uitgebreide onderhandelingen geweest die tot goed resultaat zijn gekomen voor alle partijen. Ook dit is een zaak die zich onder de stuwende kracht van Generaal d'Engelbronner heeft afgespeeld en ik dacht, dat dit het derde belangrijke element was. Generaal, ik heb alleen nog maar gesproken

over het feit, dat U de laatste vijf jaren onze voorzitter bent geweest.

Ik kan me herinneren, dat al vele jaren eerder U dit voorzitterschap in waarnemende vorm heeft bedreven. In deze zelfde zaal heb ik het genoeg gehad om zo'n 10 à 11 jaar geleden een inleiding te houden en toen was ook Generaal d'Engelbronner in de plaats van de werkelijke voorzitter op dat moment (de voorganger van de Generaal was het oud-tweede kamerlid, oud-legerkorpscommandant Generaal Couzy) belast met het voorzitterschap. Ik heb nog eens een keer gesproken en dat is nog iets langer geleden in Oirschot; en ook toen was Generaal d'Engelbronner waarnemend voorzitter. En zelfs heb ik een derde keer gesproken, ik meen dat het in de Wittenberg was, en weer was Generaal d'Engelbronner waarnemend voorzitter. En vóórdat hij als ondervoorzitter of bestuurslid vele malen met de waarneming van het voorzitterschap was belast, vóór die periode was het zo, dat Generaal d'Engelbronner Directeur van de Hogere Krijgsschool was en ik zou haast zeggen qualitate qua ook redacteur. En de heren die hebben meege werkt aan onze vroegere jaarberichten weten dat ook in deze Generaal d'Engelbronner een overkoepelaar en een stuwende kracht was.

Generaal het is zo, dat wij Uw beslissing om terug te treden als onze voorzitter hebben te respecteren. Wij weten dat U de laatste jaren, voor wat betreft Uw fysiek, in het hoekje hebt gezeten waar de slagen vallen. Wij weten ook Generaal, dat desondanks U steeds met grote veerkracht en met groot doorzettingsvermogen de Vereniging bent blijven leiden en dat U nu, ook al omdat U een deel van het jaar en meestal juist in ons verenigingsseizoen dat het winterseizoen is, buitenlands verblijft, dat U nu deze beslissing heeft moeten nemen.

Generaal, ik mag spreken uit naam van de totale Koninklijke Vereniging en meer speciaal uit naam van Uw medebestuurders, wanneer ik zeg dat U de Vereniging sinds jaar en dag heeft geleid met vaste hand en op zeer kameraadschappelijke wijze.

De Koninklijke Vereniging is U daar zeer dankbaar voor. En ik ben blij, dat ik degene ben die deze dank mag vertolken.

(Applaus)

Voorzitter:

Nu begrijpt U wel, met welke schroom ik dit voorzitterschap aanvaard. Niet alleen omdat

Generaal d'Engelbronner voorzitter was, maar ook om zijn voorganger. Ze zijn allebei Directeur HKS geweest, ze zijn allebei voorzitter van de VOKL geweest.

Ik ben geen Directeur Krijgsschool geweest, ik ben geen voorzitter van de VOKL geweest, maar wel heb ik Generaal d'Engelbronner op een heel prettige manier steeds in zijn voetsporen mogen treden in mijn carrière. Op de HKS heb ik onder hem gediend, daarvoor in sectie G3, ik ben na hem plaatsvervangend Chef v.d. Generale Staf geweest en ben nu dus na hem voorzitter van deze Vereniging. Ik acht dat een grote eer en ik zal m'n best doen.

En nu overgaande tot de orde van de dag: mag ik Kolonel Van Dijken uitnodigen tot zijn voordracht.

(Volgt voordracht Contra-Guerrilla)

Voorzitter:

Kolonel Van Dijken mag ik U voorlopig hartelijk danken voor Uw voordracht en alvorens over te gaan tot een pauze, zou ik willen vragen: degenen die met de inleider in discussie willen treden, vragen of opmerkingen hebben, willen die in de pauze hun naam opgegeven aan de secretaris hier naast mij.

Bent U nog geen lid, mag ik U dan vragen toch naar de secretaris te gaan en U op te geven als lid.

Om U verder te bekwamen in de „defensiewetenschap”. Twintig minuten pauze.

Voorzitter:

Er hebben zich zeven sprekers gemeld voor de discussie. Ik zou hen willen verzoeken in volgorde van hun aanmelding die ik ook zal opnemen, zich te willen begeven naar die microfoon daar; voor de vaststelling van het verslag is dat noodzakelijk. Kolonel Van Dijken heeft gevraagd om spreker na spreker te mogen beantwoorden.

Mag ik dan eerst verzoeken Majoor Messerschmidt.

Majoor Messerschmidt:

Mijnheer de voorzitter, ik zou graag de volgende vragen aan de inleider willen stellen. De eerste luidt: Toen U de meest gunstige omstandigheden projecteerde voor een regering om de guerrilla te bestrijden, sprak U, afgezien van de steden en de

moerassen, over de stervorm, het stervormige gebied. Mij ontgaat de betekenis van een stervormig gebied. De tweede vraag, die ik zou willen stellen is: Als U een systeem aangeeft, waarin de guerrilla gevoerd kan worden (en in dat systeem lopen lijnen naar binnen en naar buiten), dan zal het misschien interessant zijn om aan te geven waar het zwakste punt in dat systeem zit. Als U dit systeem hanteert is het misschien interessant om daarnaast Uw diagram te projecteren van conventionele- en van guerrilla-activiteiten. Daarin stelt U, dat bij het conventionele optreden verbindingslijnen en logistieke bases aanwezig zijn. En ik mis dat in het guerrilla-optreden, terwijl U wel in Uw systeem min of meer verbindingslijnen aangeeft. En dan als laatste vraag: op het moment dat U stelt dat urbanisatie de totale guerrilla-activiteit verhindert, althans vermindert, en U spreekt daarna over de mogelijkheden van de stadsguerrilla, dan lijkt mij dat met elkaar in tegenspraak te zijn. Dat waren mijn vragen, mijnheer de voorzitter.

Voorzitter:

Dank U wel.

Inleider:

M.d.V. wanneer ik de heer Messerschmidt als volgt mag beantwoorden: de eerste vraag over het stervormige gebied. Het grote voordeel voor de regering zit hem hierin, dat de isolatie van de guerrilla-haarden dan het gemakkelijkst is te bewerkstelligen. Bovendien is de steun van het buitenland door een sterke marine, wat dus ook één van de voorwaarden was, natuurlijk bijzonder gemakkelijk af te snijden. Ik geloof dat dat het voornaamste is. Isolatie van de eventuele haard van onlusten is op deze manier zeer gemakkelijk te realiseren, mede dank zij de marine.

Dan wat betreft het systeem van de guerrilla, het zwakste punt. Ja dat is natuurlijk een hamvraag. Wat is het zwakste punt van de guerrilla? Van het systeem? Zoals ik reeds zei, het zwakste punt absoluut gezien zijn de inputs. Zijn er geen inputs dan komt er ook geen output uit op een gegeven moment. Maar het is praktisch onmogelijk om die input zonder meer af te snijden. Nu gaat het er om, wat gaat ie doen. Gaat hij de outputs afsnijden, dat is net het afslaan van de hoofden van de zevenkoppige draak, die groeien steeds weer aan. Dus theoretisch: de input afsnijden is voor de guerrilla

het zwakke punt; als u dat afgesneden hebt, is de zaak meteen van de kaart. Ik neem aan, dat U die vraag iets wilt verduidelijken?

Majoor Messerschmidt:

Ik ben het niet eens met de stelling van de inleider. Als dat diagram bekeken wordt dan zie ik toch een duidelijk convergeren naar het conversie-proces. En dan van daaruit weer een divergeren via de "output" naar de activiteiten, "output is input plus production". En in die production zitten ergens de activiteiten opgeborgen. Dan dacht ik dat het meest kritieke punt, het conversieproces moest zijn en dat dat het zwakke punt was in het gehele proces van de guerrilla als systeem. En zolang we het systeem bespreken lijkt me het interessant om dat te accentueren.

Inleider:

Inderdaad, dit is natuurlijk een belangrijk punt, mijnheer Messerschmidt, maar als u geen "inputs" hebt, hebt u ook geen productie, geen productie-afdeling.

Voorzitter

Met andere woorden geloof ik, dat hier bewezen wordt hoe moeilijk het is guerrilla en contra-guerrilla te analyseren en dat heeft, dacht ik, de inleider ook heel juist gezegd, dat dit moeilijke punt daarvan het juist zo nodig maakt ons daarin te verdiepen. Omdat dan wellicht afgezien van de omstandigheden die er op een bepaald moment zijn, we wellicht gezamenlijk tot de conclusie kunnen komen wat het zwakste punt is. Om dat nou maar als eerste aan te grijpen. En als zodanig is uw vraag inderdaad een hamvraag.

Inleider:

Wat de derde vraag betreft, M.d.V., de verbindingslijnen van de guerrilla. De guerrilla heeft inderdaad geen verbindingslijnen, want die heeft praktisch geen logistiek. Dat wil zeggen, de verbindingslijnen zijn zo diffuus, zo weinig kwetsbaar, dat je ze niet kunt grijpen. Er zijn fourageurs die naar een bepaalde guerrilla-afdeling toegaan en daar wat rijst en een paar kippen brengen. Omgekeerd kan het ook zijn, dat de guerrilla leeft in een bepaalde gemeen-

schap en daar van profiteert. Dus het afsnijden van de verbindingslijnen kunt U eigenlijk alleen bereiken wanneer U die guerrilla's gescheiden hebt van de bevolking. Daar heb je een duidelijke markering. Ik mag misschien in dit verband, – ik zie U alweer bijna naar de microfoon lopen, – ik mag in dit verband misschien wijzen op een aantekening die Gen. van Heutz onder een patrouilleverslag in Atjeh heeft gesteld in 1890 of daaromtrent, waarin de patrouillecommandant zei: "Het opsporen van guerrilla's is nog moeilijker dan het vinden van een speld in een hooiberg". En dat Gen. v. Heutz erbij zette: Ja, maar met dit verschil, dat een speld niet eet en een guerrillastrijder wel. Het afsnijden van verbindingslijnen is natuurlijk wel belangrijk, maar die zijn er praktisch niet. Het is volkomen diffuus.

Majoor Messerschmidt:

Ik wil hierop nog een aanvullende vraag stellen. Zo gauw de inleider spreekt over burgerbevolking en guerrilla en het scheiden daarvan, spreekt hij over verbindingslijnen, al is het dan in beperkte zin. Maar als hij in zijn systeem de verbindingslijnen verwerpt, want dat is te zien in de vorige projectie, dan dacht ik, dat er in dit geval toch wel degelijk gesproken moet worden over verbindingslijnen. En v.w.b. de diffusiteit, dat is een kwestie van waarneming. Als de waarneming slecht is, is het diffuus en als deze goed is dan is die verbindingslijn duidelijk kenbaar; dat is een kwestie van techniek. Maar de bestaanbaarheid van de verbindingslijn wil ik toch niet loskoppelen van de guerrilla-strijd als zodanig.

Inleider:

Inderdaad, U hebt volkomen gelijk wanneer U zegt, dat de guerrilla op een bepaalde manier in leven gehouden moet worden en dat daarvoor dus een bepaalde aanvoer nodig is. Maar die aanvoer is verspreid, is zeer gering en daar zijn geen „lijnen” praktisch te onderscheiden. Misschien wel individuele lijnen. Eén guerrilla t.o.v. een andere mijnheer in een bepaald dorp, die hem te eten geeft of iets dergelijks. Maar dit kunt U in militair verband niet als een „lijn” zien dacht ik.

Majoor Messerschmidt:

Mag ik nog één opmerking maken? In het sy-

steem van de inleider tref ik wel verbindingslijnen aan.

Inleider:

O, wacht even. M.d.V., dat zijn geen verbindingslijnen dat zijn gewoon lijnen die de gang van het systeem aangeven.

Majoor Messerschmidt:

Als ik mag opmerken, er is een verbinding van voeding, en activiteiten. En U mag die toch beschouwen als identiek met verbindingslijnen.

Voorzitter:

Wat dat betreft is er sprake van het spreken over guerrilla-fasen van verschillende aard. Ik kan me voorstellen, dat in een beginfase van een guerrilla en dat heeft denk ik ook de inleider bedoeld, de specifieke kenmerken van die twee tegenover elkaar zijn, dat geen sprake is van verbindingslijnen of bases waarop men terugvalt. Het is in eerste instantie een spontaan iets, maar in een latere fase groeit het steeds meer naar het conventionele optreden. Dan begint waarschijnlijk het kenmerkende verschil te vervagen, want dan krijgt juist ook de guerrillastrijder het kenmerkende van zijn bestrijder. Misschien is dat een antwoord op het meningsverschil.

Inleider:

Inderdaad Generaal. Maar dan spreek ik, wanneer ik het zo mag stellen over de conventionele oorlog en dat is dan de derde fase van de revolutionaire oorlog.

Dan spreek ik eigenlijk niet meer van guerrilla maar van een normaal systeem, zoals we dat kennen, met bepaalde depots en bepaalde aanvoerlijnen.

Voorzitter:

Ja, inderdaad.

Inleider:

Dan de urbanisatiegraad. Ik heb begrepen dat de heer Messerschmidt bedoelde, dat de urbanisatiegraad op een gegeven moment de stads-guerrilla voordelen gaf. Is dat juist?

Majoor Messerschmidt:

Ik dacht, dat U stelde, dat door de urbanisatie de groot-guerrilla teniet wordt gedaan.

Inleider:

De plattelandsguerrilla daar doelde ik op. Als er geen mensen meer op het platteland wonen, kunt U daar geen fourageurs meer vinden, geen recruten meer uithalen.

Majoor Messerschmidt:

En daar tegenover wil ik stellen, dat gezien de mogelijkheden van een stadsguerrilla, in goed onderling verband gebracht, de groot-guerrilla wel degelijk blijft bestaan.

Inleider:

U bedoelt, stadsguerrilla

Majoor Messerschmidt:

In combinatie met andere stadsguerrilla's.

Inleider:

Ah, in dit verband, M.d.V., mag ik misschien aanhalen een zekere mijnheer Oppenheimer, die een boekwerkje „Urban guerrilla” geschreven heeft, dat o.a. in vertaling is uitgekomen bij de Uitgeverij Boom in Meppel. Die stelt op een gegeven moment, dat als vele steden tegelijk in opstand zouden komen, of in elk geval met stadsguerrilla zouden beginnen en er verbanden tussen deze stadsguerrilla's gelegd zouden worden, dat dan de stadsguerrilla inderdaad een grotere kans op succes heeft. Maar in dat verband, zou de stadsguerrilla een zeer grote omvang moeten bereiken en dat betekent, dat dan de revolutionaire situatie, zoals Lenin die omschreven heeft, toch wel bereikt moet zijn, indien men enige kans op succes wil hebben. Ik geloof niet, dat stadsguerrilla een dermate grote macht zou kunnen ontplooien, dat regeringen met hun strijdkrachten daarvoor de wijk zullen nemen.

Majoor Messerschmidt:

M.d.V., mag ik de vraag misschien wat scherper toespitsen? Is dan de stelling juist, dat bij toename van de urbanisatie, de guerrilla activiteiten in georganiseerd verband afnemen?

Inleider:

M.d.V., Ik geloof dat de stelling inderdaad

juist is. Als de urbanisatie toeneemt en de „echte” guerrilla zoals wij die tot nog toe massaal hebben gezien op het platteland – in deze urbanisatievorm ook zou toenemen, zou men op een gegeven moment toch weer geïsoleerde kernen krijgen die gemakkelijk te vernietigen zouden zijn. Krijgt men daarentegen de urbanisatie met stadsguerrilla zoals we die momenteel kennen, dan ontwikkelt zich hetzelfde wat we nu eigenlijk al meemaken in vele landen. Ik denk bijv. aan de Tupamaros in Montevideo in Uruguay en aan hetzelfde in Argentinië. Deze stadsguerrilla's zijn bijzonder hinderlijk en ze stichten enorm veel leed, maar ze zijn niet in staat de regering te doen vallen. En ik geloof dat de laatste berichten omtrent de Tupamaros momenteel zo zijn, dat door het laatste optreden waarbij o.a. enkele hoge politiefunctionarissen zijn doodgeschoten, de regering bepaalde wetten door het parlement heeft gekregen, waardoor nu bijzonder hard wordt opgetreden tegen die Tupamaros.

Dat is mijn andere stelling, n.l. dat stadsguerrilla leidt tot polarisatie van rechts en links in zijn meest extreme vorm; deze stelling zou toch wel eens juist kunnen blijken te zijn.

Voorzitter:

Mag ik Mr. Ribbink verzoeken.

Mr. Ribbink:

M.d.V. Ik zou graag de inleider twee vragen willen stellen. De eerste vraag heeft betrekking op het – ik zou willen zeggen zandloperkje – waarmee de inleider heeft toegelicht dat de contra-guerrilla, als deze overgaat tot het systeem van de guerrilla, in het voordeel zou zijn vanwege technische hulpmiddelen.

Uitgaande van de veronderstelling, dat men in een bepaalde fase van de contra-guerrilla overgaat van het verdedigen van de steden en de aanvoerlijnen naar – vooral in grotere gebieden van ruw terrein – het opzoeken van de guerrilla in zijn eigen hol of, om het anders te noemen, het zetten van fuiken in het water, zou ik mij kunnen voorstellen dat de meest effectieve manier in deze is het uitzenden van zo mobiel mogelijke patrouilles. Deze zouden dan kunnen beschikken over een lichte uitrusting. Zou het misschien zo kunnen zijn, dat wanneer men zware en gespecialiseerde uitrusting medeneemt, men:

1. belemmerd wordt in zijn bewegingen;
2. afhankelijk wordt van zijn basis;
3. lui wordt?

Ik geloof namelijk dat elk hulpmiddel van nature lui maakt. Als men een of andere detector – reuk- of geluiddetector – heeft, is men althans geneigd om op hetzelfde punt te blijven zitten, wat ten koste van de mobiliteit gaat. Op een gegeven moment weet de guerrilla dan wel waar men elke dag zit. Heeft men deze hulpmiddelen niet, dan is men min of meer gedwongen tot een grotere mobiliteit.

Een voorbeeld hiervan meen ik te vinden in de Finse contra-guerrilla in de jaren '43 – '44 tegen de Russen, die in het tegenwoordige Sovjet-Karië geïnfiltreerd waren. De Finnen hebben daar speciaal getrainde conventioneel uitgeruste troepen ingezet, welke dacht ik toch wel een behoorlijke mate van succes hebben geboekt. Het enige verschil met de standaarduitrusting was het lichtere gewicht en het beschikken over hooggekwalificeerde radioapparatuur, maar verder was de uitrusting zeer eenvoudig, juist met het oogmerk de mobiliteit zo groot mogelijk te maken.

De tweede vraag, die ik wilde stellen heeft betrekking op de input. Het komt mij voor, dat in bepaalde gevallen, bijvoorbeeld Algerije, in zekere mate Nederlands-Indië en in zeer sterke mate Nieuw-Guinea, de eigenlijke beslissing buiten het betreffende land is gevallen. Voornamelijk door politieke agitatie. U ziet het in het geval Vietnam waar men probeert in Amerika de wil tot weerstand van de bevolking te ondermijnen. Een ander voorbeeld is het verhinderen van steun aan de legitieme regering door ondermijnende activiteiten en contra-propaganda in de steunverlenende landen. Dit aspect heeft U niet of niet volledig aangeroerd. Ik ben benieuwd of U deze factor ook in een dergelijke zware mate ziet en welke middelen U eventueel aanwezig acht om hiertegen in te gaan. Ik merk nog op, dat ten aanzien van de overigens vaak nauwelijks aanwezige guerrilla in de Portugese Overzeese gebiedsdelen deze factor niet speelt, omdat zodanige informatie, of eigenlijk misformatie, niet in Portugal terecht komt. Ik dank U.

Inleider:

M.d.V., ik dank de vragensteller bijzonder voor zijn vragen. Wat betreft de technische hulpmiddelen ben ik het in grote lijnen met hem eens. Hoe zwaarder uitrusting, hoe moeilijker, maar

dat bedoel ik niet met de technische superioriteit, die was niet uitgedrukt in zwaar materieel in mijn gedachtengang; dat is misschien verkeerd overgekomen. Ik bedoel hiermee dat men de technische hulpmiddelen die men heeft op de vereiste schaal voor een guerrillaoorlogvoering, dat men die ook benut. Ik bedoel hiermee, bepaalde wapens die licht zijn en die een redelijke vuurkracht hebben, gemakkelijk te hanteren zijn, zonder een te hoog munitieverbruik. Ik denk ook aan kleine pakketjes levensmiddelen in de vorm van tabletten waar men bijv. een dagrantsoen aan heeft. Ik denk aan de gewondenafvoer, die door helikopters bijzonder gemakkelijk te realiseren is, ook een technisch hulpmiddel, wat verder de anti-guerrilla niet hindert in zijn bewegingen en zo zijn er nog legio voorbeelden, maar ik bedoel niet dat men artillerie in draaglasten achter op de rug mee moet voeren. Dat beslist niet.

De heer Ribbink:

Mag ik dan nog één tegenvraag stellen? De voorbeelden, die U noemt kenmerken zich door gemakkelijke verplaatsbaarheid, lichtheid en gemakkelijke aanvoer. Gelden deze ook niet voor de guerrilla's? Zal de guerrilla, vooral bij buitenlandse steun, niet over dezelfde hulpmiddelen beschikken, waardoor het voordeel wordt ge-neutraliseerd?

Inleider:

Mijnheer de voorzitter, laat ik op deze vraag antwoorden: inderdaad die mogelijkheid zit erin. Maar daar tegenover staat natuurlijk dat de buitenlandse steun vooral wanneer deze moet komen uit een niet-aangrenzend land toch wel moeilijk te realiseren valt. En dat in die verhouding de anti-guerrilla natuurlijk in het voordeel zal zijn. Maar de kans dat de guerrilla over dezelfde middelen zou kunnen beschikken is natuurlijk aanwezig. Maar het risico zal genomen moeten worden.

Dan wat betreft de tweede vraag. De politieke agitatie, die men oproept in het land bijv. in het moederland. In geval van Algerije en het voormalige Ned. Indië is er inderdaad een grote politieke druk uitgeoefend op onze besluitvormers, op onze politieke besluitvormers zowel in Frankrijk als in Nederland. Eenzelfde druk schijnt in Portugal geen effect te sorteren. Maar in Portugal heeft de regering geen rekening

te houden met de publieke opinie in het land zelf. In Nederland en Frankrijk had men dat wel. Vandaar dat het werken op het geweten, op dat „wereld-publieke opinie” en daardoor op de besluitvormers in het bepaalde land van wie die politieke onafhankelijkheid moest komen bijzonder belangrijk was. In het geval van Portugal gaat het inderdaad niet op. Ik ben het direct met de vragensteller eens, M.v.V. wanneer hij zegt dat dit bijzonder belangrijk is. Ik dacht dat ik ook onderstreept had, dat de buitenlandse steun één van de belangrijkste factoren is voor het slagen van een guerrilla. En dat die buitenlandse steun niet zo zeer moest zijn gelegen, of kon zijn gelegen op het materiële vlak van wapens, geld en opleidingen e.d., maar zeer bijzonder in het gebied van de beïnvloeding van de besluitvormers in het betrokken land waarvan men iets had te verwachten. Ik hoop dat ik hiermee deze vraag beantwoord heb.

Voorzitter:

Dank U wel. Mag ik dan nu vragen Majoor v.d. Hoog?

Majoor v.d. Hoog:

Mijnheer de voorzitter, ik wilde de geachte inleider iets vragen over het gestelde in zijn toelichting, n.l. dat de contra-guerrillapartij alles heeft behalve een „zaak”. Uit het betoog van de inleider meen ik te mogen concluderen, dat die contra-guerrillapartij door de legitieme staat georganiseerd moet worden. Derhalve moet vanuit de organisatie van die staat, die partij gevormd worden. De contra-guerrillapartij zal dus bestaan uit mensen die die staat aanhangen. Ik geloof dat het een bijzonder goede zaak is om te behoren tot de contra-guerrillapartij. Een ieder moet het duidelijk zijn, waarvoor hij bezig is.

Mocht dit niet zo zijn, beide partijen bestaan uit mensen; en ik geloof dat als vele mensen zich vóór een zaak inzetten, er helemaal geen contra-guerrillapartij te organiseren is. Ik wil dus gaarne nadere uitleg over de „zaak”, die niet bij de contra-guerrilla bestaat.

Tweede vraag: ziet de inleider in de komende dertig jaar een guerrilla-partij ontstaan?

Dank U wel.

Inleider:

M.d.V., het zijn weer twee hamvragen. Wat

betreft de eerste vraag. De contra-guerrilla zou geen zaak hebben. In de eerste plaats wil ik stellen dat ik de stelling zo als die staat in de convocatie natuurlijk iets heb gechargeerd in een zwart-wit vorm.

In de tweede plaats begint een guerrilla meestal in een revolutionaire situatie. Dat is een situatie, waarbij de organen en instituties van de overheid over het algemeen neutraal zullen staan tegenover het optreden van opstandige elementen. Dat betekent, dat hun motivatie wel slecht zou kunnen zijn en dat zij dus geen „zaak” hebben. Dat hoeft natuurlijk niet altijd zo te zijn; het kan. Als een guerrilla begint op het tijdstip, dat er geen revolutionaire situatie is bereikt, dan heeft men misgegokt en dat is ook vele malen vertoond. Dan blijkt dat de tegenpartij wel degelijk een zaak had. Een andere mogelijkheid is, dat de zaak als zodanig in een maatschappij, die gewend is aan bepaalde waarden, die men a.h.w. ongezien verder accepteert en waarvan men zich niet afvraagt wat voor waarde die waarden eigenlijk inhouden, dat men op het moment van het uitbreken van een guerrilla eigenlijk niet kan spreken van een zaak. Het is meer een sleur geworden en zal misschien juist door de prikkel van de guerrilla de zaak, waarvoor men eigenlijk wil vechten, weer kunnen opleven. Mag ik het hierbij laten. M.d.V.? De tweede vraag. Ik vraag me eigenlijk af, waarom de inleider aan de komende dertig jaar denkt. Denkt hij misschien aan het jaar 2000, dat voor alle futurologen een bijzonder interessante klank schijnt te hebben? Ik kan met de hand op het hart zeggen, dat ik het niet weet, M.d.V. En elke prognose hierover is natuurlijk zeer onbetrouwbaar. Ik zie geen kans hier antwoord op te geven. Ik persoonlijk denk niet dat er in die periode een aanzienlijke guerrillapartij zal ontstaan, maar ik geef mijn mening direct voor een andere en in het jaar 2000 zullen we elkaar misschien aan de andere kant van een bepaalde lijn ontmoeten. Aan de andere kant van het maaiveld; dan kunnen we er misschien nog eens over discussiëren.

Voorzitter:

Overste v.d. Wal.

Overste v.d. Wal:

Mijnheer de voorzitter, de inleider heeft zijn betoog gebouwd op een aantal voorbeelden van

guerrilla-oorlogen en het is mij opgevallen, dat al deze voorbeelden betrekking hadden op guerrilla's tegen wat wij altijd noemen de Westelijke mogendheden of in gebieden, waar de Westelijke mogendheden als kolonisator optraden. Ik krijg daarbij de indruk dat dergelijke guerrilla's zich achter het IJzeren Gordijn in het geheel niet voordoen en ik zou dit in verband willen brengen met een tweede aspect, namelijk betreffende de aandacht, die besteed wordt in de pers en dan speciaal in de Westelijke pers aan de guerrilla-bewegingen in de Westelijke wereld. Men krijgt wel eens de indruk, dat er sprake is – althans in een bepaald deel van de pers –, van een soort verheerlijking van het optreden van bepaalde groepingen in de Westelijke wereld tegen de „almachtige staat”.

Zo'n zelfde beschouwing, zo'n zelfde benadering door de pers is in het Oostblok naar mijn gevoel uitgesloten, omdat daar de pers voor een groot deel beheerst wordt door de Overheid.

En nu is mijn vraag, of het betoog van de inleider gebouwd is op het feit, dat zich guerrilla's in het Oostblok in het geheel niet voordoen, of dat wij daar, bij gebrek aan voorlichting door de pers, niets van weten.

Voorzitter:

Dank U zeer.

Inleider:

Mijnheer de Voorzitter, ik mag de vraagsteller bijzonder danken voor deze vragen.

De guerrilla's, die voorkomen achter het IJzeren Gordijn. Ik zou natuurlijk kunnen zeggen: daar weten we niets van, maar gelukkig zijn er toch bepaalde dingen doorgesiepeld door het IJzeren – en Bamboegordijn. Ik geloof, dat we het er over eens zijn dat „Hongarije” en „Tsechoslovakije”, niet vallen onder guerrilla.

Er is mij uit diverse publicaties eigenlijk geen enkele echte guerrilla gebleken van achter deze gordijnen. Er is in 1957 ten Noorden van de zeventiende breedtegraad in Noord-Vietnam in de provincie waar Ho-Tsi-Minh uit afkomstig was, een opstand geweest, nadat de internationale Bestandscommissie daar op bezoek was geweest en die bepaalde illusies had gewekt, – misschien dacht de bevolking, dat deze commissie iets kon doen –; toen is daar een opstand uitgebroken en daar heeft men enkele zeer goede divisies naar toe moeten sturen, divisies, die momenteel in Zuid-Vietnam strijden. Maar deze opstand

was een spontane opstand en geen guerrilla. In China hebben zich onlusten voorgedaan, maar ik geloof ook niet, dat we dit als een guerrilla kunnen beschouwen en ik geloof ook niet, dat een guerrilla mogelijk is in deze landen. Want wat is namelijk het geval. Als ik het tenminste goed heb geëvalueerd, heeft men daar een enorm sterke inlichtingendienst. Iedereen bespioneert iedereen. Als daar iemand fout gaat, b.v. A gaat fout, B weet dat A fout is, maar hij weet niet of C dat weet. Maar als B het niet rapporteert en C zou het wel rapporteren, dan is B verdacht met alle gevolgen van dien. B zal dit risico niet willen lopen en rapporteert dus A. In zo'n systeem, in zo'n maatschappij kan ik me voorstellen, dat de de Overheid beschikt over zeer goede inlichtingen en daarbij dus in de pré – eerste fase van het model van Mao Tse Tung zou kunnen ingrijpen en ik dacht ook wel, dat dat gebeurde. Vandaar, dat van een echt goed georganiseerde guerrilla inderdaad geen berichten zijn uitgelekt, hetgeen niet wil zeggen, dat ze niet voorgekomen zijn. Maar dan kom ik dus op het niet weten. Maar ik dacht toch wel, dat wij genoeg zaken van achter het IJzeren Gordijn te weten kwamen om te kunnen constateren, dat echte guerrilla's niet voor zijn gekomen.

Wat betreft de spontane opstanden hebben we in 1970 nog het oproer in Gdansk in Polen gehad, wat ging om de excessieve prijsverhogingen, waarbij de gerechtvaardigde aspiraties van de bevolking op een betere levensstandaard op een brute wijze de kop werden ingedrukt en dan krijgt men zo'n spontane opstand; maar het was echt niet georganiseerd, dus ik geloof niet, da we kunnen spreken van guerrilla's achter het IJzeren Gordijn.

Dan de verheerlijking van de guerrilla-activiteiten en wapenfeiten in de Westerse pers. Inderdaad, dat gebeurt en dat kunt u in elke boekhandel zien. In elke boekhandel, zelfs in de meest conservatieve boekhandel vindt u een tafeltje met allemaal werken van notoire guerrillafiguren. Het is mode. Filosofen zoals Sartre, Marcuse e.d. schrijven allemaal boeken, die over geweld gaan, maar als ze op de vingers getikt worden, als ze worden geconfronteerd met het uitbreken van geweld, dan zeggen ze: ja, maar zo heb ik het niet bedoeld. Misschien is het een devaluatie-effect van de begrippen geweld en revolutie en zo, dat men die maar te pas en te onpas gebruikt en voor elk veranderingetje, wat een evolutie is, het woord revolutie gaat gebruiken; ik weet het niet. Dat is één

facet. Een ander facet is, dat de persmedia natuurlijk bijzonder gebrand zijn op het brengen van nieuws. En wat is tegenwoordig nieuws? Alleen maar zaken, die sensationeel zijn. Hier staat tegenover, dat de mensen gauw moe worden van het als maar zien van sensationele zaken en ik geloof ook wel, dat deze nieuws-garing, op een gegeven moment z'n eigen dood-vonnis velt, want de mensen zijn eraan gewend geraakt, die draaien de tv-knop om. Ik las ergens, dat de televisie, waarvan men eerst had gedacht dat is zoiets als een Midasfiguur: alles, wat aangetaast werd of aangegrepen werd door de televisie, dat werd goud; maar men is er nu toch wel achter gekomen dat het meer een kus des doods is: vandaag in de publiciteit, morgen verguisd. Bovendien, we hebben vrijheid van meningsuiting, ik ben er van overtuigd dat een pluriforme meningsuiting toch geen kwaad kan, aangezien ik mag aannemen, dat men in het Westen toch niet gespeend is van gezond verstand. Dank u wel, mijnheer de voorzitter.

Brigade-Generaal Van Ardenne:

Mijnheer de Voorzitter, waarschijnlijk een iets minder intelligente vraag: Ik heb gedacht, toen ik het onderwerp van de lezing van vanavond hoorde, dat de geachte inleider daar voor het kathedraal zou komen te staan en dat hij zei: „Contra-guerrilla bestaat uit het verwerven van de hulp en de steun van de bevolking” en dat hij daarna zou gaan zitten en zeggen: „de lezing is voorbij”. Ik dacht eigenlijk dat het onderwerp daarmee in een nutshell behandeld was. Maar dat zou natuurlijk te eenvoudig zijn en gelukkig is de inleider iets verder gegaan. Toch heb ik eigenlijk wat gemist. Hij heeft zich vanavond hoofdzakelijk bepaald tot het onderwerp „verwerven van de steun en de hulp van de bevolking”, om daarmee dus de guerrilla te kunnen weren en te lijf te kunnen gaan. Maar hij heeft ook iets gezegd van het aangrijpen van de basis, van waaruit de guerrilla's hun steun ontvangen en toen heeft hij o.a. genoemd de basis, die dan gelegen is in een ander land. En nu heb ik helemaal niets gehoord over hoe deze basis dan wel bestreden zou moeten of kunnen worden; ik dacht dat dit eigenlijk één van de belangrijkste redenen was, waarom b.v. vandaag aan de dag in sommige landen zoals in Vietnam, deze strijd zo lang duurt.

Een tweede vraag is: hoe ziet de inleider het

gebruik van de heli, want als ik het goed geteld heb, heb ik ongeveer zes keer gehoord, dat dit het middel bij uitnemendheid zou zijn en ik herhaal „zou zijn” om de guerrilla te bestrijden. Ik kan me echter nog bijzonder goed herinneren, dat de eersten die helicopters gebruikten tegen guerrilla's de Fransen waren en wel in Algerije; het resultaat daarvan was nihil. En vandaag aan de dag zien we een gebruik van helicopters zoals nimmer tevoren in Vietnam en het resultaat daarvan is volgens mij wederom nihil. Ziet de inleider het gebruik van de helicopter niet wat te eenvoudig? Ziet U deze als transportmiddel dan zeg ik: het is prettig erover te beschikken, maar je had er ook kunnen komen door te lopen en dan was je er waarschijnlijk op tijd geweest. Nu worden heli's immers gestuurd naar een plaats, waar de guerrilla veelal gisteren was en eenmaal ter plaatse aangekomen ben ik immobiliserender dan ooit omdat ik aan het toestel gebonden ben. En ziet U een gebruik van de heli als vuursteunmiddel, dan doet U iets waardoor vandaag aan de dag veel ellende wordt veroorzaakt in Vietnam; dat is n.l. de inzet van de heli tegen de lokale burgerbevolking, die ten onrechte wordt aangezien voor de boze vijand en waarmee we dus uitsluitend een averechts effect bereiken. Dat waren mijn vragen mijnheer de Voorzitter.

Inleider:

M.d.V. ik dank de vragensteller voor deze vragen. De basis in een ander land, dat was de eerste vraag; hoe wordt die bestreden. Het voorbeeld, door de geachte vragensteller aangehaald is Noord-Vietnam, hoe daar tegen op te treden. Nu is dat onder de huidige omstandigheden, dacht ik, niet zo'n gelukkig voorbeeld want daar is het een conventionele oorlogvoering aan het worden. In de oude omstandigheden, laten we zeggen, vóór 1968 of februari '68, het Tet-offensief, kan ik me voorstellen, dat de bestrijding van een basis in een ander land in de eerste plaats zou moeten gebeuren via diplomatieke kanalen, als men dus geen directe confrontatie wil uitlokken; want het bewijs als zodanig, dat Noord-Vietnam voor het Tet-offensief inderdaad actief was in Zuid-Vietnam, is eigenlijk nooit helemaal voor honderd procent geleverd. Nu is het bewijs overduidelijk. Dertien van de veertien Noord-Vietnamese divisies zijn buiten Noord-Vietnam, waarvan negen à tien in Zuid-Vietnam en de laatste divisie bevindt zich Noord

van de demarcatielijn en kan elk moment ingezet worden voor één of ander offensief, bijv. bij Hué. De bestrijding van de basis in andere landen kunnen we doen zoals de Israëli's gedaan hebben in Libanon en dat heeft door bepaalde omstandigheden kennelijk geen internationale repercussies gehad, maar ik zou me kunnen voorstellen, dat het in de meeste gevallen wel repercussies zou hebben en dan zal via diplomatieke kanalen de bestrijding misschien toch wel het meest efficiënt zijn. N.l. dat men probeert via andere landen of via beïnvloeding van de bevolking van het steun verlenende land; dat die druk uitoefent op de eigen regering, dat deze steun op een gegeven moment onthouden wordt. Ik geloof niet dat ik daar nog veel meer over zou kunnen zeggen, M.d.V.

Dan wat de tweede vraag betreft, het gebruik van de heli.

Algerije: geen resultaat, dat valt natuurlijk nog te bezien; ik neem direct aan, dat het zo is, maar het is wel een feit, dat in 1957, na de Kasbah-affaire er eigenlijk geen Algerijnse leden van het bevrijdingsleger zich nog in Algerije bevonden. Die zaten achter de Morice-linie in Tunesië of Marokko, dus ik weet niet, of het resultaat zo negatief geweest is, maar ik geloof ogenblikkelijk, als U dat zegt, dat het zo is.

Wat betreft Vietnam: kijk, als U bij verrassing op bepaalde guerrilla-kampementen neerduikt met helicopters, dan geef ik direct toe dat dit dan toch nog te laat zou kunnen zijn. Het is een feit, dat zelfs wanneer men een schuilplaats van een guerrilla eenheid overviel, denkende dat men onhoorbaar naderbij geslopen was, toch in een leeg bivak kwam, waar de rijst nog warm in de pannen was en dan later bleek, dat men de patrouille geroken had, alleen vanwege het gebruik van geweerolie en vet vermengd met transpiratiegeuren en zo, wat een bepaalde lucht verspreidt, die toch kennelijk op een afstand van honderd meter voor onbedorven neuzen te ruiken was. Maar goed, dat is dus wat de hoorbaarheid of de ontdekbaarheid van de heli-copter betreft. Maar het is natuurlijk wel zo dat de helicopters snel reserves van punt A naar punt B kunnen vervoeren en van punt B kunnen ze zich dan lopend verplaatsen. Ik dacht dat de mobiliteit en de flexibiliteit van de contra-guerrilla hierdoor enorm opgevoerd waren. Wat betreft de vuursteun; ik heb dacht ik wel gezegd dat vuursteun uit de lucht meer een psychologisch effect heeft dan een reëel effect op deze guerrillakrachten. Daar staat tegenover dat het in be-

paalde gevallen toch wel effectief kan zijn. Ik geloof dat ik dit allemaal overdenkende tot de conclusie moet komen, dat de heli-copter een bijzonder belangrijk hulpmiddel is voor de contra-guerrilla. Ik geef direct toe dat in Vietnam waar de conventionele en de guerrilla-activiteiten zo door elkaar lopen het bijzonder moeilijk is om hier een analyse van te maken, waardoor men de indruk kan krijgen, dat de heli-copter meer kwaad gedaan heeft dan goed. Maar als U alles op een rijtje zet, geloof ik toch wel dat de heli-copter veel bijgedragen heeft aan de contra-guerrilla.

Voorzitter:

De heer Wiersma.

De heer Wiersma:

M.d.V., ik woon in Leeuwarden. In de eerste plaats mijn dank dat het bestuur in plaats van in Den Haag of Utrecht nu eens een vergadering meer naar het Noorden verlegd heeft. Ik zou U willen vragen dat in de toekomst meer te doen. Meent U toch, dat Den Haag en Utrecht belangrijker plaatsen zijn en belangrijker bijeenkomst-mogelijkheden hebben, doet U het dan op Vrijdagavond, dan kunnen we er toch eens naar toe en Zaterdag uitslapen.

Ik vond het betoog van de inleider M.d.V., nogal wetenschappelijk. Dat ben ik zelf niet. Ik heb enige moeite gehad het te volgen. Wat niets ten nadele van de inleider zegt, integendeel. Verdient het mogelijk aanbeveling, wanneer U weer lezingen laat houden om de inleider te verzoeken een kort uittreksel ter beschikking te stellen van diegenen, die het erg interesseert?

Nu over de inleiding. Ik heb deze maar ten dele kunnen verwerken. Wat mij opgevallen is, is dat er ontzettend veel aandacht besteed is aan de voorkoming van een guerrilla door sociale en psychologische maatregelen. Dat is natuurlijk goed, maar de guerrilla is er nu eenmaal. En nu is naar mijn smaak daar een beetje teveel de nadruk op gevallen, temeer waar gezegd is, dat niet direct een gewelddadige tegenactie, althans niet van militaire kant moet volgen. Ik wou die actie, - gewelddadige - dat hoeft niet „terreur“ te zijn, wèl snel laten volgen. Wanneer ethische overwegingen in het betoog van de inleider een rol gespeeld hebben, dan mag ik er wel aan herinneren, dat wij ethische overwegingen niet meer laten gelden de laatste dertig jaar bij

massale bombardementen van duizend vliegtuigen of meer. Ook niet bij het laten vallen van een atoombom. Die is n.l. geworpen om aan de oorlog snel een einde te maken en mensenlevens te sparen. Een vraag is verder, dat zal waarschijnlijk de domste vraag van de avond zijn: ziet de inleider nog een positieve bijdrage voor een instituut als de Nationale Reserve, dat naar ik meen niet door regeringen en legerleidingen in het verleden zo aangemoedigd is of wordt. Kan dit instituut toch in de toekomst iets zijn, mits landelijk goed verspreid en goed geruggesteund door een goede psychologische propaganda, als een goed tegenwicht tegen de guerrilla, vooral in de dorpen? Mijn laatste vraag is: kan de inleider concreet vertellen welke onderdelen van ons leger eventueel nu beschikbaar zijn of beschikbaar geacht kunnen worden om contra-guerrilla te voeren. Ik dank U wel.

Inleider:

M.d.V., wat betreft de eerste vraag, het verstrekken van een uittreksel van de inleidingen, dat dacht ik is een vraag, die niet helemaal op mijn terrein ligt.

Wat betreft de tweede vraag: het ethische element. De niet gewelddadige actie. Ik vind uw vraag helemaal niet dom mijnheer Wiersma, dat kan alleen het antwoord zijn. Ik vind het zelfs een bijzonder toepasselijke vraag. De gewelddadige actie en snel, dat zijn twee verschillende dingen. Ik geloof, dat de snelleactie inderdaad op de voorgrond moet blijven staan. Ik dacht ook, dat ik dat benadrukt had. In de tweede plaats: een actie die snel is kan wel een afgepaste gewelddadigheid betrachten. Niet – laten we zeggen in blinde woede, – ergens op inhakken. Want U moet niet vergeten, dat, bij een stadsguerrilla de bevolking en de guerrilla's onlosmakelijk in elkaar zijn vervlochten en als U dus op een gegeven moment tot een blinde gewelddadige actie over zou gaan, weliswaar snel, dan loopt u de kans dat daarmee inderdaad onnodig vele burgerslachtoffers vallen.

De heer Wiersma:

Die "blinde" actie, maakt U ervan.

Inleider:

Dat is zo. Ik wilde het even accentueren. Want het gewelddadige, moet m.i. gewelddadig „af-

gepast" zijn. Ik bedoel dat als ik beschoten word, of wanneer U beschoten wordt, terugschieten een normale zaak is, maar dan moet U wel bij voorkeur schieten op de persoon, die op U geschoten heeft.

De heer Wiersma:

Een leger in oorlog heeft ten doel de tegenstander uit te schakelen, zo snel en efficiënt mogelijk. Oorlogvoeren is een hard bedrijf. Guerrilla is nog harder en moet overeenkomstig bestreden worden. Kundige leiding bepaalt de „afgepastheid”.

Inleider:

M.d.V., ik dacht dat de heer Wiersma twee verschillende dingen door elkaar haalt. N.l. het optreden als militair in een oorlog, in een normale, wat is normaal in een oorlog, in een internationale oorlog en dat wat ik zou willen noemen een conflict in eigen land. Waar men optreedt tegen eigen mensen, de eigen bevolking. En dan geloof ik toch wel, dat we bijzonder goed moeten uitkijken met het toepassen van geweld. Ik wil „blinde" gewelddadige actie direct laten vallen, maar de voorbeelden liggen voor het grijpen. Neemt U Ulster, hoe gemakkelijk dat escaleert. Is er eenmaal geweld gebruikt dan loopt dit altijd uit de hand. U kunt wel zeggen, dat er toch commandanten zijn die het in de hand kunnen en moeten houden. Ik geloof evenwel dat dat bijzonder moeilijk zal zijn en in vele gevallen niet eens mogelijk. Want zo'n actie speelt zich af op een groot gebied en de commandant kan maar op één plaats zijn en wat er aan alle kanten, links en rechts, achter en voor hem gebeurt daar zal hij vermoedelijk niets van weten. Alleen achteraf zou kunnen blijken dat deze acties van zijn ondergeschikten geleid hebben tot een escalatie van 't geweld, wat mogelijk niet nodig geweest was. Ik geloof, dat het een bijzonder moeilijke zaak is, maar ik zou toch wel in overweging willen geven: dit is een actie in eigen land en U hebt de kans, dat U bij toepassing van geweld, in welke vorm dan ook, op een gegeven moment teveel onschuldigen zult treffen. En dat is toch beslist niet de bedoeling. Wat betreft het ethische. Dat is een kwestie van eigen geweten en dat zou ik dus eigenlijk niet verder in discussie willen brengen. Ik dacht dat ik die tweede vraag hiermede, – misschien niet naar genoegen, – maar toch wel heb beantwoord.

Dan de derde vraag. Het Instituut van de Nationale Reserve. De toekomst daarvan en de grote waarde, die het kan hebben voor een eventueel optreden tegen subversieve elementen en de psychologische begeleiding van dit instituut. Ik ben het geheel met de vragensteller eens, maar misschien dat hier grotere deskundigen aanwezig zijn die over de Nationale Reserve meer kunnen vertellen, want in feite weet ik daar bijzonder weinig van.

De vierde vraag. Welke onderdelen van ons leger zijn beschikbaar om contra-guerrilla te voeren? De contra-guerrilla t.o.v. guerrilla-elementen in West-Europa die bijv. in een grote oorlog zouden mee varen in het kielzog van, laten we zeggen, een Russisch massaal optreden. We hebben altijd zelf gesteld, dat het voeren van een guerrilla in West-Europa bijzonder moeilijk is. Ik betwijfel voorts of men van Russische zijde zo happig is op deze guerrilla's. In de eerste plaats wordt geheimhouding daarmee prijsgegeven. De geheimhouding gaat verloren, als men nl. van te voren al bepaalde organisaties als die er zouden zijn, zou inschakelen als hulptroepen, als guerrilla. In de tweede plaats leent het terrein zich niet voor guerrilla activiteiten. En in de derde plaats geloof ik niet dat de guerrilla's het optreden van de vijand zouden vergemakkelijken; integendeel. Stel dat deze guerrilla's mijnen gaan leggen op allerlei wegen die straks door hun partij zullen moeten worden gebruikt, dan kan het wel eens averechtse gevolgen hebben. Dus ik geloof niet dat de guerrilla van de andere kant, dat die zo gevaarlijk zou zijn.

De heer Wiersma:

Mag ik even lastig zijn? Don't fight the problem. We hebben het over guerrillaoorlog en dus zal er een contra-guerrilla oorlog mogelijk zijn en dan is mijn vraag: Zijn er onderdelen, U hoeft ze mij niet te noemen, die hiervoor beschikbaar c.q. opgeleid zijn. Ik dacht n.l. dat onze legeronderdelen alle een taak hebben in NAVO-verband en dat we niets meer over hadden om contra-guerrilla te voeren. Dat is mijn vraag. Als U nu zegt: er komt geen guerrilla, dan M.d. V, dacht ik dat deze avond minder nuttig geweest zou zijn en dat kan ik niet geloven. Ik vind het betoog erg nuttig.

Inleider:

Wanneer de vraag is: zijn wij in staat om contra-guerrilla te voeren, dan moet ik zeggen; neen.

De heer Wiersma:

Dat was mijn vraag.

Inleider:

Ik geloof dat het een retorische vraag was van de heer Wiersma.

Voorzitter:

Als ik wat nader in mag gaan op een paar vragen van mijnheer Wiersma. Ten eerste de suggesties voor tijd en plaats van inleidingen: die nemen we gaarne in overweging. Wat betreft het vooruit uitreiken van een uittreksel van de voordracht. Het is een goed gebruik dat als een inleider een voordracht houdt en hem bekend is dat iemand specifiek op het onderwerp is ingesteld, daar veel interesse voor heeft, hij hem meestal van te voren inzage geeft van zijn tekst. Maar om er toe over te gaan alle leden van de Vereniging dit te geven, dat zal alleen al om financiële redenen uitgesloten zijn. Na afloop krijgt U natuurlijk de lezing in volledige tekst toegestuurd. Dan nog één ding, over de Nationale Reserve. Ik meen, zoëven is dat vele malen tot uiting gekomen, dat de gesteldheid van de bevolking één van de belangrijkste factoren is bij guerrilla en contra-guerrilla. Ik dacht, dat de Nationale Reserve een zeer positief deel is van het Nederlandse volk. In een contra-guerrilla zeer loyaal en als zodanig bij uitstek in staat om die gesteldheid van het Nederlandse volk niet alleen te handhaven, maar zelfs te verbeteren. Militair gesproken, heeft U ook gehoord, dat contra-guerrillastrijders efficiënte, goed getrainde, fysiek sterke mensen moeten zijn. Een zeer hoog peil van fysieke conditie en militair-technische training heeft de Nationale Reserve niet.

Stem uit de zaal:

We hebben nog Commando's

Voorzitter:

We hebben ook nog Commando's, ja. Ik ben het met de inleider niet eens, dat we helemaal niet in staat zouden zijn om contra-guerrilla te voeren. Bestrijding van een nationale guerrilla is in eerste instantie niet de taak van de KL of van andere krijgsmachtdelen, maar van de politie. Ik geloof, dat de politie zeer wel in staat

moet worden geacht op te treden tegen de eerste fase van guerrilla in Nederland. Als het verder gaat dan hebben wij nog specifiek opgeleide troepen met een bijzonder goed fysiek en een bijzonder vermogen, zoals de Commandotroepen en de Marechaussee, die de politie bijstand verlenen.

Ten leste, als het geen nationale guerrilla is maar, zoals de inleider gezegd heeft een guerrilla in het zog van een conventionele oorlog, dan is het niet meer een zaak van nationale contra-guerrilla, maar ook van NAVO en zijn ook NAVO-troepen beschikbaar om een zodanige strijd te voeren.

Mag ik nu Mr. Römelingh vragen?

Mr. Römelingh:

Mijnheer de Voorzitter, ik weet niet, of ik de heer Van Dijken helemaal heb begrepen, maar ik heb erg veel moeite met zijn stelling dat een stads-guerrilla alleen mogelijkheden biedt in een revolutionaire situatie.

De stadsguerrilla is net begonnen; drie, vier jaar geleden kenden we het woord nog niet eens en het lijkt me toch wel wat prematuur om nu reeds een uitspraak te doen over de mogelijkheden van deze stadsguerrilla.

Verder heb ik ook wat moeilijkheden met de definitie die de heer Van Dijken van een revolutionaire situatie heeft gegeven.

Spreker heeft n.l. gezegd, at deze zijns inziens aanwezig is, wanneer het gezag zich neutraal opstelt ten aanzien van de insurgenten, de revolutionairen.

Een betere definitie lijkt mij, ik heb momenteel niet paraat van wie deze afkomstig is, dat een revolutionaire situatie bestaat, wanneer de bevolking niet verder wil en het gezag niet verder kan.

Ik hoop overigens nogmaals, dat ik de heer Van Dijken niet helemaal begrepen heb, want persoonlijk vind ik deze stadsguerrilla een uitermate griezige geschiedenis.

De gewone guerrilla, de heer Van Dijken noemde een aantal voorbeelden, zoals die in Maleisië, Algerije en Bolivië, is wetenschappelijk gezien interessant, en het is ook nuttig voor ons hier iets van af te weten, maar het is allemaal prettig ver van de deur.

De stadsguerrilla hebben we echter reeds dichtbij, zoals in Ulster, terwijl we de voorbereiding van de stadsguerrilla, de terreur, reeds in eigen

land kennen; al hebben we dan momenteel gelukkig ook nog de Arabieren, die we van een heleboel van deze narigheid de schuld kunnen geven.

De heer Van Dijken heeft verder een aantal desiderata opgesomd, benodigd om een guerrilla en ook een stadsguerrilla effectief te bestrijden. Ik geloof, dat deze desiderata thans nog utopieën zijn. We zijn nu eindelijk zover om eens over guerrilla en terreur te gaan praten; er verschijnt af en toe een artikeltje in de Militaire Spectator of in Mars in Cathedra, maar verder zijn we dan, naar ik dacht, echt nog niet. Indien we trouwens verder wilden gaan, dan lijkt het me nog de vraag, of we ook de bereidheid zullen aantreffen, de voor de verwezenlijking van deze desiderata benodigde gelden beschikbaar te stellen, waarbij het me niet uitgesloten lijkt, dat die bereidheid eerst aanwezig zal zijn, wanneer het te laat is.

Ik ben dus nogmaals gezegd, wat geschrokken van de optimistische visie van de heer Van Dijken ten aanzien van de stadsguerrilla, maar ik hoop, dat ik hem verkeerd begrepen heb. Dank U zeer.

Inleider:

Ik moet zeggen, dat dit bijzonder interessante vragen zijn. Ik dacht dat mijn optimistische visie niet zó optimistisch was. Ik heb gezegd, dat de kansen van een stadsguerrilla die zonder bevolkingssteun probeert de revolutionaire situatie te forceren, gelet op de voorbeelden uit het verleden, toch wel aan de negatieve kant liggen. Dat ze in de toekomst wel zullen slagen, wil ik beslist niet uitsluiten.

Maar dan zal toch de revolutionaire situatie al een belangrijke stap dichtbij gekomen moeten zijn en dit ook in beschouwing moeten worden genomen op het tijdstip van het uitbreken van die stadsguerrilla. Ik ben beslist niet optimistisch over het verschijnsel stadsguerrilla als zodanig. Mag ik dat nog koppelen aan de derde vraag? N.l. de desiderata voor de bestrijding. De desiderata die ik genoemd heb waren enkele mogelijkheden. Ik moet U eerlijk zeggen, dat er A. geen theorie bestaat, geen revolutionaire theorie voor een stadsguerrilla, afgezien van het plegen van terreur en sabotage; B. ook geen bestrijdingstheorieën zijn. We zijn in het denkstadium en ik geloof, dat aan militaire kant dat denken misschien eigenlijk pas in de tweede fase zou moeten komen, maar dat de eerste fase van het

denken van de politiekant moet komen. Ik weet niet of U van de politie bent?

De heer Römelingh:

Neen, maar ik heb wel contacten in die richting.

Inleider:

Ik dacht ook wel dat er over wordt nagedacht. Bij de vorige lezing, die in Den Haag gehouden werd, kreeg ik de indruk dat men op dat gebied toch wel enige denkbaarheid aan het verrichten was, maar U heeft volkomen gelijk wanneer U zegt: ja dat kan nou wel zo zijn, maar die wensen, d.w.z. de gewenste middelen, die zullen voorlopig. o.a. uit geldgebrek niet beschikbaar komen. En dat zal ook wel zo zijn. Een oplossing daarvoor kan ik U niet bieden. Wat betreft – mag ik de beantwoording nog even afmaken – de revolutionaire situatie. Ik ben U dankbaar voor de aanvulling. Ik geloof niet, dat beide definities in tegenspraak met elkaar zijn. Wel ligt Uw definitie prettiger in het gehoor. Als U mij toestaat, zal ik die gaarne overnemen.

De heer Römelingh

Ik geloof, mijnheer de Voorzitter, dat ik toch nog iets pessimistischer ben dan de heer Van Dijken, al blijft zulks dan natuurlijk een kwestie van gradatie en denken we over een heleboel dingen toch hetzelfde.

Ten aanzien van de door de spreker genoemde voorbeelden zou ik ook wat voorzichtiger willen zijn, zoals met betrekking tot het Rusland van 1905, dat in feite maar circa 3 grote steden in de moderne betekenis van het woord kende, terwijl in dat land toendertijd ook nog geen guerrilla werd gevoerd, doch terreur bedreven werd, merkwaardigerwijze grotendeels plattelandsterreur. En ik geloof, dat we ons evenmin aan die andere voorbeelden al te zeer vast mogen klampen, want steden van een zodanige omvang, dat daarin een stadsguerrilla kan worden gevoerd, beginnen we in feite nu pas te krijgen.

Wat de politie betreft, hier ben ik persoonlijk ook niet optimistisch over. Er wordt van die zijde inderdaad wel naar voren gebracht, dat men goed geïnformeerd is, doch ten aanzien van het onderhavige onderwerp heb ik in dit opzicht toch echt wel mijn twijfels.

Ik geloof, dat men ook daar, ondanks alles nog steeds niet algemeen inziet hoe vervelend

de situatie wel kan worden en hoe plotseling een nieuwe ontwikkeling, waarop men zich niet ingesteld heeft, in beweging kan komen, waarbij het Frankrijk van 1968 dan voorshands nog altijd het griezige voorbeeld is.

Inleider:

De voorbeelden die ik aangehaald heb zijn guerrilla's geweest in de geest van die oude plattelandsguerrilla n.l.: massaal. Als U de Commune van Parijs van 1871 bekijkt dan treft U barricades aan met 40.000 commumards die alleen in Parijs optreden. Dus dat was massaal en in dat geval krijgt U het isoleren van de kernen, die dan betrekkelijk gemakkelijk door middel van vuur van artillerie en mortieren e.d. zoals in Parijs in 1871, uitgeschakeld kunnen worden. De huidige stadsguerrillero is van een heel ander type. Dat is de man, die in kleine groepjes werkt en probeert verwarring te zaaien, probeert om de staatsmacht belachelijk te maken, die eigenlijk zodanig tracht te provoceren dat er met geweld – als ik het woord „blind geweld” mag noemen – wordt opgetreden tegen de bevolking, waardoor de bevolking op de hand van de stadsguerrilla komt, waardoor de stadsguerrilla op een gegeven moment de revolutionaire situatie kan forceren. En daar ben ik niet optimistisch over. En als dat doorgeklonken is in mijn betoog, dan is dat misschien een vorm van „understatement” geweest, maar ik ben zeker niet optimistisch over al de ellende die de stadsguerrilla nog kan veroorzaken. Hoewel er natuurlijk een verschil in gradatie kan en zal zijn tussen Uw optimisme of pessimisme om mijn optimisme en pessimisme.

Voorzitter:

Ik moet beginnen met Kolonel Van Dijken dank te zeggen voor zijn voordracht. Dat U over iets gesproken heeft, dat in ieders interesse ligt, is U wel duidelijk geworden door de velen die in de discussie zijn getreden. Wat ook duidelijk is, is dat het noodzakelijk was om over dit onderwerp te spreken, omdat de internationalisering van onrustdaden over de hele wereld, ook het gezapige Nederland kan gaan betreffen, waardoor iedereen eigenlijk moet gaan denken. En ik geloof dat, hoewel we hopen dat het in Nederland in die komende dertig jaar (die zoëven zijn genoemd) en ook daarna niet noodzakelijk zal zijn om contra-guerrilla te

voeren en zeer zeker niet door de strijdkrachten, het goed is, dat we ons er in verdiepen. Ik wil ook dank zeggen aan de vele discussianten die gedemonstreerd hebben wat een moeilijke materie het is waarover vanavond gesproken is.

Een materie die ons nu niet elke dag voorgespiegeld wordt. Daarom ook is het nodig dat we ons er wat meer in verdiepen. Dank U voor Uw aanwezigheid hier. Ik wens U behouden thuiskomst.

De Nederlandse defensiesector:

Een evaluatie van zijn macro-economische invloed

Inleiding

Veelal bezien wij de functie van de krijgsmacht in het maatschappelijk bestel in de zuiver militaire betekenis. Het is de taak van deze krijgsmacht om in geallieerd verband een oorlog te voorkomen en waar en wanneer vereist, de nationale politiek met fysieke middelen te ondersteunen. De krijgsmacht is hierbij het instrument waarmee wij onze *behoefte aan nationale veiligheid* bevredigd weten. De bevrediging van deze behoefte is één aspect van onze welvaart, zijnde de mate waarin de menselijke behoeften worden bevredigd. In deze context zijn de behoefte aan veiligheid en de behoeften aan andere welvaartsaspecten twee kanten van dezelfde zaak; zij impliceren immers onze keuze ten aanzien van het gebruik van onze schaarse, alternatief aanwendbare, middelen. Het met betrekking tot de krijgsmacht abstraheren van de aan deze keuzeproblematiek inherente invloeden van de krijgsmacht, moet dan ook worden gekarakteriseerd als een misvatting. Wij worden momenteel geconfronteerd met grote sociale veranderingen, onder meer veranderingen in de houding van de gemeenschap met betrekking tot het vaststellen van de rangorde van *prioriteiten* van de overheidsbestedingen. Impliciet is met deze problematiek verweven de vraagstelling of in dit prioriteitenschema aan de bestedingen voor de nationale veiligheid een te hoge of een te lage prioriteit wordt toegekend. Het is mogelijk een symptoom van een gevaarlijke onderstroom van ideeën, hierbij de krijgsmacht op de een of andere wijze af te schilderen als een instituut dat het geld wegzuigt dat be-

stemd zou zijn voor het oplossen van nationale, sociale problemen. Met andere woorden, de krijgsmachtdelen worden in deze gedachten-gang meer afgeschilderd als verbruikers van het arbeidspotentieel en de welvaart van ons land dan als verschaffers van een collectieve dienst. Een actuele vraag is, in hoeverre de offers van de defensie-inspanning vergeleken met andere te realiseren nationale doelstellingen te hoog zijn. Tot degenen, die menen dat de offers van het zekerstellen van de nationale veiligheid niet te hoog zijn, behoren de overgrote meerderheid van de volksvertegenwoordiging en de publieke opinie. Deze grote en geschakeerde groep is in wezen de mening toegedaan dat onze defensie-inspanning een noodzakelijk en adequaat antwoord vormt op het politieke en militaire machtsstreven van in het bijzonder de Sovjet-Unie.

Deze eenstemmigheid neemt niet weg dat de consequenties en met name de economische consequenties van deze defensie-inspanning een veel bediscussieerd onderwerp zijn. De overheidsuitgaven ten behoeve van de defensie-inspanning bedragen bijna 4 percent van het netto nationale inkomen en de defensiesector legt beslag op meer dan 4 percent van onze mannelijke beroepsbevolking. Dit zijn de gebruikelijke graadmeters van de invloed van de defensiesector op de nationale economie.

De overheid streeft, behalve de doelstelling van het in bondgenootschappelijk verband handhaven van de nationale veiligheid, andere politieke en sociale doeleinden na. De belangrijkste nationale doeleinden van de *macro-economische politiek* zijn:

- een redelijke inkomensverdeling;
- een hoge graad van werkgelegenheid;
- een evenwichtige betalingsbalans;
- een stabiel prijspeil;
- een gestadige economische groei.

Het is aan geen twijfel onderhevig, dat het toewijzen van schaarse middelen aan de defensiesector belangrijke invloeden heeft op de economie en de voornoemde macro-economische doelstellingen. Er bestaat echter verschil van mening ten aanzien van wat deze invloeden zijn, dan wel niet zijn. Om de macro-economische invloeden van de defensiesector te evalueren zal - na een beschouwing van de relatie tussen de defensiesector en het nationale inkomen - separaat de invloed van deze sector op de realisering van de respectieve doelstellingen worden getoetst. Daar de verwezenlijking van de eerstgenoemde macro-economische doelstelling bepaald wordt door maatregelen in het kader van de secundaire inkomensverdeling, een proces waarbij *geen* specifieke invloed van de defensiesector wordt geacht uit te gaan, is dit aspect niet aan een afzonderlijke beschouwing onderworpen.

Defensie-uitgaven en het nationale inkomen

De defensie-uitgaven bedragen een aanzienlijk deel van het nationale inkomen en van de overheidsuitgaven. Onderstaande tabel geeft aan de respectieve percentages over een periode van tien jaar.

Defensie-uitgaven

Jaar	Bedrag (in miljoenen gulden)	% van nat. inkomen	% van overheids- uitgaven
1963	2.307	4,8	18,7
1964	2.624	4,6	18,4
1965	2.701	4,3	16,1
1966	2.833	4,1	14,9
1967	3.208	4,2	15,4
1968	3.322	4,0	13,7
1969	3.625	3,9	13,7
1970	4.013	3,9	13,3
1971	4.479	3,9	12,9
1972	4.952	3,9	12,3

De algemene trend is, dat de defensie-uitgaven in relatie tot het nationale inkomen en de totale overheidsuitgaven verhoudingsgewijs dalen.

De middelen die wij besteden aan de nationale defensie zijn niet beschikbaar voor het produceren van consumptiegoederen, voor de uitbreiding van de industriële capaciteit of voor collectieve voorzieningen in de sfeer van bijv. onderwijs, gezondheidszorg of wegebouw. Naarmate de allocatie van de produktiefactoren arbeid en kapitaal ten behoeve van de nationale veiligheid groter is, ontstaat er een verminderde beschikbaarheid van goederen en diensten in andere sectoren. De particuliere goederen en diensten die daardoor worden opgeofferd voor de defensie zijn daarmee de momentele offers van de behoefte aan nationale veiligheid. Het aanwenden van produktieve middelen voor defensiedoeleinden vindt plaats door het minder bestemmen voor andere overheidstaken of door het terugbrengen van de particuliere consumptie en investeringen als gevolg van belastingen die hoger zijn dan in het geval van geen defensie-uitgaven. Vanuit het gezichtspunt van het vergelijken van nationale prioriteiten kunnen wij deze invloeden aantonen door onze aandacht te concentreren op mogelijke *alternatieven*. Zij bestaan uit de substitutie-mogelijkheid tussen defensie-uitgaven en belastingverlaging en de substitutiemogelijkheid tussen de defensie-uitgaven en overheidsuitgaven van niet-militaire aard. Teneinde een enigszins verantwoorde vergelijking te maken, dienen wij vast te stellen de relatieve consequenties van het overhevelen van militaire uitgaven naar de alternatieve particuliere, respectievelijk collectieve, bestedingsmogelijkheden.

Defensie-uitgaven versus belastingverlaging

Een vermindering van een component van het nationale inkomen, i.c. de overheidsbestedingen, zal een deflatore invloed hebben op het nationale inkomen. Het volgende macro-model geeft de diverse componenten van het nationale inkomen naar bestedingscategorieën (NNI) weer:

$$\text{NNI} = C + I + G + (X-M)$$

waarbij

C = particuliere consumptie

I = netto particuliere investeringen

G = overheidsuitgaven

X-M = saldo van de lopende rekening van de betalingsbalans

Eenzijds leveren de defensie-uitgaven als een

deel van de overheidsuitgaven een directe bijdrage tot het nationale inkomen, en anderszinds induceert het additionele inkomen, verworven door werknemers en anderen verbonden met de produktie van militair materieel, een aanvullende vraag naar consumptiegoederen. Zoals iedere andere overheidsbesteding oefenen de uitgaven voor defensie invloed uit op de economie via het multiplier-proces. De defensie-uitgaven fungeren als een „injectie” in de economische kringloop.

Indien de overheidsuitgaven gefinancierd worden door belastingen, dan brengen de huidige belastingbetalers de offers hiervoor doordat hun consumptieve mogelijkheden door deze belastingen worden beperkt. Hun potentiële aankopen van goederen en diensten worden overgeheveld naar de produktie van militaire goederen en diensten. Omgekeerd kan het besteedbaar inkomen van de gezinnen worden verhoogd door verlaging van belasting.

Wanneer de overheid een extra miljoen gulden uitgeeft voor goederen en diensten, zal het gehele geldbedrag tot inkomensvorming bijdragen. Wanneer de overheid echter een miljoen gulden minder uitgeeft en dit gepaard doet gaan met een belastingverlaging, zal de particuliere consumptie *niet* met een volledig miljoen toenemen. Het terugbrengen van de defensie-uitgaven met een miljoen gulden zal waarschijnlijk resulteren in een toename van slechts een half miljoen in besteedbaar inkomen. Deze schatting is voor een deel gebaseerd op het feit dat bij het gewijzigde nationale bestedingspatroon, door het effect van de marginale consumptiequote en doordat bij het terugvallen van het nationale inkomen enige „built-in stabilizers” (met name de progressie van het tarief van de inkomstenbelasting) in werking treden, niet alle overgeheveldde middelen als besteedbaar inkomen kunnen worden aangemerkt. Bij de beschouwing van het nationale inkomen is het daarom belangrijk de geaggregeerde afzet van goederen en diensten in de economie te handhaven ondanks een teruggang in de vraag naar militaire goederen.

Vanuit macro-economisch gezichtspunt heeft een gulden in handen van de overheid een aanzienlijk grotere waarde dan die van een gulden in particuliere handen. Dit omdat de overheidsuitgaven, naast een groter direct effect, ook een indirecte invloed hebben als gevolg van de werking van het multiplier-proces. De substitutie van defensie-uitgaven door belasting-

verlaging heeft dan ook een negatief effect op het nationale inkomen.

Defensie-uitgaven versus niet-militaire overheids-uitgaven

De baten en offers van de militaire inspanning kunnen niet geïsoleerd worden gezien. Zij moeten worden gerelateerd aan en afgemeten tegen die andere nationale prioriteiten, die in de context van het schaars zijn der middelen, noodzakelijkerwijs moeten worden opgeofferd. Materiële welvaart en een effectieve nationale veiligheid – hoewel beide essentieel – hebben in dit kader een rivaliserend karakter. Het doen van een keuze hierbij is meer een politiek dan een economisch probleem.

De vraag kan gesteld worden of er in economisch opzicht een verschil bestaat tussen defensie-uitgaven en overheidsuitgaven van niet-militaire aard. Wat is het effect van het overhevelen van een miljoen gulden van de defensiebegroting naar die van onderwijs, volksgesondheid of verkeer en waterstaat? Wat zijn de „opportunity costs” van andere collectieve behoeften, dat wil zeggen: wat zijn de baten die bij een alternatieve aanwending – die mogelijk zou worden indien het geld niet bestemd werd voor de defensie-inspanning – worden opgeofferd? Vanuit zuiver economisch gezichtspunt is het *directe* effect van de bestedingen aan defensiegoederen niet te onderscheiden van de effecten van de overheidsbestedingen in de niet-militaire sfeer. In beide gevallen wordt geld uitgegeven voor de betaling van salarissen aan personeel en de verwerving van materieel en diensten. Niet-tegenstaande dit feit, zijn de defensie-uitgaven voor een deel van een andere aard. Wanneer geld wordt besteed in de militaire sfeer is het „steriel” in de zin van het voorzien in een behoefte: het voorziet namelijk niet in een economische behoefte. Dit in tegenstelling tot wanneer het wordt besteed aan woningbouw, onderwijs en snelwegen. Een uitvloeisel hiervan is dat bij de overheidsfinanciën alle defensieuitgaven als overheidsconsumptie worden beschouwd, derhalve ook aanschaffingen van voertuigen en schepen en de uitgaven voor de infrastructuur. Het hier geschetste indirecte effect op het nationale inkomen is in het bijzonder gerelateerd aan de economische groei, een onderwerp dat afzonderlijk aan de orde zal komen.

Overheidsuitgaven in de niet-militaire sfeer als alternatief voor defensie-uitgaven hebben geen

direct positief of negatief effect op het nationale inkomen.

De defensiesector, arbeidspotentieel en werkgelegenheid

Voor een beoordeling van de invloed van de defensiesector op de produktiefactor arbeid en de werkgelegenheid, moet worden getracht een zoveel mogelijk gekwantificeerd beeld van de voor de nationale veiligheid benodigde mankracht te verkrijgen. In het jaar 1971 was de sterkte van de krijgsmacht bijna 112.000 man. Zij werden bijgestaan door ongeveer 30.000 burgers werkzaam bij het ministerie van defensie. Hierbij moeten worden gevoegd de burgers werkzaam in particuliere bedrijven die direct of indirect militaire goederen vervaardigen of militaire diensten verlenen. Hoewel de militaire produktie in de particuliere bedrijven slechts een laag percentage van de totale produktiewaarde betreft, zullen de totale door hoofdcontractanten verrichte en bij onderaannemers en leveranciers van materialen en diensten geïnduceerde werkzaamheden een vrijwel continu beslag op arbeidskrachten leggen. Daar volledige informatie niet beschikbaar is, kan de omvang van deze behoefte aan arbeidspotentieel slechts met grote reserves worden geschat. Aangenomen wordt dat het aantal direct en indirect bij de particuliere produktie voor militaire doeleinden betrokken werknemers dicht bij de 8.000 ligt. Het totaal van het arbeidspotentieel werkzaam bij of ten behoeve van de defensiesector bedraagt dan 150.000 man, of *meer dan 4 percent* van de mannelijke beroepsbevolking van het land.

Een zuivere optelsom van aantallen geeft echter niet op adequate wijze het beslag dat de defensiesector legt op de produktiefactor arbeid weer. Wij dienen rekening te houden met het *kwali-teitsaspect*, voortvloeiend uit het feit dat vele categorieën van het bij de defensie-inspanning betrokken personeel hoog gekwalificeerde arbeidskrachten zijn. Het ontwikkelen, produceren, gebruiken en in stand houden van het huidige militaire materieel is zeer gecompliceerd. De krijgsmacht bezit heden ten dage een kern van gekwalificeerd personeel en is selectief bij het aannemen van personeel. De research-intensieve en technologisch geavanceerde defensie-industrie legt voorts beslag op een relatief groot aantal academici en technici.

Een aan het kwaliteitsaspect gerelateerd neven-effect waar in het algemeen aan voorbij wordt

gegaan, is dat de krijgsmacht een belangrijke sociologische rol vervult in de sfeer van de *opleiding*. Terwijl de krijgsmacht personeel opleidt om taken uit te voeren om een moderne marine, landmacht en luchtmacht te doen functioneren, brengt zij tegelijkertijd kennis en vaardigheid bij die dit personeel tot meer bruikbare werknemers maakt wanneer zij terugkeren in de burgermaatschappij.

Jaarlijks verlaten ongeveer 40.000 man de krijgsmacht. Het opgeleide personeel kan naar militaire vaardigheid in twee groepen worden ingedeeld: zij met een technische vaardigheid en zij met een „militaire” vaardigheid. De tweede groep bestaat hoofdzakelijk uit personeel opgeleid voor specifiek militaire functies. In het algemeen wordt de door de technische opleiding in de militaire dienst opgedane ervaring gekarakteriseerd als een positieve bijdrage tot de vervulling van burgerfuncties. Dit in tegenstelling tot het dienst doen in zuiver militaire specialismen, hetgeen van betrekkelijk weinig nut is voor het individu. Een uitzondering hierop vormt de groep die in de gelegenheid is gesteld kaderfuncties te vervullen. De daarbij opgedane ervaring in het leidinggeven betekent een onmiskenbaar voordeel bij terugkeer in de burgermaatschappij.

Maar gelijk deze voordelen aandacht verdienen, zo ook het feit dat de *dienstplicht* in het algemeen een ernstig versturende factor in het leven van jonge mensen blijkt te zijn. De dienstplicht resulteert in een aanmerkelijk economisch verlies voor vele jonge mannen, die anders beter betaalde posities in de burgermaatschappij zouden hebben. De offers voor de economie en de maatschappij als geheel zijn aanzienlijk groter dan de directe kosten van salarissen, voeding en kleding die het ministerie van defensie maakt ten behoeve van deze jonge mensen; het zijn de alternatieve opbrengsten van de hoger geprijsde goederen en diensten die zij in het andere geval zouden produceren.

Werkgelegenheid en arbeidsreserve

Een belangrijk aspect is de relatie tussen de defensiesector enerzijds en de werkgelegenheid en de arbeidsreserve anderzijds en de plaats die deze inneemt binnen de algemene economische activiteit. Werkgelegenheid en werkloosheid zijn sterk afhankelijk van de conjuncturele en structurele economische situatie. In een recessieperiode impliceert het voorzien van plaatsen voor arbeidskrachten die inkomen genereren een posi-

tief aspect. In de hoogconjunctuur vormt de factor arbeid veelal een knelpunt voor verdere expansie.

Hoewel in Nederland enige conjuncturele en in enkele sectoren enige structurele werkloosheid heerst, is het totale arbeidsreservepercentage vrij laag (ongeveer 3 procent). De afgelopen jaren heeft Nederland een periode van vrijwel volledige werkgelegenheid en van een continu vraagoverschot op de arbeidsmarkt gekend. Hoewel momenteel een duidelijke vermindering van de spanning op de arbeidsmarkt te constateren valt, is van een wezenlijke ontspanning nog geen sprake. Het grote contingent arbeidskrachten uit het buitenland en het feit dat de arbeidsreserve in enkele sectoren geconcentreerd is, vormen een indicatie dat zich een duidelijke verruiming op de arbeidsmarkt nog niet manifesteert.

De spanning op de arbeidsmarkt wordt ten dele veroorzaakt door de behoefte aan arbeidskrachten bij en ten behoeve van de defensie-sector. Men zou kunnen zeggen dat de, als gevolg van de allocatie van de produktiefactor arbeid aan de militaire sector, ontstane offers bestaan uit het ten dele niet beschikbaar zijn van deze factor voor andere doeleinden. Deze factor heeft in de praktijk niet geheel onttrokken te zijn aan andere toepassingsmogelijkheden. In een

recessieperiode zou vrijwel zeker een deel van het arbeidspotentieel, dat thans voor de defensie-inspanning is aangewend, ongebruikt blijven indien de mogelijkheid van de defensiebesteding niet aanwezig zou zijn.

Concluderend kan gesteld worden dat de krijgsmacht in *kwalitatieve* zin meewerkt aan een *verbetering* van de factor arbeid. In *kwantitatieve* zin is zij, door beslag te leggen op de schaarse produktiefactor arbeid, mede debet aan de spanning op de arbeidsmarkt, hetgeen een *negatieve* invloed impliceert.

Defensie-uitgaven en de betalingsbalans

Een belangrijke wijze waarop de defensie-uitgaven de nationale economie kunnen beïnvloeden, manifesteert zich via de lopende rekening van de betalingsbalans. De meest directe berekeningswijze van de invloed van deze uitgaven op de betalingsbalans is het vaststellen van de directe militaire uitgaven in het buitenland.

Gedurende de drie jaren 1969 tot en met 1971 heeft Nederland voor een totaal van 1.930 miljoen gulden besteed aan de aanschaf van wapensystemen en militaire uitrustingsstukken (z.g. groot materieel). Deze in binnen- en buitenland gedane bestedingen waren als volgt over de belangrijkste categorieën verdeeld:

aanschafcategorie	gemiddeld bedrag per jaar (periode 1969/71)	percentage van totaal
vliegtuigindustrie	196,7 miljoen	30,4
scheepsbouw	76,5 „	12,0
electronica	80,3 „	12,5
tanks en voertuigen	155,0 „	24,0
technische uitrusting en munitie	135,2 „	21,0
	<u>643,7 miljoen</u>	<u>100,0</u>

Slechts een grove schatting is mogelijk van het deel van deze uitgaven dat in het buitenland is gedaan. Het betreft hoofdzakelijk de categorieën vliegtuigindustrie en tanks en voertuigen. De volgende benadering van de omvang van de in het buitenland geplaatste orders kan slechts gelden als een ruwe indicatie:

80-90 percent van de vliegtuigenindustrie
30-40 percent van de electronica

80-90 percent van de tanks en voertuigen
30-50 percent van de technische uitrusting

Rekening houdend met het indicatieve karakter van de berekening, zou dit impliceren dat in absolute bedragen gerekend gemiddeld 400 miljoen gulden per jaar in het buitenland is besteed voor de aanschaffing aan groot materieel. Wordt hierbij gevoegd het bedrag van de in het buitenland verrichte aanschaffingen van het

civile type (onderhoudsmaterialen en uitgaven voor infrastructuur voortvloeiend uit NAVO-overeenkomsten), een bedrag dat geschat wordt op 100 miljoen gulden per jaar, dan bedragen de militaire bestedingen in het buitenland *gemiddeld 500 miljoen gulden* per jaar.

Doorgaans is men het er echter over eens dat deze directe betalingsbalanscijfers op geen enkele wijze een indicatie van de uiteindelijke effecten vormen. Om de uiteindelijke effecten te meten is het nodig rekening te houden met de repercussies van betalingen in het buitenland voor andere elementen van onze betalingsbalans, zoals de particuliere importen en exporten. Uitgaven in het buitenland gedaan verhogen de hoeveelheid externe valuta van derde landen en verwacht mag worden dat hierdoor hun importen – inclusief die uit Nederland – toenemen. Duidelijk wordt deze relatie geïllustreerd bij de z.g. compensatieregelingen die getroffen worden bij de aankoop van belangrijke wapensystemen. Voorts omvat de civiele import transacties die door de militaire behoefte in het binnenland zijn *geïnduceerd*. Uitgaande van de gemiddelde importquote (import als percentage van het nationale inkomen) van meer dan 50 percent, zou als ruwe maatstaf kunnen worden genomen dat de defensie-uitgaven een import induceren van minimaal 50 percent van de bestedingen van goederen en diensten in het binnenland, hetgeen een rechtstreekse en geïnduceerde invoer van meer dan 1 miljard gulden zou betekenen*. Zelfs in het geval dat alle militaire goederen in Nederland worden aangeschaft, zouden de defensie-aankopen een invoer van minimaal 800 miljoen gulden per jaar induceren*).

Wil aan de defensie-uitgaven en in het bijzonder aan de invoer van militair materieel een dergelijke negatieve invloed op onze betalingsbalans worden toegeschreven, dan is het goed het effect van het alternatief van deze defensie-uitgaven te bezien, i.c. minder defensie-uitgaven. Dit alternatief zou een verschuiving impliceren van het behoeftenpatroon, i.c. naar meer consumptie- en kapitaalgoederen. Deze verhoogde binnenlandse

*) Uit het overzicht op pagina 871 blijkt dat 33% van de defensie-uitgaven wordt besteed aan materieel en diensten. Bij een defensiebudget van f. 4.950 miljoen (1972) bedraagt deze besteding + f. 1.650 miljoen. Hiervan wordt f. 500 miljoen in het buitenland besteed. Aangenomen wordt dat het restant van f. 1.150 miljoen een invoer induceert van de helft van dit bedrag.

vraag induceert evenzeer importen. Er vindt in dit geval substitutie plaats van invoer van militair materieel door de verhoogde invoer van bijv. grondstoffen, personenauto's, etc. Indien de marginale importquote van militair materieel groter is dan de marginale importquote van de additionele consumptie- en investeringsgoederen, kan sprake zijn van een negatieve invloed van de defensie-uitgaven op de betalingsbalans.

Hoewel moeilijk te kwantificeren, is het evident dat de aanschaf in het buitenland van militair materieel met een waarde van 500 miljoen gulden per jaar een bepaalde *negatieve* invloed heeft op de betalingsbalans. Dit temeer daar Nederland de laatste jaren regelmatig een negatief saldo op de lopende rekening van de betalingsbalans heeft gehad. Anderzijds dient deze invloed kwantitatief in de juiste verhouding te worden gezien, daar de invoer ter waarde van 500 miljoen gulden nog geen 1 percent van de totale invoer bedraagt en bij een alternatieve particuliere of overheidsbesteding slechts een kwalitatieve wijziging in de samenstelling van het invoerpakket te verwachten is.

Defensie-uitgaven en het prijsniveau

Met betrekking tot de relatie van de nationale defensie en de economische doelstelling prijsstabiliteit bestaat een nogal vaak verbreide maar onjuiste opvatting, dat een hoog niveau van de defensie-uitgaven *inflatie* veroorzaakt.

Noch economische logica, noch economische ervaringsfeiten bevestigen de opvatting dat defensie-uitgaven inherent zouden zijn aan inflatie. Het prijspeil wordt bepaald door het niveau van de totale bestedingen waarvan de defensie-uitgaven slechts een ondergeschikt deel uitmaken. Zowel bij hoge en lage defensie-uitgaven bestaat er een combinatie van budgettaire en monetaire politiek, die de bestedingen van niet-militaire aard op het gewenste niveau kan brengen. Wanneer, om welke reden dan ook, de defensie-industrie in staat is hogere lonen te betalen dan andere ondernemingen, dan zou er van de defensie-uitgaven een inflatoire impuls kunnen uitgaan. Tot op heden heeft zich echter – mede omdat de defensie-industrie in ons land een onderschikte plaats inneemt – een dergelijke ontwikkeling niet gemanifesteerd. Defensie-uitgaven kunnen enige koopkrachtvermindering veroorzaken, in het bijzonder wanneer deze uitgaven *snel* toenemen. Dit omdat de vraag naar geld toeneemt terwijl de toevoer van

goederen naar de particuliere sector wordt beperkt. Dit veroorzaakt een inflatie van het bestedingstype (demand pull). Een recent voorbeeld hiervan was tegen het einde van 1966 waar te nemen in de Verenigde Staten, waar de toename van de militaire uitgaven als gevolg van de escalatie in Vietnam een aanzienlijk expansief effect op de economie had. In beginsel is het ook in een dergelijk geval mogelijk een snelle stijging van een bestedingscategorie te doen samengaan met reductie in andere categorieën. In de praktijk is het treffen van adequate tegenmaatregelen echter moeilijk, zeker wanneer de wijzigingen van de defensie-uitgaven groot en onvoorzien zijn.

Het is mogelijk dat de defensie-uitgaven – door het reeds aan de orde gestelde betalingsbalans-effect – meehelpen aan het *importeren* van inflatie als gevolg van kostenstijgingen door hogere invoerprijzen van militaire goederen. In tegenstelling tot de ontwikkeling in het laatste decennium waarin de invoerprijzen over een lange periode geen wijziging ondergingen (zelfs enigszins daalden), vertoont de recente ontwikkeling in 1969 en 1970 een scherpe stijging van het invoerprijspeil. Hiervan ging een directe prijsverhogende werking uit op de consumptiegoederen, zodat in dit geval de defensie-uitgaven een bepaald inflatoire impuls zou kunnen worden toegerekend. Daar de voor de defensiesector verrichte import minder dan 1 percent van de totale invoer uitmaakt, is deze impuls echter van beperkte betekenis.

Daar de defensie-uitgaven in Nederland een

vrij autonoom karakter hebben en zelfs relatief dalen, kan gesteld worden dat het effect ervan op het prijspeil van een nagenoeg te verwaarlozen betekenis is.

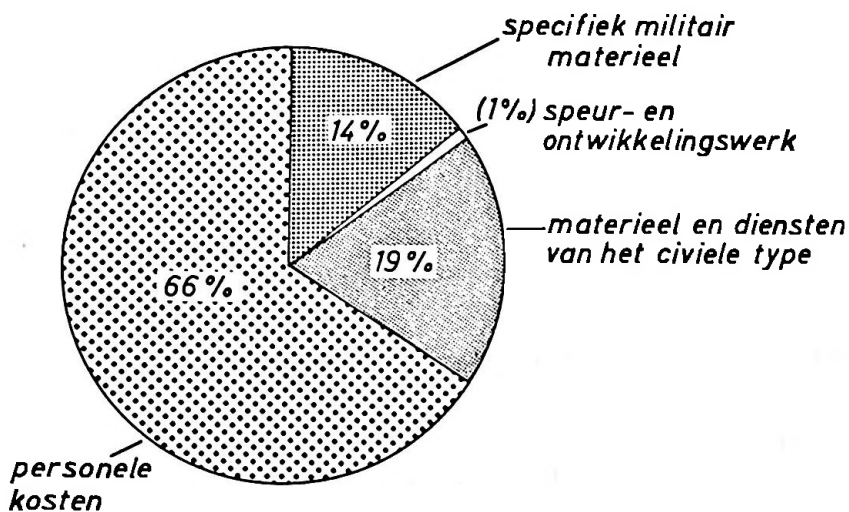
Defensiesector en economische groei

Economische groei zal bij de onderhavige beschouwing worden gedefinieerd als de reële procentuele toename van het nationale inkomen per hoofd van de bevolking. De belangrijkste determinanten bij de verwezenlijking van deze groei zijn: verbeteringen in de produktietechnieken, -methoden en -organisatie.

Er bestaat een wisselwerking tussen de bestedingen voor de defensie en de economische groei; er is zelfs een mogelijkheid dat deze van onderling strijdige aard zijn. Het is evident dat indien potentiële toepassingsmogelijkheden beperkt worden, de economische groei vertraagd wordt.

Wat is de omvang van dit element van groei dat mogelijk wordt opgeofferd? Om te bezien welk effect de defensie-uitgaven op de groei voort hebben, is het nodig aandacht te schenken aan de afzonderlijke categorieën van besteding, te weten:

- personele kosten;
- bestedingen voor goederen en diensten van het civiele type;
- aanschaf van specifiek militair materieel;
- uitgaven voor speur- en ontwikkelingswerk.

Categorieën van defensiebestedingen (jaar 1972)

Categorieën van defensiebestedingen (jaar 1972)

De eerste categorie, de personele kosten, heeft op de groei hetzelfde effect als iedere dienstensector: dit is dat de produktiewaarde bepaald wordt door de gemaakte kosten en deze waarde is daarmee een functie van de uitbetaalde salarissen en lonen. Hoe hoger deze betalingen per hoofd zijn, des te hoger is de bijdrage van ieder tot het nationale produkt. Uitbreiding van de werkgelegenheid door inschakeling van meer en/of betere arbeidskrachten in het arbeidsproces zal het nationale inkomen doen toenemen. De overheveling van personeel van de krijgsmacht naar de particuliere sector zal alleen dan een accres van het nationale inkomen impliceren, indien de salarissen in deze sector hoger zijn dan bij de krijgsmacht. Dit zal zeker het geval zijn bij de – economisch gezien – onderbetaalde dienstplichtige militairen. Deze overheveling zou een (éénmalige) bescheiden impuls van de economische groei betekenen.

De tweede categorie betreft de uitgaven voor goederen en diensten die ook voor civiele doeleinden worden gebruikt. Het effect van deze militaire uitgaven is, behalve in oorlogstijd, vrij gering. De behoefte aan voor de defensie-

sector bestemde goederen en diensten als kleding, voeding, brandstof en onderhoud van gebouwen, is zeer verwant aan de civiele vraag. Voorts is de behoefte aan kleding en voeding voor burger en militair slechts van kwalitatief verschil. De produktie van deze goederen zal voor militaire als voor civiele doeleinden gelijksoortig of substitueerbaar zijn.

Het zijn de derde en vierde categorie, die van de aanschaf van en het wetenschappelijk onderzoeken behoeve van het specifieke militaire materieel, waarbij verwacht mag worden dat enig effect op de economische groei optreedt. De belangrijkste industriële sectoren die dit materieel leveren zijn de vliegtuigindustrie, scheepsbouw, electronica, technische uitrusting en voertuigen. Sommige van deze industriële sectoren zijn voor een deel afhankelijk van defensie-orders. Zij kunnen ook beschouwd worden als de technologisch geavanceerde industrieën, omdat het aantal academici en technici in deze sectoren werkzaam relatief hoger is dan in de totale economie. Wanneer de totale aanschaffingen met de reeds eerder vermelde in het buitenland verrichte aankopen worden verminderd, krijgen we voor de periode 1969 tot en met 1971 het volgende beeld van de aanschaffingen binnen Nederland.

	aanschaf in Ned. (gulden per jaar)	% van totaal
vliegtuigindustrie	29,5 miljoen	11,8
scheepsbouw	76,5 „	30,6
electronica	52,0 „	20,8
tanks en voertuigen	21,0 „	8,4
technische uitrusting en munitie	71,0 „	28,4
	<hr/> 250,0 miljoen	<hr/> 100,0

De defensie-aanschaffingen kunnen een specifiek effect hebben omdat zij *een deel van de industriële produktiewaarde* representeren en omdat zij een behoefte scheppen aan *wetenschappelijk potentieel*. Het zijn deze twee aspecten die een effect zouden kunnen hebben op de economische groei van ons land.

Produktie van specifiek militair materieel

In tegenstelling tot de produktie van een deel van de civiele goederen, zal die voor militaire doeleinden geen bijdrage leveren voor verdere produktie. Ongetwijfeld zal een extra miljoen gulden uitgegeven voor pantservoertuigen of

marineschepen de *huidige* produktie in dezelfde mate doen toenemen als een extra miljoen uitgegeven voor nieuwe machines ten behoeve van civiele investeringsgoederen. Pantservoertuigen en marineschepen voegen echter niets toe aan de nationale *produktiecapaciteit*, terwijl nieuwe machines dienst doen om de produktie in de toekomst te doen toenemen. De werkelijke offers van de defensiesector omvatten derhalve niet alleen de opgeofferde goederen en diensten, maar ook een element van groei dat zou kunnen worden verkregen door het toevoegen van kapitaalgoederen aan de bestaande kapitaalgoederenvoorraad. Bestedingen in de militaire sfeer verschillen daardoor fundamen-

teel van bestedingen in de civiele sector van de economie, omdat de militaire goederen en diensten, welke waarde zij ook mogen hebben, geen bijdrage leveren voor verdere produktie.

Onder invloed van de militaire inspanning zal daardoor een deel van de vernieuwing bij de civiele produktie niet tot stand komen. De omvang hiervan is niet te kwantificeren. Daar de groei een cumulatief effect heeft, zal de omvang van het groeiverlies op de lange termijn beduidend zijn. Er bestaat dan ook een onmiskenbare negatieve relatie tussen het groeipercantage van onze economie en het niveau van de uitgaven voor specifiek militair materieel.

Speur- en ontwikkelingswerk

De gesignaleerde vertraging van de potentiële groei van de economie zou kunnen worden gecompenseerd indien de resultaten van het speur- en ontwikkelingswerk ten behoeve van militair materieel verricht, additionele baten zouden afwerpen voor de produktie van civiele goederen. Met andere woorden, het ontzeggen van wetenschappelijk potentieel aan de civiele industrie zou moeten worden goedge maakt door het „spill-over” effect: uitstraling en overdracht van bij het militaire speur- en ontwikkelingswerk verworven kennis, technieken en procedures, die ook aanwendbaar zijn in de niet-militaire industrie.

De problemen bij de produktie van militair materieel worden heden ten dage gekenmerkt door wat kan worden beschouwd als de omkering van de technologische rollen tussen de defensiesector en de niet-defensiesector. In het verleden bouwden de militairen voor wat betreft vernieuwingen van wapensystemen voort op de stand van de civiele technische kennis. Vandaag beïnvloeden de militairen in sterke mate de technologische mogelijkheden door bij voortdurende eisen te specificeren van toekomstige systemen die een verbetering van het niveau van de technische kennis inhouden. Dit bewust en doelgericht pousseren van de technologische know-how is een duidelijk recent verschijnsel in de militair-industriële sector.

In vergelijking met andere landen wordt slechts een gering deel van de Nederlandse militaire uitgaven bestemd voor militair speur- en ontwikkelingswerk. In 1972 werd slechts 1 percent van het defensiebudget begroot voor deze activiteiten. De belangrijkste reden van dit lage percentage is, dat Nederland, gezien de vaak kleine aantallen benodigd en de oneven-

redig hoge ontwikkelingskosten daarmede gemeoid, bewust heeft gekozen voor het niet zelf ontwikkelen van al het voor de krijgsmacht benodigde materieel. Speur- en ontwikkelingswerk vinden plaats in de TNO-instituten en worden zodoende door de overheid gefinancierd, of de bedrijven hebben hun eigen onderzoek-faciliteiten die door de defensie-autoriteiten indirect gefinancierd worden via een hogere aankoopprijs. Een juist kwantificeren van de uitgaven voor militair speur- en ontwikkelingswerk is in dit systeem moeilijk, maar deze uitgaven zullen zeker boven het 1 percent liggen dat uit de defensiebegroting blijkt.

De vraag rijst of er een invloed van dit militair speur- en ontwikkelingswerk op de economische groei uitgaat. De invloed van het wetenschappelijk onderzoek op de economische groei is een gecompliceerde zaak en het is doorgaans niet mogelijk een duidelijke correlatie tussen dit onderzoek en de daaraan gerelateerde resultaten aan te geven. Met betrekking tot het militaire aspect moet rekening worden gehouden met het feit dat zich sinds 1960 – als gevolg van het voornoemde pousseren van de technologische know-how – bij de militaire en civiele technologieën een toenemende *divergentie* is gaan aftekenen, zodat een vooruitgang in de ontwikkeling van wapensystemen van weinig nut is voor het oplossen van civiele problemen. Wetenschappelijk onderzoek en ontwikkeling zijn voorts geconcentreerd in een betrekkelijk klein aantal industriële sectoren en sterk gericht op uiterst specifieke toepassingen en technologieën, waarvan voor vele geen of weinig toepassingsmogelijkheden in de civiele sector bestaan. Kortom, het is niet waarschijnlijk dat de resultaten van het militaire speur- en ontwikkelingswerk, of althans een deel daarvan, toepasbaar zou zijn in de civiele sector en in het bijzonder betekenis zou hebben voor de economische groei.

In dit kader bezien heeft het militaire speur- en ontwikkelingswerk een zeker negatief effect op een potentiële economische groei. Daar het merendeel van de inspanningen van het militaire wetenschappelijke personeel geconcentreerd is in geavanceerde militaire technologieën, worden deze zelfde inspanningen ontzegt aan de civiele sector. Deze „braindrain” impliceert dat de potentiële technologische vooruitgang in de industrie en de economische groei *vertraagd* worden.

Conclusies

Het is evident dat door de besteding van bijna 4 percent van het nationale inkomen voor de defensie, andere doeleinden niet verwezenlijkt worden. Het is deze invloed, de invloed van gemiste alternatieve toepassingsmogelijkheden van de betreffende middelen, die ons confronteert met de problematiek van het vaststellen van het prioriteitschema van in het bijzonder de collectieve voorzieningen.

Nationale veiligheid is geen zaak van alles of niets. Er bestaat geen geldbedrag waarbij wij volledige veiligheid zouden verkrijgen. Het probleem van de prioriteiten manifesteert zich omdat de nationale veiligheid een zaak van rangorde is. Wij hebben derhalve vast te stellen, of meer besteden aan de collectieve dienst defensie – hetgeen impliceert het opofferen van de verwezenlijking van andere noodzakelijk geachte doelstellingen – het offer waard is. In deze context kunnen de defensie-uitgaven, als iedere andere bestedingscategorie, het best worden gezien als *één van de vele claims* op het nationale inkomen.

De invloed van de defensiesector op de economie is gezien de vele interrelaties moeilijk voor te stellen en onmogelijk exact te meten. Niet-tegenstaande deze beperkingen, kunnen de volgende algemene conclusies worden getrokken.

1. In relatie tot het nationale inkomen hebben de defensie-uitgaven, als alle overheidsuitgaven, een direct en indirect positief effect op het nationale inkomen. Defensie-uitgaven als substituuat voor overheids-uitgaven van niet-militaire aard hebben op korte termijn geen nadelige invloed op het nationale inkomen.
2. Zolang de factor arbeid een knelpunt vormt,

legt de defensiesector beslag op een deel van de beroepsbevolking dat bij alternatieve aanwending een grotere bijdrage tot de materiële welvaart zou kunnen leveren.

3. De invloed van de defensiesector op het prijsniveau en de betalingsbalans in nauwelijks van enige, respectievelijk van relatief beperkte betekenis.

4. Uitgaven voor militair materieel impliceren dat niet wordt bijgedragen tot vernieuwing en verbetering van bestaande productieprocessen. Het vermeende industriële innovatieproces dat geïntieerd zou worden door het „spillover” effect, is in het algemeen overgewaardeerd en vormt op geen enkele wijze een compensatie voor de – als gevolg van een verminderde uitbreiding van de kapitaalgoederenvoorraad en het beslag leggen op wetenschappelijk potentieel – vertraagde groei.

De Nederlandse defensie-uitgaven – hoewel *essentieel vanuit politiek gezichtspunt* – hebben op de korte en in het bijzonder op de lange termijn een bepaalde negatieve invloed op de economie van ons land.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

1. Economische gevolgen van ontwapening, door Dr. W. F. Duisent erg, van Gorcum & Co. N.V., Assen, 1965.
2. Defence, Technology and the Western Alliance, Part 2: The European Armaments Base: A Survey, Institute for Strategic Studies, London, 1967.
3. Militärausgaben und wirtschaftlicher Entwicklung, door H. Regling, Verlag Weltarchiv GmbH, Hamburg, 1970.
4. The Economic Impact of the Cold War, door J. L. Clayton, Harcourt, Brace & World, Inc, New York, 1970.
5. Hoofdstuk X – Defensie, Rijksbegroting voor het dienstjaar 1972.

Boekbesprekingen

De Nederlanden in het jaar 1572

door Mr. L. van Heijningen, 181 blz., 20 afb., uitg. Oosterbaan & Le Cointre N.V., Goes 1972. Prijs f 9,90.

Deze tijd, in haar goede en kwade zijden, is slechts te begrijpen vanuit het verleden. Daarom mag, aldus schr., de kennis van de geschiedenis van ons vaderland niet verloren gaan. De auteur onderschrijft hiermee de woorden van Bilderdijk: „In het Verleden ligt het heden In het Nu wat worden zal”. Hij vergelijkt dan ook een enkele maal het gebeuren in 1572 met onze huidige eeuw.

Het bewogen jaar 1572 kan worden gekenschetst als het begin van de worsteling om onze nationale zelfstandigheid. De adel in het noorden was in die tijd politiek uitgespeeld. De geestelijkheid werd in de Statenvergaderingen door de landsheer benoemd. Alleen de steden bezaten nog macht. De gehate tiende penning die onafhankelijk van de instemming der Staten geheven kon worden, moest die macht beknotten. Vandaar het heftig verzet hiertegen; een verzet overigens dat aanvankelijk niet tegen de koning doch tegen Alva was gericht. De koning, onder indruk van dat verzet, dwong zelfs Alva af te zien van de tiende penning. Schr. ziet in deze daad een koninklijke erkenning van de rechtmatigheid van het verzet. Van Heijningen typeert 1572 als volgt:

„Het werkelijk gevecht, het schriklijk pleit van dwang en vrijheid zou pas in 1572 echt ontbranden. In dat jaar zijn de grondslagen voor de Staat der Nederlanden gelegd. De breuk met de Koning werd door al hetgeen toen gebeurd is onheilbaar, de band met de Prins van Oranje onslaakbaar. Het wonder geschiedde dat naiverige steden, naar Hollandse aard lokaal ingesteld en niet tot samenwerken bereid, elkander hou en trouw zwoeren. Holland werd de onneembare veste. Holland zou eeuwen lang de kern van de nieuwe staat zijn. 's Prinsen veldtochten waren tot zelfs in 1572 toe gericht op Vlaanderen en Brabant, de belangrijkste gewesten, cultureel, economisch, historisch. Het werd toen het Noorderkwartier, ongewild en onbedoeld”.

De auteur geeft een gedetailleerde beschrijving van de gebeurtenissen in de Nederlanden in die tijd. Door te putten uit de gegevens van de grote kroniekschrijvers uit die dagen worden – naast de zo vertrouwde namen uit de vaderlandse geschiedenis – tal van minder bekende personen beschreven. Schr. stelt dan ook terecht dat het boekje de kleine geschiedschrijving betreft. „En in die kleine geschiedschrijving zal de mens, ook van nu, zich kunnen herkennen. Een mengeling van kleinheid – eigenbaat, lafheid en verraad en grootheid – heldenmoed, geloofsovertuiging en bewogenheid – neemt men waar”.

De laatste dertig blz. van het goed verzorgde boekwerkje bevatten Geuzenliederen welke betrekking hebben op het jaar 1572. Deze liederen, door Rudolf van Reest ooit „de geboortekreten van ons volk” genoemd, zijn reproducties uit het „Geuzen Liederen Boeckken”.

Het relaas begint met de verrassende inname van Den Briel door de Watergeuzen op 1 april 1572. De pogingen van de Spanjaarden o.l.v. de Nederlandse Graaf van Bossu om de stad te hernemen, mislukten. Den Briel

werd voor een reeks steden het sein tot de overgang naar de zijde van de opstand. Door het verschrikkelijke bloedbad dat de Spaanse troepen vervolgens in Rotterdam aarichtten, wisten de steden wat hun te wachten stond.

Schr. gaat uitputtend in op de wijze waarop het noorden voor Oranje werd gewonnen. De strijd verliep niet alleen succesvol in Holland doch ook in Zeeland, Gelderland, Overijssel en Friesland. Uiteindelijk bleven in het noorden slechts twee steden, Amsterdam en Middelburg, Alva trouw.

Bij monde van Hooft doet van Heijningen verslag van de eerste vertegenwoordigende vergadering in het vrije Holland. Tijdens deze eerste vrije Statenvergadering, waar Marnix als woordvoerder van de Prins optrad, werd Lumey als stadhouder van de Stadhouder, Oranje, erkend. Lumey, die berucht was wegens zijn plunderingen en wreed optreden tegen de Rooms-Katholieken, deed de zaak geen goed.

Het succes in het noorden was voor een belangrijk deel te danken aan de strijd in het zuiden. De auteur besteedt dan ook ruime aandacht aan die episode.

Op 8 juni 1572 trok Oranje met een in Duisland gevormd leger van 6000 ruiters en 14000 man voetvolk de Rijn over om zijn broer Lodewijk, die Bergen in Henegouwen door een list had overmeesterd, steun te verlenen.

De bezetting van Bergen kreeg echter allereerst steun van een Frans leger van Hugenoten. In weerwil van het verzoek van Graaf Lodewijk van Nassau om zich te voegen bij het leger van de Prins dat nog onder weg was, trokken de 5000 Franse ruiters toch naar de stad. Op het moment dat de Fransen in het open veld op weerstand stuitten, viel Don Frederik, de zoon van Alva, met 3000 gewapende Henegouwse boeren onverhoeds aan. Door deze verrassende aanval werd de Franse strijdmacht geheel buiten gevecht gesteld. Schr. merkt hierover op: „Merkwaardige situatie: in het noorden stonden Nederlanders uit nationalisme op tegen Spanje; in het zuiden steunden de Nederlanders uit nationalisme de Spanjaarden tegen de Fransen”.

Interessant is ook de beschrijving van het einde van de aanvankelijk succesvolle veldtocht van de Prins in het zuiden.

Alva wachtte met een geduchte strijdmacht Oranje bij Bergen op en herhaalde daar zijn oude tactiek van 1568. Hij kwam niet uit zijn schansen en weigerde slag te leveren. Aangezien de Spanjaarden alles in de wijde omtrek hadden vernietigd, kreeg het grote leger van de Prins gebrek aan voedsel. Daarenboven raakte het geld voor soldij op en was, door de moordpartij op de Hugenoten in Frankrijk tijdens de Bartholomeüsnacht, geen steun meer van Franse zijde te verwachten. De nachtelijke, zeer verrassende aanval op Oranje's legerkamp – in de geschiedenis bekend als de Camisada – maakte voor goed een einde aan het plan om Bergen te ontzetten. De overgave van Bergen werd het keerpunt in de strijd; alle plannen van de Prins waren mislukt.

Vlaanderen en Brabant waren spoedig weer geheel in Spaanse handen. De toekomst van de Nederlanden, intern bedreigd door Lumey's optreden en extern door

Alva's strafexpeditie, zag er hachelijk uit.

In het laatste deel van zijn boekje benadrukt schr. de eensgezindheid van de Hollandse steden in hun trouw jegens de Prins, die naar het noorden reisde en daar orde op zaken stelde.

De Spaanse troepen o.l.v. Don Frederik drongen vanuit het oosten binnen. Op 16 november werd Zutphen bedreigd; de Spanjaarden drongen de onverdedigde stad binnen „al dood slaende dat sij op der straten vonden". Binnen korte tijd waren Gelderland, Overijssel en Friesland wederom vast in Spaanse handen.

Eind november werd Naarden belegerd. Het verschrikkelijk lot dat deze stad onderging, sterkten de Hollandse steden in hun verzet.

Het jaar 1572 eindigt met de strijd om Haarlem. Haarlem was de eerste stad die de Spanjaarden durfde te weerstaan.

Het besluit hiertoe werd beslissend voor de afloop van de oorlog. Weliswaar overmeesterden de Spaanse troepen uiteindelijk deze stad, doch de vele bestormingen kostten zoveel verliezen dat moest worden afgezien van de bestorming van andere steden. De slag was verloren doch niet de oorlog; de kleine, strijdvaardige Calvinistische groepering bleef tot het glorievolle einde strijden voor godsdienst- en gewetensvrijheid.

Al met al kan worden gesteld dat Mr. L. van Heijningen een interessant boekje heeft geschreven. Een nauwkeuriger bronvermelding zou het goed verzorgde werkje mogelijk nog ten goede zijn gekomen.

J. P. VERHEIJEN

maj inf